

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาแนวทางการจัดการหมีสีน้ำตาล
ชุมชนบ้านกล้วย ต.บ้านกร่าง อ.ศรีประจันต์ จ.สุพรรณบุรี

โดย นาย สุคนธ์ สมบูรณ์ศิลป์ และคณะ

30 มิถุนายน 2552

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
เลขที่รับ TRF/10.....๐๕๕๖/๒๕
วันที่รับ.....6 JUN 2012...

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือน
ชุมชนบ้านกล้วย ต.บ้านกร่าง อ.ศรีประจันต์ จ.สุพรรณบุรี

โดย นาย สุคนธ์ สมบูรณ์ศิลป์ และคณะ

30 มิถุนายน 2552

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนชุมชนบ้านกล้วย
ต.บ้านกร่าง อ.ศรีประจันต์ จ.สุพรรณบุรี

ทีมวิจัยโครงการ

1. นาย สุคนธ์	สมบุญศิลป์	หัวหน้าทีมวิจัย
2. น.ส. สำเนียง	อินสว่าง	ทีมวิจัย
3. นายโสภณ	แก้วเขียว	ทีมวิจัย
4. นางทองดี	หอมไม่หาย	ทีมวิจัย
5. นางพรพรรณ	สมจิตร	ทีมวิจัย
6. นางประภา	อินสว่าง	ทีมวิจัย
7. นายณัฐสร	ศรีเหรา	พี่เลี้ยงโครงการวิจัย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป" กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ "คน" ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ "กระบวนการ" มากกว่า "ผลลัพธ์" เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย "เวที" (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ "ปัญญา" ในกระบวนการวิจัย

"กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น" หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ "คำถาม" หรือ "ความสงสัย" บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น "คำถาม" ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา "ข้อมูล" ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ "วางแผน" การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ "บันทึก" มีการ "ทบทวน" ความก้าวหน้า "วิเคราะห์" ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ "ถอด" กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ "สรุปบทเรียน" ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย "ผู้ที่สงสัย" ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์

ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของ ภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการ นำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะ ช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมา เป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิง วิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่าน สามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ชุมชนบ้านกล้วยในอดีต มีสภาพเป็นพื้นที่ป่า มีกล้วยป่าขึ้นตามธรรมชาติมากมายตลอดริมแม่น้ำ กลุ่มคนที่อพยพมาปักหลักทำมาหากินได้เรียกชุมชนนี้ว่า “บ้านกล้วย” ชุมชนบ้านกล้วยมีพื้นที่ติดกับแม่น้ำท่าจีน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เป็นชุมชนเกษตรกรรม อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีระบบชลประทานสมบูรณ์ เพียงพอสำหรับการเกษตรได้ตลอดทั้งปี ขณะเดียวกันก็มีระบบสาธารณสุขปโภคพื้นฐานที่สะดวกทั่วถึง ประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง เช่น รับจ้างทำงานในโรงสี ลานขายข้าวเปลือก รับจ้างบรรทุกผลผลิตทางการเกษตร และมีอาชีพค้าขาย ชุมชนบ้านกล้วยมีการจัดการกองทุนต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อช่วยเหลือกันเองในหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านเงินล้านและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ

สถานการณ์ปัจจุบัน ครอบครัวของคนบ้านกล้วยส่วนใหญ่มีรายจ่ายหลายทาง มีการกู้ยืมเงินตามแหล่งเงินทุนต่าง ๆ เพื่อมาใช้จ่ายในช่วงที่รอผลผลิต หรือเงินขาดมือ ทำให้เกิดภาวะหนี้สินภายในครอบครัว ส่งผลกระทบให้สมาชิกในครอบครัวไม่เข้าใจกัน ขัดใจและทะเลาะกัน บุตรหลานใช้จ่ายฟุ่มเฟือยตามกระแสสังคม เช่น มีโทรศัพท์มือถือ มอเตอร์ไซด์คันใหม่ ฯลฯ มีพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ เกิดขึ้น เช่น การขับรถมอเตอร์ไซด์แข่งกันในชุมชน มีการมั่วสุมเสพยาเสพติด เป็นต้น ในด้านการผลิต มีปัญหาด้านการใช้สารเคมีทางการเกษตรรุนแรง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ในขณะที่ราคาผลผลิตไม่แน่นอน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดหนี้สินของประชาชน

ชุมชนบ้านกล้วยได้เข้าร่วมกับโครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนเป็นสุขภาคกลาง ในปี 2549 สนับสนุนงบประมาณโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีแกนนำของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการลดทุกข์สร้างสุขในชุมชน ทำให้เกิดกิจกรรมเสริมรายได้ด้วยการทำดอกไม้ประดิษฐ์และใช้กิจกรรมดังกล่าวเป็นสื่อให้เกิดการพูดคุยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการลดทุกข์สร้างสุขของสมาชิกที่สนใจเข้าร่วมโครงการ กิจกรรมโครงการฯ ได้มีการศึกษาข้อมูลเพื่อจัดทำแผนพัฒนาสุขภาวะชุมชน มีกิจกรรมค้นหาทุกข์ ผลการจัดกิจกรรมพบว่า ปัญหาใหญ่ของคนในชุมชน คือ การเป็นหนี้ และจากการศึกษาข้อมูลสมาชิกจำนวน 16 ครอบครัว พบว่า สมาชิกมีหนี้สินรวม 1,021,436 บาท แยกเป็นจำนวน เงินต้น 940,000 บาท และดอกเบี้ย 81,436 บาท เป็นหนี้สินเฉลี่ยครอบครัวละ 63,840 บาท สาเหตุของการกู้ยืมส่วนใหญ่กู้หนี้มาเพื่อการลงทุนในการประกอบอาชีพการเกษตร ใช้จ่ายในครอบครัว และการนำไปชำระคืนหนี้สิน โดยแหล่งเงินกู้ที่สำคัญของสมาชิกในชุมชนบ้านกล้วย ได้แก่ กองทุนเงินล้านหมู่บ้าน กองทุนเกษตรกรหมู่บ้าน สหกรณ์เพื่อการเกษตร สหกรณ์ครู เงินทุนนอกระบบ กองทุนสัจจะเพื่อการผลิต ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารออมสิน เป็นต้น

ในปลายปี 2549 ชุมชนบ้านกล้วยได้เข้าร่วมโครงการสัมมนาสถานการณ์ปัญหาหนี้สินเกษตรกรภาคกลางร่วมกับชุมชนอื่นๆในเครือข่ายเกษตรกรมัยยักภาคกลาง ซึ่งที่ผ่านมามีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ในโครงการชุมชนเป็นสุขภาคกลาง จากการทบทวนสถานการณ์หนี้สินและสาเหตุ ที่มาเบื้องต้นของปัญหาหนี้สิน ในการสัมมนาได้ทำให้แกนนำชุมชนเห็นว่าปัญหาหนี้สินของสมาชิกในชุมชนมีที่มาจากหลายสาเหตุ ทั้งจากสถานการณ์การผลิต ที่ต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตภายนอกและมีต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตต่ำไม่คุ้มทุน ภัยธรรมชาติ ค่าใช้จ่ายประจำวันในครัวเรือน ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของลูกหลาน การลงทุนค้าขายขาดทุน การซื้อบ้านซื้อรถ การกู้หนี้ยืมสินไปใช้หนี้เก่าที่ถึงกำหนดส่ง เป็นต้น แม้ในความคิดของสมาชิกกลุ่มจะเห็นว่า การเป็นหนี้ก็มีข้อดีหลายประการ แต่การกู้หนี้ยืมสินก็เป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เนื่องจากสาเหตุหรือปัญหาพื้นฐานซึ่งเป็นที่มาของปัญหาหนี้สินยังไม่ได้รับการแก้ไข การเป็นหนี้จึงก่อให้เกิดผลกระทบกับครอบครัวของประชาชนเป็นอย่างมาก เป็นต้นเหตุสำคัญให้เกิดปัญหาด้านอื่นของครอบครัวตามมา เช่น การทะเลาะกัน ครอบครัวช่วงที่เงินไม่พอใช้จ่าย ไม่มีเงินใช้หนี้เกิดความเครียดในครอบครัว เกิดภาวะหนี้สินพอกพูน ก่อให้เกิดทุกข์ทรมานในระยะยาว ซึ่งเกษตรกรผู้ร่วมการสัมมนาล้วนอยากแก้ทุกข์จากปัญหาหนี้สินที่เกิดขึ้น จากการระดมความคิดเกี่ยวกับวิธีการจัดการปัญหาหนี้สินที่ผ่านมาพบว่า สมาชิกกลุ่มมีวิธีการจัดการกับหนี้สิน หลายวิธี เช่น ขายผลผลิตแบ่งไปใช้หนี้ แบ่งรายได้ในแต่ละเดือนไปใช้หนี้ ประหยัดและลดรายจ่ายบางส่วนในครอบครัว หารายได้เพิ่มด้วยการรับจ้างภายนอก กู้เงินจากแหล่งอื่นเพื่อนำมาชำระคืนหนี้ การผ่อนชำระเป็นรายเดือนหรือรายงวด เป็นต้น

วิธีการจัดการหนี้สินดังกล่าว ผลที่เกิดขึ้นไม่ได้นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างแท้จริง แต่กลับไปเพิ่มปัญหาหนี้สิน เช่น มีรายได้เพิ่มก็จ่ายเพิ่มขึ้น กลุ่มจึงมีการทบทวนกิจกรรมที่ทำเดิมและเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยหาแนวทางการจัดการหนี้สินอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยการศึกษาข้อมูลสถานการณ์หนี้สินและบริบททางเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมของครอบครัวชุมชนบ้านกล้วย การจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์สาเหตุปัญหาที่มาของหนี้สินและหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการหนี้สินและจัดการเงินของครอบครัวสมาชิกอย่างจริงจัง

คำถามการวิจัย

แนวทางการจัดการหนี้สินระดับครอบครัวของชุมชนบ้านกล้วยที่เหมาะสมเป็นอย่างไร

คำถามย่อย

1. สถานการณ์หนี้สินของครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วยเป็นอย่างไร
 - 1.1 หนี้สินของครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วยจัดอยู่ในหนี้สินประเภทใด
 - 1.2 สาเหตุการเป็นหนี้สินของครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วยมีที่มาจากอะไร
 - 1.3 ปริมาณหนี้สินของครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วยแต่ละประเภทเป็นอย่างไร

- 1.4 ที่ผ่านมามีกรอบครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วยมีวิธีการจัดการหนี้สินอย่างไร
- 1.5 หนี้สินใดที่มีการจัดการได้และหนี้สินใดที่จัดการไม่ได้ บริบททางเศรษฐกิจสังคมและเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการหนี้สินของครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วยเป็นอย่างไร
2. การจัดการรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วยเป็นอย่างไร
3. การจัดการรายรับ-รายจ่ายที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วยเป็นอย่างไร
4. แนวทางการจัดการหนี้สินในครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วยเป็นอย่างไร
 - 4.1 ระยะสั้นจัดการอย่างไร
 - 4.2 ระยะยาวจัดการอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์และสาเหตุ ที่มาของการเกิดหนี้สินของครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
2. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
3. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการรายรับ-รายจ่ายที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
4. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการหนี้สินของครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

กลุ่มเป้าหมาย

ที่มวิจัยและครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย 24 ครัวเรือน

ประเด็นการศึกษา

1. สถานการณ์หนี้สินของครัวเรือนสมาชิก 24 ครัวเรือนชุมชนบ้านกล้วย ซึ่งได้แก่ ประเภทหนี้สิน ปริมาณหนี้สิน และเงื่อนไขการชำระคืนหนี้สิน
2. บริบททางเศรษฐกิจสังคมชุมชนบ้านกล้วยและบริบทของครัวเรือนสมาชิก 24 ครัวเรือน
3. สาเหตุที่มาจากหนี้สินในครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
4. วิธีการจัดการหนี้สินของครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย 24 ครัวเรือน
5. วิธีการจัดการรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย 24 ครัวเรือน
6. เงื่อนไขปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการหนี้สินของครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
7. วิธีการจัดการรายรับ-รายจ่ายที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

8. แนวทางการจัดการหนี้สินที่เหมาะสมกับครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

นิยามศัพท์

1. ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในครัวเรือนหนึ่งๆ ซึ่งมีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน สมาชิกชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการวิจัยหนี้สินบ้านกล้วยหนึ่งคนเป็นตัวแทนมาจากหนึ่งครอบครัว
2. หนี้สินที่จัดการได้ หมายถึง หนี้สินที่อยู่ในวิสัยที่จะสามารถชำระคืนได้ หรือมีแนวทางชำระคืนหนี้สินและลดปัญหาของหนี้สินลงได้โดยไม่ก่อหนี้เพิ่ม
3. หนี้สินที่จัดการไม่ได้ หมายถึง หนี้สินที่ไม่อยู่ในวิสัยที่จะชำระได้แต่ใช้การผ่อนผันหนี้แทนโดยกู้เงินจากแหล่งหนึ่งไปใช้หนี้แหล่งหนึ่งและกู้มาใหม่เพื่อใช้หนี้แหล่งที่กู้เงินมาเดิมเพื่อชำระคืน ทำให้เกิดหนี้สินเพิ่มพูนและไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการชำระคืนได้
4. หนี้สินในระบบ หมายถึง หนี้สินที่กู้ยืมจากแหล่งเงินทุนหรือสถาบันการเงินที่สามารถตรวจสอบได้และจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย เช่น ธนาคาร, กองทุนหมู่บ้าน และกองทุนเพื่อการผลิต
5. หนี้สินนอกระบบ หมายถึง หนี้สินที่กู้ยืมจากแหล่งเงินทุนที่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

ขั้นตอนกระบวนการศึกษาวิจัย

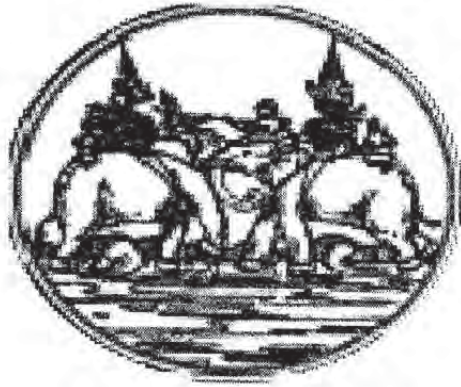
1. ประชุมทำความเข้าใจโครงการกับครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
2. จัดเวที “เล่าความหลังฟังอดีตดูปัจจุบัน” ของชุมชนบ้านกล้วย
3. ประชุมที่มวิจัยออกแบบเครื่องมือและกระบวนการในการเก็บข้อมูลสถานการณ์หนี้สิน
4. พัฒนาศักยภาพที่มวิจัยเรื่องการจดบันทึกและการสัมภาษณ์
5. ประชุมทำความเข้าใจการเก็บข้อมูลสถานการณ์บริบททางเศรษฐกิจสังคมและวิธีการจัดการหนี้สินครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
6. เก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์หนี้สิน บริบททางเศรษฐกิจสังคมและวิธีการจัดการหนี้สินครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
7. ทีมวิจัยสรุปผล วิเคราะห์ข้อมูลและวิธีการจัดการหนี้สินของครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
8. เวทีเรียนรู้การจดบัญชีครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
9. เวทีนำเสนอข้อมูลกับสมาชิก
10. ประชุมที่มวิจัย
11. ถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการ
12. เวทีขยายผลการเรียนรู้แนวทางการจัดการหนี้สินในครอบครัว

13. จัดทำรายงานผลการดำเนินงานโครงการและรายงานผลการวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางเบื้องต้นในการจัดการหนี้สินครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
2. ได้วิธีการจัดการเงินที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินของครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
3. มีครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วยเรียนรู้เรื่องการจัดการหนี้สินเพิ่มขึ้น 50 ครอบครัว

บทที่ 2
บริบทชุมชน

ตราประจำจังหวัดสุพรรณบุรี

คำขวัญเมืองสุพรรณบุรี
เมืองยุทธหัตถี วรรณคดีขึ้นชื่อ
เลื่องลือพระเครื่อง รุ่งเรืองเกษตรกรรม
สูงล้ำประวัติศาสตร์ แหล่งปราชญ์ศิลปิน ภาษาถิ่นชวนฟัง

จังหวัดสุพรรณบุรี

สุพรรณบุรี เป็นเมืองโบราณ พบหลักฐานทาง โบราณคดี มีอายุไม่ต่ำกว่า 3,500 - 3,800 ปี โบราณวัตถุที่ขุดพบมีทั้งยุคหินใหม่ ยุคสัมฤทธิ์ ยุคเหล็ก และสืบทอดวัฒนธรรมต่อเนื่องมาตั้งแต่ สมัยสุวรรณภูมิ ฟูนัน อมราวดี ทวารวดี ศรีวิชัย สุพรรณบุรี เดิมมีชื่อ "ทวารวดีศรีสุพรรณภูมิ หรือ "พันธุมบุรี" ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำท่าจีนแถบบริเวณตำบลรั้วใหญ่ไปจรดตำบลพิหารแดง ต่อมาพระเจ้า กาแต ได้ย้ายเมืองมาตั้งอยู่ที่ฝั่งขวาของแม่น้ำ แล้วโปรดให้มอญน้อยไปสร้างวัดสนามชัย และ บูรณะวัดป่าเลไลยก์ขึ้น ชักชวนให้ข้าราชการจำนวน 2,000 คนบวช จึงขนานนามเมืองใหม่ว่า "เมือง สองพันบุรี" ครั้นถึงสมัยพระเจ้าอู่ทอง ได้สร้างเมืองมาทางฝั่ง ใต้ หรือทางตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน ชื่อเมือง "อู่ทอง" จวบจนสมัยขุนหลวงพะงั่วเมืองจึงถูกเรียกว่าชื่อว่า "สุพรรณบุรี" นับแต่นั้นมา

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมืองสุพรรณบุรี เป็นเมืองหน้าด่านและเป็นเมืองอยู่ข้างอู่ น้ำที่สำคัญ ผ่านศึกสงครามหลายครั้ง สภาพเมืองตลอดจนประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ถูกทำลาย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เมืองสุพรรณบุรีจึงได้ฟื้นตัวและตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน หรือ แม่น้ำสุพรรณ มาจนทุกวันนี้

ความสำคัญของเมืองสุพรรณบุรี ในด้านประวัติศาสตร์ การกอบกู้เอกราชไทยในสมัยกรุงศรี อยุธยา ได้แก่ชัยชนะ แห่งสงครามยุทธหัตถีที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงมีชัยชนะเหนือพระ มหาอุปราชา ณ สมรภูมิดอนเจดีย์ เป็นมหาวีรกรรมคชยุทธอันยิ่งใหญ่ที่ได้ถูกจารึกไว้ และมีการจัด งานเพื่อเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ทุกปีเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติ ในด้านวรรณคดี เป็นเมืองต้น

กำเนิดแห่งตำนาน "ขุนช้างขุนแผน" วรรณคดี ไทยเรื่องราวและสถานที่ที่ปรากฏตามท้องเรื่องยังคงมีให้เห็นในปัจจุบัน เช่น บ้านรั้วใหญ่ วัดเขาใหญ่ ท่าสิบเบี้ย ไร่ฝ้าย วัดป่าเลไลยก์ วัดแค อำเภออุทอง และอำเภอศรีประจันต์ เป็นต้น

สุพรรณบุรี ดินแดนแห่งความอุดมสมบูรณ์บนพื้นที่ราบภาคกลางสืบสานความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่ อดีต เมื่อ พ.ศ. 1420 จากนามเดิม เมืองพันธุมบุรี ในยุคทวารวดีตามหลักฐานทางโบราณคดี ได้จารึก ชื่อไว้ในพงศาวดารเหนือและนาม "สุพรรณภูมิ"ปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ระบุว่าป็นนครรัฐที่มีความสำคัญมาก่อนกรุงศรีอยุธยา เมื่อมีการสถาปนากรุงศรีอยุธยา เมืองสุพรรณบุรี จึงจัดอยู่ในฐานะเมืองลูกหลวง ซึ่งเป็นเมืองอู่ข้าวอู่น้ำที่สำคัญ อีกด้วย ภูมิประเทศส่วนใหญ่ของสุพรรณบุรีเป็นที่ราบต่ำติดชายฝั่งแม่น้ำ มีทิวเขาขนาดเล็กอยู่ทางเหนือและทางตะวันตก ด้านตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่ราบลุ่มของแม่น้ำสุพรรณบุรีหรือแม่น้ำท่าจีน ใช้เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ในการปลูกข้าว

จังหวัดสุพรรณบุรีแบ่งการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 110 ตำบล 977 หมู่บ้าน อำเภอศรีประจันต์ เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสุพรรณบุรี มี 9 ตำบล มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับอำเภอสามชูก อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี และอำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอเมืองสุพรรณบุรี ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอโพธิ์ทองและอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง และทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ตำบลบ้านกร่าง

ตำบลบ้านกร่าง เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอศรีประจันต์ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอศรีประจันต์ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางทิศตะวันตก ประมาณ 2 กิโลเมตร โดยมีแม่น้ำท่าจีนกั้นกลาง พื้นที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นที่ตั้งของหมู่ที่ 1 และส่วนที่ 2 เป็นที่ตั้งของหมู่ที่ 2 – 6 โดยมีพื้นที่ของเทศบาลตำบลศรีประจันต์กั้นกลาง

เนื้อที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่างมีทั้งหมดประมาณ 12.84 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 15,446 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 9,770 ไร่ มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านเป็นแนวเขตของตำบลโดยผ่านเข้าทางหมู่ที่ 5 ผ่านหมู่ที่ 4 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 1 มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลวังหว่า	อำเภอศรีประจันต์
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลมดแดง	อำเภอศรีประจันต์
ทิศตะวันออก	ติดกับแม่น้ำท่าจีน	อำเภอศรีประจันต์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลบางงาม	อำเภอศรีประจันต์

ตำบลบ้านกร่างสมัยก่อน มีชื่อเรียกกันว่าตำบลบ้านไร่ มี นายปุย พลเสน ดำรงตำแหน่งกำนันคนแรก และต่อมาได้มีการเลือกตั้งใหม่ ได้กำนันคนใหม่ชื่อ กำนันวิภาส อินสว่าง ขณะดำรงตำแหน่งนายวิภาส อินสว่างได้เปลี่ยนชื่อตำบลใหม่จากตำบลบ้านไร่ มาเป็น ตำบลบ้านกร่าง เนื่องจากที่ตั้งทั้ง 6 หมู่บ้านของตำบลตั้งอยู่ฝั่งเดียวกันกับวัดบ้านกร่างและมีชื่อเสียงด้านพระเครื่องอยู่แล้ว ตำบลบ้านกร่างมีเอกลักษณ์ทางภาษาที่มีการสืบทอดกันมาด้วยสำเนียงที่เหน่อหวาน ชวนฟัง ปัจจุบันตำบลบ้านกร่างมีประชากรรวมทั้งสิ้น 5,612 คน แยกเป็นชาย 2,673 คน และหญิง 2,939 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 436.37 คน/ตารางกิโลเมตร มีหมู่บ้านที่อยู่ในเขต อบต. เต็มหมู่บ้าน 4 หมู่ ได้แก่ หมู่ที่ 3, 4, 5, 6 และมีหมู่บ้านในเขต อบต. บางส่วน 2 หมู่ ได้แก่ หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา เลี้ยงสัตว์ ทำสวนและอาชีพอื่น เช่น รับจ้าง ค้าขาย มีสถานประกอบการทางธุรกิจหลายอย่างในพื้นที่ เช่น โรงงานผลิตขวดพลาสติก ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3 บ้านดอนบุบผาราม โรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตราช้างเอราวัณ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 บ้านปู่เจ้า และโรงสีข้าว 1 แห่ง คือ โรงสีประเสริฐสุวรรณ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 5 บ้านกล้วย

ภายในตำบล มีระบบการคมนาคมสะดวก เดินทางบกโดยรถยนต์ เส้นทางสายหลักคือ ถนนลาดยางชลประทานสายโพธิ์พระยา – สามชุกผ่านเข้าทางหมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 5 ตามลำดับและถนนเข้าหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีต ถนนลาดยางและถนนหินคลุกถนนลูกรังบ้างเล็กน้อย

บริบทชุมชนบ้านกล้วย

บ้านกล้วย เป็นหมู่บ้านในจำนวน 6 หมู่บ้านของตำบลบ้านกร่าง มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านวังหว้า ตำบลบ้านกร่าง
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านปู่เจ้า ตำบลบ้านกร่าง
ทิศตะวันออก	ติดกับแม่น้ำท่าจีน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับคลองชลประทานบ้านวังหว้า ตำบลบ้านกร่าง

ประชากรทั้งหมด 316 ครัวเรือน จำนวน 1,019 คน แยกเป็นชาย 471 คนและหญิง 548 คน สภาพพื้นที่มีการจัดรูปพื้นที่นาในเพาะปลูกทำให้การเดินทางไปมาสะดวก มีระบบชลประทานทั่วถึงพื้นที่เพาะปลูกทุกแปลง หนองน้ำธรรมชาติมีการปรับปรุงให้สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ทางการเกษตรมากขึ้น

1. ชุมชนบ้านกล้วยในอดีต

อดีตชุมชนบ้านกล้วย เป็นกลุ่มคนที่อพยพมาปักหลักตั้งถิ่นฐานรวมกันในบริเวณที่ตั้งชุมชนกล้วยป่าขึ้นตามธรรมชาติมากมายตลอดริมแม่น้ำจึงเรียกชุมชนนี้ว่า “ชุมชนบ้านกล้วย”

สภาพพื้นที่มีลักษณะที่ราบลุ่มติดต่อกับแม่น้ำท่าจีน มีป่าในชุมชนพื้นที่ทำนาไม่ได้มีจัดรูปมีแหล่งน้ำไว้ใช้สอยและให้สัตว์ไว้กิน เอื้ออำนวยเป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติมี ปลา ปู กุ้ง หอย พืชผักที่สมบูรณ์หากินได้ตลอดปี เรียกว่า “บึงหนองบอน” การคมนาคมไม่สะดวกเป็นทางลูกรัง ในอดีต ประชากรในชุมชนบ้านกล้วยมีจำนวนไม่มาก ดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาธรรมชาติในครอบครัวมี

การแบ่งบทบาทในครัวเรือนช่วยเหลือทำมาหากิน เช่น การทำนา ,หาปลา,เก็บผัก ฯลฯ ครัวเรือนทำนาปีละครั้ง ทำแบบไม่ทำลายธรรมชาติ พึ่งพาแรงงานในครอบครัวตนเอง ลูกหลานช่วยเหลือเป็นแรงงานหลักของครัวเรือน เลี้ยงดูบุตรพ่อ,แม่เลี้ยงลูกเอง เครื่องนุ่งห่มมีการถ่ายทอดจากพี่ถึงน้อง เช่น เสื้อผ้า กางเกง เป็นต้น การใช้จ่ายในครอบครัวมีน้อย หาเอง ทำกินเอง มีอาหารใกล้เคียงกินอยู่แบบง่าย ๆ และไม่มีตลาดนัด ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนบ้านกล้วยมีการช่วยเหลือ “เอาแรง” กัน เช่น การดำนา,เกี่ยวข้าว,นวดข้าว,ปลูกบ้าน,งานบวช,งานแต่ง,งานตาย ได้ช่วยเหลือกันเองมีความสามัคคีไม่ค่อยมีงานรื่นเริงมีเฉพาะงานประเพณี เช่น งานปิดทองไหว้พระประจำปี, ประเพณีตรุษ,สงกรานต์,ประเพณีบวช,แต่ง,โกนจุก เป็นต้น สภาวะหนี้สินในอดีตมีปริมาณน้อยสามารถจัดการได้เองและสาเหตุของหนี้สิน ส่วนใหญ่เกิดจากการกู้ยืมมาเพื่อลงทุนทำนา เรียกว่า “ตกข้าว” พ่อเก็บเกี่ยวข้าวก็นำข้าวไปใช้คืน เป็นหนี้ระยะสั้นมีการจัดการไม่ซับซ้อน กู้มาใช้จ่ายเฉพาะช่วงฤดูกาลทำนา การใช้จ่ายในครัวเรือนถ้าจะซื้อหาเครื่องอุปโภค,เครื่องนุ่งห่มต่าง ๆ ก็ซื้อหาหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วและมีการแบ่งผลผลิตขาย แบ่งไว้สำหรับใช้หนี้,ซื้อเครื่องอุปโภค,เครื่องนุ่งห่ม และเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน

2. ชุมชนบ้านกล้วยในปัจจุบัน

การทำมาหากินของประชาชน มีการแข่งขันกันสูง รีบเร่งทำมาหากินเพื่อให้มีรายได้เพียงพอกับความต้องการของครัวเรือน เช่น บุตรหลานมีการศึกษาดี มีบ้านที่มั่นคงถาวร มีเครื่องอุปโภคที่พอเพียงกับครอบครัว ฯลฯ อาหารต้องซื้อทุกอย่างที่กิน ไม่มีปลูกในแม่น้ำลำคลอง บึงหนองบ่อนเป็นที่เก็บน้ำเป็นที่พักผ่อนและแรงงานในครัวเรือนทำนามีน้อยต้องจ้างแรงงานเพิ่มส่งผลให้มีการลงทุนมากขึ้น คนในชุมชนมีอาชีพหลากหลายมากขึ้น บางครอบครัวอพยพไปทำอาชีพต่างไกลบ้าน สังคมเปลี่ยนไปจากกรช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน กลายเป็นสังคมต่างคนต่างอยู่หน้าใหญ่ใจโต ไม่ให้น้อยหน้ากัน มีงานรื่นเริงตลอดปี มีค่าใช้จ่ายสูง มียาเสพติด พ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาดูแลต้องทำงานนอกบ้านเปิดโทรทัศน์ให้ลูกดูหรือให้ตายายเลี้ยงดูแทน

การเดินทางสะดวกสบายมีถนนลาดยาง มีสะพานข้ามแม่น้ำ มีน้ำประปาไฟฟ้าทุกหลังคาเรือน มีเครื่องอุปโภคที่อำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ได้แก่ โทรทัศน์, พัดลม,หม้อหุงข้าวไฟฟ้า,ตู้เย็น,เครื่องซักผ้า,เครื่องเสียง,รถยนต์,รถมอเตอร์ไซด์,โทรศัพท์,เครื่องมือที่ใช้ในการเพาะปลูก เช่น รถไถนา,เครื่องสูบน้ำ เป็นต้น

การเลี้ยงดูบุตร,หลาน เลี้ยงแบบตามใจลูกหลาน พ่อแม่ก็พยายามที่จะให้ลูกเรียนเพียงอย่างเดียวไม่ต้องมีบทบาทหน้าที่อื่น ๆ ในครัวเรือน มีการนำสิ่งอำนวยความสะดวกมาช่วยในครัวเรือนและพยายามผลักดันให้ลูกไปทำงานนอกบ้านด้วยการปลูกฝังค่านิยมที่ว่า “เรียนให้สูง ๆ จะได้เป็นเจ้าคนนายคน” ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยซื้อทุกอย่างส่งผลให้รายได้ไม่พอกับรายจ่ายในครัวเรือน การมีระบบสาธารณสุขอุปโภคบริโภคพื้นฐานที่อำนวยความสะดวกทั่วถึง เกิดมีอาชีพรับจ้างในชุมชนบ้านกล้วย ได้แก่ รับจ้างทำงานในโรงสี, ลานขายข้าวเปลือก,รับจ้างบรรทุกผลผลิตทางการเกษตร และอาชีพ

ค้าขาย มีการบริโภคฟุ่มเฟือย กินเหล้า เล่นการพนัน เพราะหาเงินได้ง่าย ชุมชนบ้านกล้วยเกิดมีการจัดตั้งกองทุนต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อช่วยเหลือกันเองในหมู่บ้าน , กองทุนหมู่บ้าน เงินล้าน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ร่วมกันในชุมชน ซึ่งมีระบบการจัดการบริหารที่ไม่เชื่อมประสานกัน แยกเป็นส่วนๆ ในแต่ละกองทุน ส่งผลสมาชิกในชุมชนบ้านกล้วยกู้ทุกกองทุน เกิดหนี้สินเพิ่มขึ้น ภายในครัวเรือน

ชุมชนบ้านกล้วยนับถือพุทธศาสนาปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนาด้วยการทำบุญรักษาศีล ทำนุบำรุงพุทธศาสนาตามจารีตประเพณีบุญไหว้พระพุทธรูป เดือน 4 และ เดือน 12 มีการสืบทอดประเพณีการไหว้บรรพบุรุษ, ไหว้เจ้าเดือน 3 และ เดือน 9 , ไหว้ผี เดือน 6 เดือน 10 และสืบทอดประเพณีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่และเคารพครูอาจารย์วันสงกรานต์

ระบบความสัมพันธ์ มีระบบเครือญาติเป็นกลไกเชื่อมความสัมพันธ์ในชุมชนมีสกุลดังนี้

1. สกุล “ อินสว่าง ” มีจำนวนร้อยละ 60 ของประชากร
2. สกุล “ แก้วเขียว ” มีจำนวนร้อยละ 30 ของประชากร
3. สกุลอื่นๆ มีจำนวนร้อยละ 10 ของประชากร

ปัญหาชุมชน

1. ปัญหาครอบครัวมีรายจ่ายหลายทางแต่มีรายได้ทางเดียวจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตตามฤดูกาลมีการกู้ยืมเงินตามแหล่งทุนต่าง ๆ เพื่อมาใช้จ่ายในช่วงที่รอผลผลิตหรือเงินขาดมือ ทำให้เกิดหนี้สินภายในครอบครัวเงินส่งผลกระทบการไม่เข้าใจกันมีการทะเลาะกัน และยังทำให้บุตรหลานฟุ่มเฟือยใช้จ่ายตามกระแสสังคม เช่น โทรศัพท์มือถือ มอเตอร์ไซด์ รถยนต์ มีการแข่งรถ การมั่วสุมเสพยาเสพติด ฯลฯ

2. ปัญหาการใช้สารเคมีในการเกษตรสูง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงมากขึ้นแต่ราคาผลผลิตมีราคาไม่แน่นอน จึงเป็นปัจจัยของการก่อหนี้มาจากการขาดทุนในการผลิต

จากสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต เช่น การขยายครอบครัวของครัวเรือนทำให้ครอบครัวต้องสร้างฐานะความเป็นอยู่ของตนเองใหม่ในการประกอบอาชีพ เช่น การทำนาก็ต้องซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำใหม่เป็นของตนเอง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนบ้านกล้วยในอดีตมีการช่วยเหลือ“เอาแรง”กัน แต่ในปัจจุบันลดน้อยลงต่างคนต่างทำมาหากินของตนเอง วัฒนธรรมการพึ่งพากันเองในชุมชนสูญหายไป ประกอบกับแรงงานในครัวเรือนที่ทำนามีน้อยลงต้องจ้างแรงงานเพิ่มส่งผลให้มีการลงทุนมากขึ้น อีกทั้งการใช้จ่ายในครัวเรือนมีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยซื้อทุกอย่างส่งผลให้รายได้ไม่พอกับรายจ่าย เกิดการกู้เงินเพื่อมาใช้ในครัวเรือน คนในชุมชนบ้านกล้วยจึงมีหนี้สินแทบทุกหลังคาเรือน

บทเรียนและประสบการณ์การจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านกล้วย

ด้านการจัดการกับปัญหาชุมชนที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะปัญหาหนี้สินของประชาชนบ้านกล้วย มีหน่วยงานรัฐ องค์กรท้องถิ่น หลายหน่วยงาน ได้เข้ามามีบทบาทเพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งเสริมประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ให้เกิดความอยู่ดีมีสุข เกิดครอบครัวอบอุ่นเข้มแข็ง มีรายได้พอใช้จ่ายในครัวเรือน หน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในการจัดการกับปัญหาหนี้สินของชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

1. กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน

ช่วงปลายปี 2544 รัฐบาลในสมัยนั้น ต้องการแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชนที่ตกอยู่ในภาวะวิกฤต ขาดเงินทุนหมุนเวียนในครัวเรือนจึงหนุนเสริมเงินทุนหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท ให้กับทุกชุมชนทั้งชุมชนชนบทและชุมชนเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเกิดมีเงินทุนหมุนเวียนในชุมชนนำไปสู่การสร้างงานสร้างอาชีพสร้างรายได้ในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประชาชนให้สามารถพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ด้วยกระบวนการจัดการร่วมกันของชุมชนตามมติคณะรัฐมนตรีในขณะนั้นกองทุนเงินล้านได้ช่วยให้สมาชิกในชุมชนมีโอกาสที่มีแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำสามารถที่กู้ได้รายละไม่เกิน 20,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 บาทต่อปี

สมาชิกกองทุนหมู่บ้านเงินล้านของชุมชนบ้านกล้วย ส่วนใหญ่จะกู้เงินไปเพื่อลงทุนการทำเกษตร ได้แก่ การทำนาและรองมาเป็นการลงทุนค้าขาย พอสิ้นปีก็นำมาชำระคืนเงินกองทุนพร้อมดอกเบี้ย

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของกองทุนที่ผ่านมา มีสมาชิกได้เพิ่มวงเงินกู้มากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อส่งเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยก็ขอกู้คืนเพื่อชำระหนี้แหล่งทุนที่กู้มาส่งกองทุน กระบวนการดำเนินงานกองทุนเงินล้านที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่รัฐบาลมีเจตนาต้องการพัฒนาความยั่งยืนให้เกิดในชุมชน ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นการเพิ่มหนี้สินภายในครัวเรือนของชุมชนมากขึ้น ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนสมาชิกกองทุนเงินล้านชุมชนบ้านกล้วยที่กู้เงินในแต่ละปี

ปี 2544	ปี 2545	ปี 2546	ปี 2547	ปี 2548	ปี 2549	ปี 2550	ปี 2551
70 ราย	80 ราย	70 ราย	80 ราย	80 ราย	70 ราย	80 ราย	80 ราย

สาเหตุของการกู้เงินจากกองทุนเงินล้านของสมาชิก ส่วนใหญ่ร้อยละ 50 กู้เงินมาเพื่อลงทุนในการผลิต รองลงมาร้อยละ 40 กู้เงินมาเพื่อซื้อเครื่องอำนวยความสะดวก และร้อยละ 10 กู้มาเพื่อลงทุนทำการค้าและกิจกรรมเสริมอื่น ๆ

ดังนั้นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจการของกองทุน จึงสามารถกล่าวได้ว่า สมาชิกได้เงินที่กู้ไปเพียงครั้งแรกครั้งเดียว หลังจากนั้นก็เป็นภาระหาเงินจากแหล่งเงินกู้อื่นมาชำระคืนแล้วกู้ไปใหม่เพื่อนำไปชำระคืนหนี้แหล่งทุนที่กู้มา หมุนเวียนทุกปี

2. สถาบันกรุงเก่าเพื่อการพัฒนา

ปลายปี 2548 ชุมชนบ้านกล้วยได้เข้าร่วมโครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนเป็นสุข ภาคกลาง ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.) มีแกนนำ 4 คน ร่วมเป็นคณะทำงานในการขับเคลื่อนงานเพื่อลดทุกข์ สร้างสุข ด้วยการจัดเวทีค้นหาทุกข์ ผลการดำเนินกิจกรรมพบว่า ครั้วเรือนประชาชนในชุมชนบ้านกล้วยมีรายได้ไม่พอเพียงเนื่องจากมีรายจ่ายหลายทางก่อให้เกิดหนี้สินภายในครั้วเรือน มีรายได้ทางเดียวจากการขายผลผลิต

ดังนั้นแกนนำชุมชนได้ร่วมกับสมาชิกในชุมชน ค้นหาทางออกในการลดทุกข์ชุมชนบ้านกล้วยด้วยการทำอาชีพเสริมรายได้ด้วยการทำดอกไม้ประดิษฐ์ สมาชิกได้ร่วมกันทำกิจกรรมมาได้ระยะหนึ่งก็มีปัญหาด้านตลาด ไม่มีที่ส่งสินค้า กลุ่มไม่สามารถที่จะระบายผลิตภัณฑ์ได้ จึงยุติกิจกรรม

จากการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชนเป็นสุข ภาคกลาง ชุมชนได้รับบทเรียนและประสบการณ์หลายด้าน กล่าวคือ

2.1 สมาชิกกลุ่มไม่มีความชัดเจนในกระบวนการวิเคราะห์ทุกข์และแนวทางการลดทุกข์ของตนเอง เพราะคิดว่าทำดอกไม้ประดิษฐ์แล้วจะมีรายได้เสริมในครั้วเรือน ไม่ได้วิเคราะห์หรือวางแผนด้านการตลาดที่ดีพอ “เห็นว่ากลุ่มอยู่ใกล้วัด รู้จักวัดหลายแห่ง” น่าจะสามารถกระจายผลิตภัณฑ์ได้ดี

2.2 ชุมชนบ้านกล้วยขาดการทบทวนเป้าหมายการลดทุกข์และวิเคราะห์กระบวนการผลิตที่ดีพอ กลุ่มผลิตดอกไม้ประดิษฐ์ออกมาจำนวนมาก เมื่อจำหน่ายไม่ได้ ทำให้ขาดต้นทุนในการเคลื่อนกิจกรรมต่อ

2.3 คณะทำงานที่เป็นแกนนำชุมชน ขาดการนำบทเรียนที่มีอยู่มาประกอบการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนากลุ่มองค์กร ส่งผลให้การขับเคลื่อนการลดทุกข์สร้างสุขด้วยการทำอาชีพเสริมรายได้ดำเนินการได้ไม่ดีเท่าที่ควร

2.4 สมาชิกกลุ่มชุมชนบ้านกล้วยไม่เข้าใจความหมายของอาชีพเสริมรายได้ที่ดีพอ คิดว่า “อาชีพเสริมรายได้” จะเป็นอาชีพหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้เสริมประจำให้แก่ครั้วเรือน แต่ในความเป็นจริงเป็นกิจกรรมที่ไม่มีความแน่นอน

3. ชมรมคนพัฒนาเพื่อวิถีไทย ซึ่งเป็นกลุ่มนักพัฒนาภาคเอกชนที่เข้าร่วมกลุ่มกันในปลายปีพ.ศ. 2550 มีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาหนี้สินของเกษตรกรภาคกลางจึงได้จัดทำโครงการเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้รับทุนมาศึกษาสถานการณ์หนี้สินของ

เกษตรกรภาคกลาง ชุมชนบ้านกล้วยได้เข้าร่วมกระบวนการด้วย โดยการสนับสนุนของศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการศึกษาทบทวนประเด็นหนี้สินของเกษตรกรรายครัวเรือน ศึกษาสาเหตุการเป็นหนี้ของครัวเรือน ศึกษาเส้นทางการเกิดหนี้สินของครัวเรือนและนำเสนอประสบการณ์การจัดการหนี้สินที่ผ่านมามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันร่วมกับเครือข่ายเกษตรกร 6 กลุ่ม จาก 4 จังหวัดในภาคกลาง

ประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มเกษตรกรดังกล่าว ได้ทำให้แกนนำชุมชนบ้านกล้วยเกิดความตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหาหนี้สินมากขึ้น บทเรียนสำคัญที่แกนนำชุมชนได้รับ คือ การหนุนเสริมกระบวนการคิดให้เกิดการปรับปรุงระบบการใช้จ่ายของครอบครัวมากขึ้น การจัดการแรงงานในการทำเกษตร หันมาพึ่งแรงงานตนเองมากขึ้น เพื่อลดต้นทุนในการผลิต ยกตัวอย่างเช่น นางทองดี หอมไม่หาย หันมาใช้สารชีวภาพแทนการใช้สารเคมีและทำเอง นางประภา อินสว่าง ลดการจ้างแรงงาน ช่วยกันทำงานในวันที่สามีหยุดงาน และนายโสภณ แก้วเขียว ทำนาหลายพื้นที่และทำคนเดียวไม่ไหวต้องจ้างแรงงานเพิ่มแต่พอมาทำบัญชีครัวเรือนได้สรุปข้อมูลเห็นรายจ่ายค่าจ้างแรงงานมีมาก จึงปรับวิธีการใหม่โดย แต่ละแปลงหว่านข้าวไม่พร้อมกันเพื่อจะได้ลดการจ้างแรงงาน ทำให้มีรายเหลือเพิ่มขึ้น และที่สำคัญคือ แกนนำมีการทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เกิดแนวคิดและแรงผลักดันที่จะศึกษาแนวทางการจัดการหนี้สินที่เหมาะสมกับครัวเรือนมากขึ้น

4. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)

ช่วงต้นปี 2550 กลุ่มชุมชนบ้านกล้วยได้มีกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเสริมรายได้ และลดความเสี่ยงต่อการเกิดหนี้สินของครัวเรือน มีการผลิตยาหม่องน้ำ ผ่าบาดิก การบูร พัฒนาทักษะการทำดอกไม้ประดิษฐ์ การฝึกทำพวงหรีด และศึกษาดูงานกลุ่มงานเทคนิคการทำดอกไม้ประดิษฐ์ในพื้นที่อื่น โดยการสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอศรีประจันต์ และสำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอศรีประจันต์

บทเรียนที่ได้รับจากการร่วมกิจกรรมเสริมอาชีพ มีดังนี้

4.1. การเรียนรู้กิจกรรมเสริมอาชีพของชุมชนมีหลายกิจกรรม มีสมาชิกที่สนใจจริงและทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จำนวน 3 ครัวเรือน ได้แก่ น.ส. สำเนียง อินสว่าง นางพรพรรณ สมจิตร และนางบุษบา อินสว่าง รวมกลุ่มกันผลิตดอกไม้ประดิษฐ์ส่งให้กลุ่มฝากจำหน่ายในสถานที่ราชการต่างๆ ทำให้เกิดรายได้เสริมเดือนละประมาณ 1,000 บาท

4.2 ปัจจัยที่ส่งผลทำให้ไม่ประสบความสำเร็จอย่างหนึ่ง คือ การเรียนรู้ไม่ได้เกิดจากความต้องการของชุมชน แต่เป็นการขับเคลื่อนของหน่วยงานองค์กรเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการก็ไม่มี การติดตามที่ต่อเนื่อง เมื่อทำกิจกรรมเสร็จก็ไม่มีกิจกรรมขยายผลการเรียนรู้ต่อ

ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดการกับปัญหาหนี้สินและปัญหาอื่นของชุมชนบ้านกล้วยที่ผ่านมามีการเรียนรู้หลายด้านที่เกิดจากแผนงานของคนในชุมชนเองได้ร่วมกันคิดหาทางออกและแผนงานของหน่วยงานองค์กรจากภายนอก จากประสบการณ์ในการทำกิจกรรมได้ทำให้ชุมชนได้บทเรียน ประสบการณ์และปัญหาอุปสรรคหลายประการ เช่น

- การหนุนเสริมความรู้ให้ชุมชนที่ไม่ได้เกิดจากปัญหาของชุมชนที่แท้จริง ขาดการวิเคราะห์สถานการณ์ร่วมกันเพื่อให้เห็นที่มาของปัญหา ปัญหามีเส้นทางเดินมาอย่างไรก่อนที่จะเรียนรู้กระบวนการจัดการกับปัญหา ทำให้ผลการดำเนินกิจกรรมได้รับความสนใจจากคนในชุมชนน้อย

- การขาดกระบวนการทำความเข้าใจความหมายในประเด็นการเรียนรู้ให้ชัดเจนร่วมกัน มีผลต่อการบรรลุเป้าหมายของการดำเนินกิจกรรม

- การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา ขาดการติดตามทบทวนผลการดำเนินการ ส่งผลให้มีการขยายผลการเรียนรู้ไปสู่ครอบครัวอื่น ชุมชนอื่นเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น แม้ว่าจะมีปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ เกิดขึ้น แต่กระบวนการดำเนินกิจกรรมได้สร้างการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนหลายด้านโดยเฉพาะความตระหนักและเห็นความสำคัญปัญหาหนี้สินในครัวเรือนของตนเอง แผนงานที่จำเป็นต้องดำเนินการต่อเพื่อต่อยอดงานให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนในการศึกษาวิจัยหาแนวทางการจัดการหนี้สินอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การศึกษาข้อมูลสถานการณ์หนี้สินและบริบททางเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมของครอบครัวชุมชน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาสาเหตุที่มาของหนี้สินและร่วมกันหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการหนี้สิน พัฒนาระบบการจัดการการเงินของครอบครัวสมาชิกให้ดียิ่งขึ้น และสุดท้ายนำผลที่ได้รับจากการศึกษาไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

บทที่ 3

กระบวนการวิจัย

การดำเนินการวิจัยของโครงการศึกษาแนวทางการจัดการหนี้สินของครัวเรือนชุมชนบ้านกล้วย ครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เน้นการศึกษาข้อมูล นำข้อมูลที่มาวิเคราะห์ นำแนวทางที่ได้มาประยุกต์ใช้ในระดับครอบครัว เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เข้าวิจัยได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์หนี้สิน สาเหตุที่มาของหนี้สิน แหล่งหนี้สิน จำนวนหนี้สิน ประสบการณ์การจัดการหนี้สินที่ผ่านมาและร่วมค้นหาแนวทางการจัดการหนี้สินในระดับครัวเรือนที่เหมาะสม

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการวิจัย ประกอบด้วยพี่เลี้ยงทีมวิจัย 1 คน ทีมวิจัย 7 คนและสมาชิกร่วมวิจัยทั้งหมด 14 คน

กระบวนการดำเนินการวิจัย ทีมวิจัยใช้เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และเก็บข้อมูล นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปเป็นบทเรียนสถานการณ์หนี้สินในอดีตและปัจจุบัน ประสบการณ์การจัดการหนี้สิน แนวทางการจัดการหนี้สินในระดับครัวเรือนที่เหมาะสมพร้อมด้วยการหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับทีมวิจัย สมาชิกร่วมวิจัย พี่เลี้ยงวิจัย โดยมีเครื่องมือในการวิจัยที่สำคัญ คือ เวทีการเรียนรู้ระดับกลุ่มสมาชิกร่วมวิจัย เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเครือข่ายพื้นที่วิจัยหนี้สินแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์และบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน

กระบวนการวิจัยมีกิจกรรมหลัก ๆ ที่ได้ดำเนินการดังนี้

1. ประชุมทำความเข้าใจแนวทางการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและโครงการวิจัย
2. ประชุมทีมวิจัยเพื่อออกแบบเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์หนี้สิน
3. ประชุมทีมวิจัยเตรียมการจัดเวที “เล่าความหลังฟังอดีตดูปัจจุบัน” 2 ครั้ง
4. จัดเวที “เล่าความหลังฟังอดีตดูปัจจุบัน” ของชุมชนบ้านกล้วย 2 ครั้ง
5. พัฒนาศักยภาพทีมวิจัยเรื่องการจดบันทึกและการสัมภาษณ์
6. ประชุมทีมวิจัยและสมาชิกร่วมวิจัยเพื่อออกแบบเครื่องมือและทำความเข้าใจการเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์หนี้สิน บริบททางเศรษฐกิจสังคมและวิธีการจัดการหนี้สินของสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
7. การเก็บข้อมูลสถานการณ์หนี้สิน บริบททางเศรษฐกิจสังคมและวิธีการจัดการหนี้สินครอบครัว สมาชิกชุมชนบ้านกล้วยครั้งที่
8. ประชุมทีมวิจัย เตรียมการจัดเวทีการเรียนรู้การจดบัญชีครัวเรือน 9 ครั้ง
9. เวทีเรียนรู้การจดบัญชีครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย 9 ครั้ง
10. ประชุมทีมวิจัยสรุปข้อมูลและเตรียมเวทีนำเสนอข้อมูล
11. เวทีนำเสนอข้อมูลกับสมาชิก
12. ทีมวิจัยสรุปวิเคราะห์ข้อมูลและวิธีการจัดการหนี้สิน

- 13.การจัดเวทีถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศึกษาวิจัยฯ
14. กิจกรรมการประสานพลัง
15. เวทีขยายผลการเรียนรู้

กระบวนการดำเนินงานวิจัย

กิจกรรมที่ 1 การประชุมทำความเข้าใจโครงการกับครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อชี้แจงเป้าหมายและรายละเอียดของโครงการวิจัยแก่สมาชิกและทีมวิจัย
2. เพื่อทำความเข้าใจโครงการวิจัย

ระยะเวลาสถานที่

- ครั้งที่ 1 วันที่ 7 ตุลาคม 2550 ประชุมทำความเข้าใจกับสมาชิกผู้ร่วมวิจัย
ครั้งที่ 2 วันที่ 21 ตุลาคม 2550 ประชุมทีมวิจัยทำความเข้าใจโครงการวิจัย

วิธีการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยชุมชนบ้านกล้วยเข้าร่วมประชุมทำความเข้าใจโครงการฯกับเครือข่ายวิจัยหนี้สินภาคกลาง 5 ชุมชน ทบทวนแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและแนวทางการศึกษาวิจัยแต่ละโครงการ
2. กระบวนการจัดกิจกรรมเริ่มด้วยการประชุมสมาชิกวิจัย 24 ครอบครัวที่เลี้ยงชี้แจงแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ,เป้าหมายการดำเนินงานโครงการและทำความเข้าใจแผนงานการศึกษาวิจัยร่วมกัน

ผลที่เกิดขึ้น

1. ทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเครือข่ายวิจัยหนี้สินภาคกลางมีความรู้ความเข้าใจแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นว่า ในความเป็นจริงก็คือกระบวนการสืบค้นหาคำตอบข้อสงสัยอย่างมีขั้นตอน เพื่อนำไปวางแผนการพัฒนาชุมชนร่วมกัน
2. ทีมวิจัยเกิดการวางแผนการดำเนินการศึกษาวิจัย แบ่งสมาชิกเพื่อให้ทีมวิจัยแต่ละคนรับผิดชอบในการติดตามดูแลให้การสนับสนุนสมาชิกที่อยู่ในละแวกบ้านใกล้เคียง คนละ 3 คนและแบ่งบทบาทการทำงาน
3. สมาชิกร่วมวิจัยได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป้าหมายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและแผนการดำเนินงานของทีมวิจัย ผลการจัดกิจกรรม ทำให้สมาชิกร่วมวิจัยมีความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีแผนการประชุมร่วมกันทุกเดือน และในเวทีประชุมแต่ละครั้งจะมีการเรียนรู้บัญชีรับ-จ่ายของครัวเรือนด้วย

ปัญหาอุปสรรค

1. ระยะเวลาการพัฒนาโจทย์และการอนุมัติโครงการรอนาน ทำให้กระบวนการเรียนรู้ไม่ต่อเนื่อง ต้องมีการทบทวนแนวคิดเพิ่มเติมเพราะทีมวิจัย,สมาชิกวิจัยบางรายคิดว่าเลิกล้มไปแล้ว

กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 29 คน ประกอบด้วย

- ทีมวิจัย 6 คน
- ครอบครัวสมาชิก 18 คน
- พี่เลี้ยงทีมวิจัย 1 คน
- ทีมประสานงานกลาง 4 คน

กิจกรรมที่ 2 ประชุมทีมวิจัยและสมาชิกร่วมวิจัยออกแบบเครื่องมือกระบวนการในการเก็บข้อมูลสถานการณ์หนี้สิน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อออกแบบสำรวจข้อมูลและเครื่องมือกระบวนการวิจัย

ระยะเวลาสถานที่

วันที่ 20 พฤศจิกายน 2550

วิธีการดำเนินงาน

1. พี่เลี้ยงชวนทีมวิจัย, สมาชิกร่วมวิจัยระดมสมองออกแบบสอบถามเก็บข้อมูลรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนประจำวันเพื่อสร้างความตระหนักความสำคัญของหนี้สินครัวเรือนและนำไปสู่การหาแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนของชุมชนบ้านกล้วย โดยพี่เลี้ยงตั้งโจทย์คำถามทีมวิจัย, สมาชิกร่วมวิจัย “ถ้าเราต้องการรู้ข้อมูลหนี้สินเราจะต้องรู้อะไรบ้าง”
2. พี่เลี้ยงทำการจดประเด็นในการระดมสมองเพื่อใช้จัดเก็บข้อมูลลงบนชาร์ต
3. พี่เลี้ยงสรุปประเด็นที่ใช้จัดเก็บเป็นร่างแบบสอบถาม

ผลที่เกิดขึ้น

1. ทีมวิจัย, สมาชิกร่วมวิจัยระดมสมองออกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลครัวเรือนมีประเด็นดังนี้
 - 1.1 ข้อมูลประวัติส่วนตัวผู้ให้ข้อมูล
 - 1.2 ข้อมูลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในวัยไหน
 - 1.3 การประกอบอาชีพภายในครัวเรือน
 - 1.4 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย ประจำครัวเรือน
 - 1.5 ข้อมูลการประกอบอาชีพ ทุน/กำไรในการเกษตร, การค้าขาย, การรับจ้าง
 - 1.6 หนี้สินครัวเรือน
 - 1.7 แนวทางการจัดการหนี้สินภายในครัวเรือน
2. ปริมาณหนี้สิน
3. แหล่งหนี้สิน
4. วิธีการจัดการหนี้สิน
 - รายวัน • รายเดือน • รายงวด • รายปี

ปัญหาอุปสรรค

1. การประชุมพี่เลี้ยงต้องดำเนินการเองที่มวิจยจะเป็นผู้ร่วมประชุมทั้งที่มีการวางแผนและแบ่งบทบาทในการจัดการประชุมมาก่อน

กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 25 คน

- ทีมวิจย 6 คน
- พี่เลี้ยงทีมวิจย 1 คน
- สมาชิกร่วมวิจย 18 คน

กิจกรรมที่ 3 การจัดเวที “เล่าความหลังฟังอดีตดูปัจจุบันของชุมชนบ้านกล้วย”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทบทวนความเปลี่ยนแปลงในอดีตถึงปัจจุบันของสังคมวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ชุมชนบ้านกล้วย
2. เพื่อให้เห็นปัจจัยเงื่อนไขความเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ปัญหาหนี้สิน

ระยะเวลาสถานที่

- ครั้งที่ 1 วันที่ 5 ธันวาคม 2550 เตรียมกระบวนการ ครั้งที่ 1
- ครั้งที่ 2 วันที่ 6 ธันวาคม 2550 จัดเวทีเล่าความหลังฯ ครั้งที่ 1
- ครั้งที่ 3 วันที่ 18 ธันวาคม 2550 เตรียมกระบวนการ ครั้งที่ 2
- ครั้งที่ 4 วันที่ 27 ธันวาคม 2550 จัดเวทีเล่าความหลังฯ ครั้งที่ 2

วิธีการดำเนินงาน

ครั้งที่ 1

1. ประชุมทีมวิจย, พี่เลี้ยงร่วมวางแผน
2. ทบทวนวัตถุประสงค์, เป้าหมายการจัดเวที “เล่าความหลังฟังอดีตดูปัจจุบัน ”
3. วางกรอบการเวทีการประชุม
4. แบ่งบทบาททีมวิจยเพื่อช่วยกันจัดเวทีประชุม

ครั้งที่ 2

1. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์โดยมีนายชูชาติ อินสว่าง ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรศรีประจันต์ จำกัด นำเสนอวิธีการกระบวนการจัดการภายในครอบครัวและการปลูกฝังวิถีการดำเนินชีวิตเพื่อให้เป็นแบบอย่างในการเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตของสมาชิกร่วมวิจยในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้เห็นเกิดความตระหนักของหนี้สิน
2. ทีมวิจยแบ่งกลุ่มระดมสมองทบทวนวิถีชีวิตชุมชนบ้านกล้วยโดยจัดเป็นช่วงระยะ พ.ศ. 3 ช่วงการเปลี่ยนแปลงดังนี้
 - พ.ศ. 2480 – พ.ศ.2500
 - พ.ศ. 2501 – พ.ศ.2520
 - พ.ศ. 2521 – พ.ศ.2551

3. โดยให้มีคนการแบ่งหน้าที่ร่วมกันมีคนทำหน้าที่เขียนและทำหน้าที่เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
4. กลุ่มเสนอภาพชุมชนบ้านกล้วยในแต่ละช่วงปี พ.ศ.
5. พี่เลี้ยงสรุปผลการประชุมเสนอภาพของชุมชนบ้านกล้วยกับการเปลี่ยนแปลง

ครั้งที่ 3

1. ประชุมที่มวิทย, พี่เลี้ยงร่วมวางแผน
2. ทบทวนการจัดเวที “เล่าความหลังฟังอดีตดูปัจจุบัน” ในครั้งที่ 1
3. สรุปผลการศึกษาอดีตในเวทีที่ 1 มีอะไรต้องปรับปรุงเพิ่มเติม
4. กระบวนการจัดเวทีศึกษาอดีตในครั้งที่ 2
5. แบ่งบทบาทการจัดการเวทีประชุม

ครั้งที่ 4

1. พี่เลี้ยงชวนที่มวิทย, สมาชิกร่วมวิจัยทบทวนความเปลี่ยนแปลงและปัจจัยนำไปสู่การเกิดหนี้สินครัวเรือนในชุมชนบ้านกล้วย ตั้งแต่ พ.ศ. 2480 – พ.ศ.2551 ด้วยโจทย์คำถาม
2. อดีตมีหนี้ทำไมถึงจัดการได้
3. ปัจจุบันมีหนี้แต่ทำไมถึงจัดการได้ลำบาก
4. บทเรียนอะไรบ้างในอดีตสามารถนำมาใช้ในปัจจุบันได้บ้าง
5. พี่เลี้ยงสรุปผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง

ผลที่เกิดขึ้น

ครั้งที่ 1

1. ประสานงานผู้สูงอายุมาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับสมาชิกร่วมวิจัยเพื่อเล่าภาพชุมชนบ้านกล้วยในอดีต
2. ประสานงานคุณชูชาติ อินสว่าง เล่ากระบวนการถ่ายทอดประสบการณ์ของการสร้าง ความมั่นคงในครัวเรือนมิให้เป็นหนี้ที่มีความมั่นคง
3. จัดให้มีการแบ่งกลุ่มเล่าภาพความสง่าในแต่ละช่วง เพื่อให้ใช้เป็นเครื่องมือในการทบทวน การเปลี่ยนแปลงชุมชน
4. สรุปการประชุม

ครั้งที่ 2

1. สมาชิกร่วมวิจัยได้เรียนรู้ประสบการณ์ดำเนินชีวิตครัวเรือนตัวอย่าง สมาชิกร่วมวิจัยเกิดการทบทวนตนเองปัจจุบันการดำเนินชีวิตของครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงเพราะอะไร พบว่า “ชอบความสะดวกสบายรู้ก็รู้ไม่จริงส่วนใหญ่ทำตามเขาเอาจะได้ดีเหมือนเขาบ้าง” เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนเปลี่ยนแปลง
2. มีแบบอย่างการดำเนินชีวิตและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาในชุมชนบ้านกล้วย
3. สมาชิกร่วมวิจัยมีความเข้าใจปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและกระบวนการเปลี่ยนแปลงมีวิถีเส้นทางเดินที่มาจากไหน , กระบวนการคิดที่มาจากนโยบายภาครัฐใน

การปฏิวัติเขียวเพิ่มผลผลิตให้มีจำนวนมากและระบบสาธารณูปโภคที่เข้ามาในชุมชนชน
ช่วง พ.ศ. 2520 ส่งผลการเปลี่ยนแปลง

ครั้งที่ 3

1. กระบวนการศึกษาอดีตทำให้สมาชิกเข้าร่วมประชุมมีส่วนร่วมในการนำเสนอภาพเหตุการณ์
ชุมชนบ้านกล้วยในแต่ละช่วงเวลา และสามารถที่จะใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลง
ของชุมชนได้ แต่ระยะเวลาในการพูดคุยแต่ละช่วงมีจำกัดและมีเสียงรบกวนจาก
โฆษณาขายของตลอด
2. การศึกษาอดีตทำให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านกล้วยได้ชัดเจน ได้แก่ การ
เห็นเส้นทางการก่อเกิดหนี้สินในครัวเรือน, เห็นการเปรียบเทียบการวางรากฐานของ
ครัวเรือนที่มีกระบวนการวางแผนเพื่อตั้งหลักกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจาก
ประสบการณ์ของ คุณชูชาติ อินสว่าง
3. ในเวทีที่ 2 ให้พี่เลี้ยงรับผิดชอบการนำเสนอสรุปผลการศึกษาอดีตในครั้งที่ 1 และชวน
สมาชิกร่วมวิเคราะห์หาที่มาการเกิดหนี้สินในครัวเรือนโดยการชวนสมาชิกร่วมวิจัยทบทวน
4. ทีมวิจัยวางแผนการประชุม ดังนี้ นำเสนอผลการประชุมในเวทีศึกษาอดีตครั้งที่ 1 และพี่
เลี้ยงชวนสมาชิก, ทีมวิจัยร่วมทบทวนการสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง
5. ที่เกิดขึ้น โดยโจทย์คำถาม 1.อดีตมีหนี้ทำไมถึงจัดการได้ 2.ปัจจุบันมีหนี้แต่ทำไมถึง
จัดการได้ลำบาก 3.บทเรียนอะไรบ้างในอดีตสามารถนำมาใช้ในปัจจุบันได้

ครั้งที่ 4

1. อดีตครอบครัวที่ยากจนก็มีหนี้สินต้องไปยืมทุนจากเจ้าแก้วมาทำนาพอเก็บเกี่ยวได้ก็จะ
นำไปใช้หนี้เจ้าแก้ว เรียกกันว่า “ ตกขาว ” ทำนาปีละ 2 ครั้งใช้เคมีเล็กน้อยใช้ยาปุ๋ยอย่าง
เดียว (นาปรัง, นาปี) การกินอยู่ก็จะหาตามแหล่งธรรมชาติไม่ต้องซื้อหา “ กินง่าย ๆ ”
คนในครัวเรือนมีหน้าที่รับผิดชอบทุกคนบุตร, หลานที่ใช้แรงงานได้ก็จะออกไปร่วมทำนา
ส่วนบุตร, หลานที่อายุน้อยก็จะทำงานภายในบ้าน
2. เครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ในครัวเรือนก็จะซื้อหาช่วงที่ขายข้าวได้, แต่บางรายก็นำข้าวไปแลก
เครื่องใช้สอยต่าง ๆ เท่าที่จำเป็นในครัวเรือนและการนุ่งห่มในอดีตจะนุ่งห่มแบบเรียบง่ายนุ่ง
ผ้าย้อมดำกางเกงขาก๊วยเสื้อแขนยาวใส่ลงนาหรือไปเที่ยวและมีการสืบทอดกันในครอบครัว
“ พี่สู่น้อง ” จึงจัดการหนี้ได้ง่ายไม่ลำบาก
3. ในปัจจุบันครอบครัวมีหนี้สินแต่จัดการได้ลำบากพบว่า วิถีชีวิตของครอบครัวเปลี่ยนไป
จากเดิมการกินอยู่ออกหาตามแหล่งธรรมชาติ เคยมีกุ้ง, หอย, ปู, ปลาที่เคยมีสูญหายต้องซื้อ
หาทุกอย่างมีรายจ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้นครัวเรือนทำนาปีละ 2 ครั้งครึ่งใช้สารเคมีหลาย
ชนิด มีศัตรูพืชหลายชนิด ต้องปรับเปลี่ยนสารเคมีเพื่อกำจัดแมลงศัตรูพืชเพิ่มขึ้นทุกฤดูกาล
ทำนา ด้านแรงงานในครัวเรือนลดน้อยลงจึงจ้างแรงงานมาช่วยทำต้นทุนการทำนาจึง
สูงขึ้น เครื่องใช้ไม้สอยในการทำนารูปแบบสมัยใหม่ขึ้น มีรถไถนา, รถเกี่ยวข้าว, สูบฉีดน้ำ,
เครื่องฉีดพ่นสารเคมี, หว่านปุ๋ย เพื่อลดขั้นตอนการผลิตเพิ่มปริมาณผลผลิต เครื่องนุ่งห่ม

ที่หลากหลายครัวเรือนมีการบริโภคตามสมัยนิยมไม่มีการสืบทอดกันในครอบครัวเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆในครัวเรือนตามความต้องการ ได้แก่ รถมอเตอร์ไซด์, โทรศัพท์มือถือ, โทรทัศน์, วัสดุเครื่องซัก ฯลฯ และ การเลี้ยง

ดูบุตร, หลานจะเลี้ยงตามใจทุกอย่างจะทำให้หมดไม่ต้องรับผิดชอบงานในครอบครัว มีลักษณะ “ดอกหอมกว่าต้น” และพยายามส่งเสียให้เรียนผลักดันให้ไปทำงานนอกภาค การเกษตรจะได้ไม่ลำบากต่อไป “จะได้เป็นเจ้าของคนนายคน” วิถีชีวิตของครัวเรือนชุมชนบ้านกล้วยดังกล่าวส่งผลให้เกิดหนี้สินภายในครัวเรือน และวิธีการจัดการหนี้ส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านกล้วยจะใช้การหมุนหนี้เป็นผลให้ภาระหนี้สินครัวเรือนจัดการลำบากมากขึ้นในปัจจุบัน

4. บทเรียนที่สามารถนำมาใช้ในปัจจุบันที่มวิจัย, สมาชิกร่วมวิจัยพบว่า การเลี้ยงดู, บุตรหลาน ควรที่จะนำแบบอย่างในอดีตมาใช้ในการสร้างอุปนิสัยการรับผิดชอบต่องานมีสัมมาคารวะ รู้จักประหยัดเก็บออมไม่ฟุ้งเฟ้อและใช้แรงงานภายในครอบครัวลดการจ้างแรงงานภาค การเกษตรลงจะทำให้ต้นทุนการเพาะปลูกลดลงมีรายได้เพิ่ม จึงจะมีโอกาสจัดการหนี้สิน ครัวเรือนมากขึ้น
5. ผลกระทบที่เกิดขึ้นในที่มวิจัยและสมาชิกร่วมวิจัยเห็นเส้นทางการเกิดหนี้ของครัวเรือน 4 ครัวเรือน ได้แก่

5.1 ทองดี หอมไม่หาย “ ตามใจลูกไม่พอยังตามใจหลานอีกด้วย” ที่เป็นหนี้ก็ เพราะตามใจลูกเลี้ยงไม่รู้จักจักโตเงินไม่มีเราก็ต้องให้กลัวลูกจะลำบากถึง จะมีครอบครัว

5.2 ดาวเรือง พลเรือน “ ถ้าตนเองไปนัดสัปดาห์ละครึ่งโอกาสที่จะใช้เงินก็น้อยลงก็คงไม่มีหนี้ ”

5.3 บุษบา อินสว่าง “ปลูกของกินให้มากขึ้นในบ้านเราก็ไม่ต้องเสียเงินให้ร้านค้า ”

5.4 พเยาว์ เรือนคง “ ที่ปลูกก็ต้องกินไม่กินเองก็ต้องซื้อเขายขายได้จะไปเหลืออะไร”

ปัญหาอุปสรรค

1. ทีมวิจัยยังให้พี่เลี้ยงเป็นผู้ดำเนินการที่มวิจัยยังไม่มั่นใจว่าจะดำเนินการประชุมเองได้
2. ระยะเวลาการจัดสันสมาชิกมากกว่ากำหนด
3. มีเสียงรบกวนตลอดเวทีประชุม
4. ทีมวิจัยมีส่วนร่วมน้อยจะมีบางคนที่ร่วมวางแผนงาน

กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 29 คน ประกอบด้วย

- ทีมวิจัย 6 คน
- ครอบครัวสมาชิก 18 คน
- พี่เลี้ยงทีมวิจัย 1 คน

- ทีมประสานงานกลาง 4 คน

กิจกรรมที่ 4 การประชุมทีมวิจัยเพื่อออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลสถานการณ์หนี้สิน วัตถุประสงค์

1. เพื่อออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลสถานการณ์หนี้สิน และการจัดการรายรับ รายจ่าย และการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครอบครัวสมาชิก

ระยะเวลาสถานที่

วันที่ 31 มกราคม 2551

วิธีการดำเนินงาน

1. มีการประชุมออกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลสมาชิกร่วมวิจัยครั้งที่ 1 โดยพี่เลี้ยงตั้ง โจทย์คำถามทีมวิจัย “ถ้าเราต้องการรู้ข้อมูลหนี้สินสมาชิกร่วมวิจัยเราจะต้องรู้ อะไรบ้าง” ทีมวิจัยแลกเปลี่ยนประเด็นที่ต้องเก็บเพื่อให้รู้ข้อมูลหนี้สินสมาชิกร่วมวิจัย
2. สร้างแบบสอบถามข้อมูลหนี้สินสมาชิกร่วมวิจัย

ผลที่เกิดขึ้น

1. ทีมวิจัยมีแบบร่างการเก็บข้อมูลหนี้สินครัวเรือนสมาชิกร่วมวิจัยประเด็นที่จัดเก็บ
 - 1.1 ข้อมูลประวัติส่วนตัวผู้ให้ข้อมูล
 - 1.2 ข้อมูลสมาชิกในครัวเรือน
 - 1.3 ข้อมูลรายรับ-รายจ่ายประจำครัวเรือน
 - 1.4 ข้อมูลการประกอบอาชีพ ทุน/กำไรในการเกษตร,การค้าขาย,การรับจ้าง
 - 1.5 หนี้สินครัวเรือน มีปริมาณหนี้สินเท่าไรจากแหล่งหนี้สินที่ใดบ้างและมีวิธีการจัดการหนี้สินอย่างไร

ปัญหา/อุปสรรค

1. ปัญหาอุปสรรคทีมวิจัยบางคนไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นในการออกแบบเครื่องมือ นั้ ึ่ง ฟังอย่างเดียว ทำให้ไม่มั่นใจว่าสามารถรับรู้ได้ทันกันหรือไม่

กลุ่มเป้าหมายรวมทั้งสิ้น 10 คน ประกอบด้วย

- ทีมวิจัย 6 คน
- พี่เลี้ยงทีมวิจัย 1 คน
- ทีมประสานงานกลาง 3 คน

กิจกรรมที่ 5 การประชุมทีมวิจัยทำความเข้าใจการเก็บข้อมูลสถานการณ์ บริบททางเศรษฐกิจสังคมและวิธีการจัดการหนี้สินครอบครัวสมาชิก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและสร้างความตระหนักในการใช้ข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์บริบททางเศรษฐกิจสังคมและวิธีการจัดการหนี้สินครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
2. เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ประเด็นคำถามในแบบสอบถาม

ระยะเวลาสถานที่

วันที่ 31 มีนาคม 2551

วิธีการดำเนินงาน

1. พี่เลี้ยงชี้แจงวัตถุประสงค์การเก็บข้อมูลสมาชิกร่วมวิจัย
2. พี่เลี้ยง ทีมวิจัยทำความเข้าใจประเด็นคำถามในแบบสอบถามทีละประเด็นคำถามให้กับสมาชิกร่วมวิจัยเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจประเด็นคำถามในแบบสอบถามและหนุนเสริมทีมวิจัยให้จัดเก็บข้อมูลได้สะดวกขึ้น
3. ทีมวิจัยแบ่งสมาชิกร่วมวิจัยเพื่อจัดเก็บข้อมูลและสอบถามการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนจดหรือไม่จดแล้วมีปัญหอะไรบ้าง
4. พี่เลี้ยงสรุปผลการประชุมให้ทีมวิจัย, สมาชิกร่วมวิจัย

ผลที่เกิดขึ้น

1. สมาชิกร่วมวิจัยมีความเข้าใจประเด็นคำถามในแบบสอบถาม
2. ทีมวิจัยแบ่งกลุ่มเก็บข้อมูลรับผิดชอบการเก็บคนละ 3 ครัวเรือนของจำนวนสมาชิกร่วมวิจัย 18 ครัวเรือน และทีมวิจัยต้องเก็บข้อมูลครัวเรือนของตนเองด้วย พร้อมกันไปทั้ง 6 ครัวเรือน
3. ทีมวิจัยพบว่า การจดบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวันมีปัญหาสมาชิกร่วมวิจัยจดบ้างไม่จดบ้าง ทีมวิจัยจึงทำความเข้าใจให้สมาชิกร่วมวิจัยรับทราบว่าการจดบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนเพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยหาแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนถ้าไม่จดก็จะไม่รู้ปัญหาอยู่ที่ไหนและไม่สามารถที่จัดการได้ครัวเรือนยังได้ประโยชน์เห็นทางออกในการจัดการระบบเงินครัวเรือนสมาชิกร่วมวิจัยจึงเข้าใจวัตถุประสงค์การจดบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนประจำวัน

ปัญหาอุปสรรค

- สมาชิกร่วมวิจัยรีบไปรับลูกหลานเพราะได้เวลาโรงเรียนปล่อย

กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 26 คน ประกอบด้วย

- ทีมวิจัย 6 คน
- สมาชิกผู้ร่วมวิจัย 18 คน
- พี่เลี้ยงทีมวิจัย 1 คน

- ทีมโครงการสังเคราะห์ 1 คน

กิจกรรมที่ 6 การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยเรื่องการจดบันทึกและการสัมภาษณ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย เรื่อง การจดบันทึกและการสัมภาษณ์ข้อมูลครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วยและหนุนเสริมกระบวนการศึกษาวิจัย

ระยะเวลาสถานที่

วันที่ 21 เมษายน 2551

วิธีการดำเนินงาน

1. จัดเวทีประชุมทีมวิจัยทบทวนการสืบค้นหาข้อมูลเพื่อเรียนรู้ร่วมกันในการจดบันทึกและสัมภาษณ์
2. ทีมวิจัยระดมสมองหาวิธีการชวนพูดเพื่อให้ได้ข้อมูลการกินอยู่, การใช้จ่าย, ภาวะหนี้สินครัวเรือนจะมีวิธีการหาคำตอบอย่างไร
3. ทีมวิจัยฝึกเขียนข้อมูลการพูดคุยสมาชิกวิจัย

ผลที่เกิดขึ้น

1. ทีมวิจัยเกิดการเรียนรู้วิธีการเก็บข้อมูลจากกระบวนการแลกเปลี่ยน
 - มีวิธีการหาข้อมูลต้องพูดเรื่องอื่นๆก่อนเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกว่าถูกรุกสิทธิตัวตัวจะทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่ต้องการ
 - วิธีการจดบันทึกทีมวิจัยเห็นว่าไม่ควรที่จะจดต่อหน้าผู้ให้สัมภาษณ์จะทำให้เขาไม่กล้าบอกข้อมูลคุยไปก่อนเอาบันทึกที่หลังนำมาตรวจสอบกับแบบสอบถาม
2. จดทุกครั้งที่ได้พูดคุยและไม่ควรใช้อารมณ์ความรู้สึกตนตัดสินใจว่าเขาเป็นอย่างไรอย่างนั้นจดทุกคำพูดที่เขาพูดเท่าที่จำได้
3. ทีมวิจัยวางประเด็นที่จะเขียนร่วมกัน
 - ใครเป็นผู้ให้ข้อมูล
 - ผู้ให้ข้อมูลทำอะไรอยู่
 - ผู้ให้ข้อมูลบอกอะไรบ้าง
 - มีใครอยู่ในขณะนั้น

ปัญหาอุปสรรค

1. ทีมวิจัยบางรายกลัวจดไม่ได้พี่เลี้ยงเสนอให้กลับมาเล่าให้ลูกเขียนให้หรือก็เอาลูกไปด้วยช่วยจดบันทึก

กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 7 คน

- ทีมวิจัย 6 คน
- พี่เลี้ยงทีมวิจัย 1 คน

กิจกรรมที่ 7 การเก็บข้อมูลสถานการณ์บริบททางเศรษฐกิจสังคมและวิธีการจัดการหนี้สิน ครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลสถานการณ์หนี้สินและบริบททางสังคม เศรษฐกิจวัฒนธรรมของสมาชิก
ระยะเวลาสถานที่

ช่วงเดือนเมษายน 2551

วิธีการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยนำแบบสอบถามที่จัดเก็บมาคนละ 3 ครอบครัวในการทำการจัดกลุ่มโดยพี่เลี้ยงชวนทีมวิจัย
รวมข้อมูลและร่วมกันระดมสมองเพื่อจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้มา
2. ทีมวิจัย, พี่เลี้ยงร่วมแยกประเด็นข้อมูลที่จัดเก็บ
3. พี่เลี้ยงชวนทีมวิจัยระดมสมองวางแผนระยะต่อไป
4. พี่เลี้ยงสรุปผลการประชุม

ผลที่เกิดขึ้น

1. ทีมวิจัยรวมข้อมูล 21 ครอบครัวและทำการแยกประเภทตามกลุ่มอาชีพเพื่อให้สะดวกกับการ
ทำความเข้าใจกับสมาชิกร่วมวิจัยเพื่อหาแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนมี 3 ลักษณะ
ดังนี้
 - กลุ่มอาชีพเกษตรกร
 - กลุ่มอาชีพรับจ้าง
 - กลุ่มอาชีพค้าขาย
2. ทีมวิจัยพบว่ากระบวนการจัดบันทึกข้อมูลบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนสมาชิกร่วมวิจัย
บางรายให้บุตรหลานช่วยเหลือการจัดบันทึก, มีการสอนให้บุตรหลานทำบัญชีรายรับ-
รายจ่ายประจำวัน

ปัญหาอุปสรรค

1. สมาชิกร่วมวิจัยมีการย้ายถิ่นฐาน, ประสบอุบัติเหตุอยู่โรงพยาบาล, ไปทำธุรกิจต่างจังหวัด
ขาดข้อมูลไป 3 คน จากเดิมเป้าหมาย 24 คนเหลือ 21คน

กลุ่มเป้าหมาย

- พี่เลี้ยงทีมวิจัย 1 คน
- สมาชิกผู้ร่วมวิจัย 15 คน
- ทีมวิจัย 6 คน

กิจกรรมที่ 8 การประชุมทีมวิจัยเพื่อเตรียมกระบวนการจัดเวทีการเรียนรู้การจดบัญชี

ครัวเรือน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวางแผนเตรียมกระบวนการในการทำกิจกรรมต่างๆ
2. เพื่อสรุปการติดตามและศึกษาเงื่อนไขปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สิน
3. เพื่อศึกษาเงื่อนไขปัจจัยที่นำไปสู่การจัดการหนี้สิน

ระยะเวลาสถานที่

- ครั้งที่ 1 วันที่ 10 มกราคม 2551
- ครั้งที่ 2 วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2551
- ครั้งที่ 3 วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2551
- ครั้งที่ 4 วันที่ 7 มีนาคม 2551
- ครั้งที่ 5 วันที่ 22 มีนาคม 2551
- ครั้งที่ 6 วันที่ 10 เมษายน 2551
- ครั้งที่ 7 วันที่ 8 พฤษภาคม 2551
- ครั้งที่ 8 วันที่ 21 พฤษภาคม 2551
- ครั้งที่ 9 วันที่ 12 มิถุนายน 2551

วิธีการดำเนินงาน

ครั้งที่ 1

1. ทบทวนแผนการทำงานโครงการวิจัย
2. วางแผนการจัดเวทีการเรียนรู้การจดบัญชีครัวเรือน

ครั้งที่ 2

1. ทบทวนผลการติดตามการจดบัญชีครัวเรือนของสมาชิกร่วมวิจัย
2. วางแผนการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น
3. เตรียมการจัดเวทีเรียนรู้การจดบัญชีครัวเรือนครั้งที่ 2

ครั้งที่ 3

1. ทบทวนผลการติดตามการจดบัญชีครัวเรือนของสมาชิกร่วมวิจัย
2. วางแผนการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น
3. เตรียมการจัดเวทีเรียนรู้การจดบัญชีครัวเรือนครั้งที่ 3

ครั้งที่ 4

1. ประชุมทีมวิจัยสรุปผลการลงติดตามสมาชิกร่วมวิจัย
2. ทีมวิจัยวางแผนการประชุมสมาชิกร่วมวิจัย

ครั้งที่ 5

1. ประชุมทีมวิจัยสรุปผลการติดตามการจดบัญชีครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
2. ทีมวิจัยวางแผนการประชุมสมาชิกร่วมวิจัย

ครั้งที่ 6

1. ประชุมที่มววิจัยสรุปผลการติดตามการจذبบัญชีครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
2. วางแผนการประชุมสมาชิก

ครั้งที่ 7

1. ประชุมที่มววิจัยสรุปผลการติดตามการจذبบัญชีครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
2. วางแผนการประชุมสมาชิก

ครั้งที่ 8

1. ประชุมที่มววิจัยร่วมกันวางแผนประเด็นชวนสมาชิกร่วมวิจัยทบทวนกระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อทบทวนผลที่เกิดขึ้น

ครั้งที่ 9

1. ทีมวิจัยวางแผนประเด็นทบทวนกระบวนการจذبบัญชีครัวเรือน
2. ทีมวิจัยสรุปผลที่เกิดขึ้นในการจذبบัญชีครัวเรือน

ผลที่เกิดขึ้นครั้งที่ 1

1. ทีมวิจัยเตรียมการทำความเข้าใจการจذبบัญชีครัวเรือนให้สมาชิกร่วมวิจัยและนำเสนอแบบการจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนประจำวัน โดยการชี้แจงวัตถุประสงค์การจذبบัญชีครัวเรือนให้สมาชิกร่วมวิจัยและทำความเข้าใจแบบการจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนประจำวัน
2. ทีมวิจัยมรการแบ่งสมาชิกร่วมวิจัยรับผิดชอบติดตามคนละ 3 ครัวเรือน โดยในช่วงแรกให้ดูการจดบันทึกของสมาชิกร่วมวิจัยถ้ามีปัญหาอุปสรรคอะไรก็นำมาเสนอวางแผนร่วมกันในทีมวิจัย
3. การจัดประชุมให้พี่เลี้ยงเป็นผู้ดำเนินการประชุมความเข้าใจหลัก ครูสุคนธ์ที่มววิจัยร่วมดำเนินทำความเข้าใจวัตถุประสงค์การจذبบัญชีครัวเรือน

ครั้งที่ 2

1. ทีมวิจัยพบ ปัญหาการจذبบัญชีครัวเรือนมีสมาชิกไม่จดบันทึกหลายครัวเรือน ได้แก่ นางลัดดา แก้วเขียว,นางวาสนา โพธิ์ศรี, นางพรพรรณ สมจิตร มีรายจ่ายมากพอจดแล้วเครียด, ค้าขายมีรายได้ทั้งวันทำให้จดบันทึก,เขียนไม่ได้
2. ครูสุคนธ์ที่มววิจัยให้มีการกระตุ้น,แนะนำ,ให้กำลังใจสมาชิกร่วมวิจัยที่ตนรับผิดชอบดูแล เพราะการจดบันทึกเป็นเรื่องที่ไม่เคยชินไม่ได้ทำทุกวันมาก่อนจึงต้องมีการกระตุ้น,แนะนำ,ให้กำลังใจ ซึ่งเป็นบทบาทของทีมวิจัยในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้การจذبบัญชีครัวเรือน

ครั้งที่ 3

1. ทีมวิจัยพบปัญหา ยังมีสมาชิกร่วมวิจัยไม่จดบันทึก รายรับ-รายจ่ายครัวเรือนประจำวัน เสนอให้มีการทำความเข้าใจวัตถุประสงค์,เป้าหมาย การจดบันทึกบัญชีครัวเรือน

2. ทีมวิจัยเสนอให้มีการนำเสนอผลการติดตามสมาชิกร่วมวิจัยและวิธีจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นของทีมวิจัยกับสมาชิกร่วมวิจัย
3. ทีมวิจัยพบการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในครัวเรือนสมาชิกร่วมวิจัยควรจะมีการนำเสนอผลให้สมาชิกร่วมวิจัยได้รับทราบเพื่อเป็นการเสริมสร้างกำลังใจและกระตุ้นการจดบัญชีครัวเรือน

ครั้งที่ 4

1. ผลการติดตามสมาชิกร่วมวิจัย ทีมวิจัยพบว่าสมาชิกร่วมวิจัยขาดความเข้าใจวัตถุประสงค์เป้าหมาย โครงการศึกษาวิจัยฯ ดังนั้นเสนอให้มีการทบทวนวัตถุประสงค์,เป้าหมายโครงการฯและเสนอตัวอย่างประโยชน์ของการจัดทำบัญชีครัวเรือนจะได้อะไรบ้างในเวทีประชุมสมาชิกร่วมวิจัย
2. ทีมวิจัยทำความเข้าใจเป้าหมายวัตถุประสงค์การจดบันทึกบัญชีครัวเรือน

ครั้งที่ 5

1. ทีมวิจัยพบว่า มีสมาชิกจดบัญชีครัวเรือนครบทุกครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ที่มีแต่ที่ย้ายที่อยู่ใหม่และสมาชิกที่ได้รับอุบัติเหตุจำนวน 4 ครัวเรือน ซึ่งมีการจดบันทึกที่มีระยะเวลาไม่เท่ากันจดได้ 2 บ้าง 3 เดือนบ้าง
2. ทีมวิจัยเสนอให้มีการนำเสนอข้อมูลผลที่เกิดขึ้นในการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้เป็นตัวอย่างและยกย่องให้กำลังใจสมาชิกที่จดบัญชีครัวเรือน
3. ทีมวิจัยวางแผนจัดประชุมสมาชิกร่วมวิจัย ให้ทีมวิจัยดำเนินการเองและ เล่าสิ่งที่ได้พบในการลงพื้นที่ให้กำลังใจสมาชิกร่วมวิจัย

ครั้งที่ 6

1. ทีมวิจัยร่วมสรุปผลวิธีการจดบัญชีครัวเรือนวิธีการจดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำครัวเรือนช่วงแรกของการจดบันทึกควรจะเป็นการบันทึกแบบง่าย ๆ ไม่ต้องมีรายละเอียดมากนัก ตัวอย่าง วันที่ –จ่ายเท่าไร –รายรับเท่าไร เป็นต้น ระยะต่อมาจึงปรับรายละเอียดเพิ่มขึ้นตามลำดับ ตัวอย่าง วันที่ –จ่ายค่าอาหารเท่าไร- จ่ายค่าขนมลูกเท่าไร- จ่ายลงทุนเท่าไร-รายรับจากการทำอะไรเท่าไร เป็นต้น จะทำให้การจดบันทึกไม่เกิดความเบื่อหน่ายและตามปกติแล้วชุมชนก็มีได้จดเป็นนิสัยประจำวัน จึงต้องเริ่มจากน้อยไปหามาก เป็นต้น
2. ทีมวิจัยเสนอให้มีการนำเสนอผลสรุปวิธีการจดบัญชีครัวเรือนให้สมาชิกร่วมวิจัยเพื่อทบทวนเพิ่มเติมการจัดทำบัญชีครัวเรือน
3. ทีมวิจัยเสนอให้มีการเสนอผลการจดบัญชีครัวเรือนและกระบวนการจัดการหนี้สินครัวเรือนของสมาชิกร่วมวิจัย เพื่อให้เป็นตัวอย่างและเพื่อเติมข้อมูลผลการจัดทำบัญชีครัวเรือน
4. ทีมวิจัยเสนอให้นำชาร์ตข้อมูลรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนประจำปีมาใช้ร่วมประกอบการเสนอผลให้สมาชิกร่วมวิจัยเพื่อให้เห็นข้อมูลสร้างความเชื่อมั่นให้สมาชิกร่วมวิจัยเพิ่มเติม

ครั้งที่ 7

1. ทีมวิจัยเห็นว่าการควรที่จะให้สมาชิกได้รับรู้การจัดการเงินในครัวเรือนเพื่อให้มีการทบทวนการจัดการเงินของครัวเรือนสมาชิกร่วมวิจัย โดยมีแผนในการประชุมสมาชิกร่วมวิจัยเวทีการเรียนรู้การจดบัญชีครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
2. ทีมวิจัยวางประเด็นการทบทวนทบทวน
 - ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้มาจากไหน
 - ครัวเรือนมีวิธีการจัดการหนี้อย่างไร
3. ทีมวิจัยให้พี่เลี้ยงดำเนินการประชุมหลักและทีมวิจัยร่วมดำเนินการ

ครั้งที่ 8

1. ทีมวิจัยมีแผนงานการประชุมโดยใช้ประเด็นชวนสมาชิกทบทวนการจดบัญชีครัวเรือน มีประเด็นดังนี้
 - a. กระบวนการจดบัญชีครัวเรือนมีอะไรที่อ่อนบ้าง
 - b. สาเหตุที่ทำให้อ่อนเพราะอะไร
 - c. จุดแข็งของการจดบัญชีครัวเรือนมีอะไรบ้าง
 - d. สาเหตุที่คิดว่าเป็นจุดแข็ง
 - e. แนวทางการขยายผลการเรียนรู้
2. สรุปผลการประชุม

ครั้งที่ 9

1. ทีมวิจัยมีการวางแผนประเด็นชวนสมาชิกร่วมวิจัยทบทวนเพิ่มเติม มีประเด็นดังนี้
 - a. วิเคราะห์การจัดทำบัญชีครัวเรือนที่นำไปสู่การจัดการหนี้สินอย่างไร
 - b. วิเคราะห์มีอะไรที่เป็นปัจจัยที่นำไปสู่การจัดการหนี้สิน
2. ทีมวิจัยมีความเห็นว่าการจดบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและนำไปสู่การวางแผนการเงินครัวเรือน ด้วยการนำข้อมูลรายรับ-รายจ่ายมาสรุปวิเคราะห์ร่วมกันในครัวเรือนช่วงเวลาที่สมาชิกอยู่รวมกันเป็นเครื่องมือร่วมกันที่สำคัญในการจัดการหนี้สินครัวเรือน
3. แบ่งบทบาทการดำเนินการประชุมสมาชิกร่วมวิจัยให้พี่เลี้ยงดำเนินการประชุมทีมช่วยเหลือและจัดเตรียมสถานที่ อาหาร น้ำในการประชุม

ปัญหาอุปสรรค

- พี่เลี้ยงต้องเป็นผู้ดำเนินการประชุมทีมวิจัยเป็นเพียงผู้ร่วมประชุม
- ทีมวิจัยไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น

กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 8 คน ประกอบด้วย

- ทีมวิจัย 7 คน
- พี่เลี้ยงทีมวิจัย 1 คน

กิจกรรมที่ 9 เวทีเรียนรู้การจัดการบัญชีครัวเรือนสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการรายรับ – รายจ่าย ในครอบครัวสมาชิก
2. เพื่อศึกษาการจัดการรายรับ – รายจ่าย ที่นำไปสู่การจัดการหนี้สินในครัวเรือนสมาชิก

ระยะเวลา

- ครั้งที่ 1 วันที่ 17 มกราคม 2551
- ครั้งที่ 2 วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2551
- ครั้งที่ 3 วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2551
- ครั้งที่ 4 วันที่ 9 มีนาคม 2551
- ครั้งที่ 5 วันที่ 24 มีนาคม 2551
- ครั้งที่ 6 วันที่ 11 เมษายน 2551
- ครั้งที่ 7 วันที่ 11 พฤษภาคม 2551
- ครั้งที่ 8 วันที่ 3 มิถุนายน 2551
- ครั้งที่ 9 วันที่ 20 มิถุนายน 2551

วิธีการดำเนินงาน

ครั้งที่ 1

1. จัดประชุมสมาชิกร่วมวิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การจัดบันทึก
2. ทำความเข้าใจประเด็นการจดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนให้สมาชิกร่วมวิจัย

ครั้งที่ 2

1. ทีมวิจัยจัดประชุมสมาชิกร่วมวิจัยทบทวนการจัดการบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำครัวเรือนโดยทีมวิจัยนำเสนอผลการติดตามการจดบัญชีครัวเรือนและทำการแนะนำเทคนิคการจดบันทึก
2. พี่เลี้ยงชวนสมาชิกร่วมวิจัยทบทวนการจัดการบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำครัวเรือน
3. พี่เลี้ยงสรุปการประชุม

ครั้งที่ 3

1. ทีมวิจัยจัดประชุมทำการชี้แจงวัตถุประสงค์การประชุมและนำเสนอผลการลงเยี่ยมสมาชิกร่วมวิจัยในการจดบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน
2. พี่เลี้ยงชวนสมาชิกร่วมวิจัยหาแนวทางการจัดการจดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน
3. สรุปผลการประชุม

ครั้งที่ 4

1. พี่เลี้ยงชี้แจงและทำความเข้าใจแนวคิดงานวิจัยท้องถิ่นให้สมาชิกร่วมวิจัย
2. ทีมวิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์เป้าหมายโครงการศึกษาวิจัยแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนของชุมชนบ้านกล้วยให้สมาชิกร่วมวิจัย
3. พี่เลี้ยงทบทวนความรู้ความเข้าใจโครงการกับสมาชิกร่วมวิจัย

ครั้งที่ 5

1. พี่เลี้ยงชวนสมาชิกร่วมวิจยทบทวนการจดบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำครัวเรือนและทบทวนผลที่เกิดขึ้นหลักมีการจดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน
2. พี่เลี้ยง, ทีมวิจย, สมาชิกร่วมวิจยร่วมวางแผนงานการพัฒนาบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำครัวเรือน

ครั้งที่ 6

1. ทบทวนการจดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวันครัวเรือน
2. ทบทวนผลที่เกิดขึ้นในการจดบันทึกบัญชีรายรับรายจ่ายประจำครัวเรือน
3. สรุปผลการประชุม

ครั้งที่ 7

1. ประชุมสมาชิกทบทวนการจัดการเงินในครัวเรือนและทบทวนปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้ครัวเรือนมีวิธีการจัดการหนี้อย่างไร
2. สรุปผลการประชุม

ครั้งที่ 8

1. สรุปทบทวนจุดอ่อน-จุดแข็งวิธีการทำบัญชีรับ-จ่ายครัวเรือน
2. วางแผนแนวทางการขยายผลการเรียนรู้จะอย่างไรบ้าง

ครั้งที่ 9

1. 1. ทีมวิจยจัดประชุมชวนสมาชิกร่วมวิจยระดมสมองโดยใช้ประเด็นคำถามร่วมวิเคราะห์ดังนี้
 - a. วิเคราะห์การจัดทำบัญชีครัวเรือนที่นำไปสู่การจัดการหนี้สินอย่างไร
 - b. วิเคราะห์มีอะไรที่เป็นปัจจัยที่นำไปสู่การจัดการหนี้สิน

ผลที่เกิดขึ้นครั้งที่ 1

1. สมาชิกร่วมวิจยร่วมเรียนรู้วิธีการจดบัญชีครัวเรือนโดยทีมวิจยเสนอให้จดทุกครั้งที่มีการใช้จ่ายและมีรายได้เข้ามาจะจดบันทึกช่วงไหนก็ได้แต่ขอให้มีการบันทึกข้อมูล
2. เพื่อจะได้เป็นข้อมูลในการศึกษาหาแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนและเป็นการทบทวนการใช้จ่ายของครัวเรือน

ครั้งที่ 2

1. ทีมวิจยเสนอผลการพบว่ามีสมาชิกบางรายไม่ได้จดบันทึกได้แก่ นางลัดดา แก้วเขียว, นางวาสนา โพธิ์ศรี, นางพรพรรณ สมจิตรพบปัญหาครัวเรือนมีรายจ่ายมากพอจดแล้วเครียด, ค้าขายมีรายได้ทั้งวันทำให้จดบันทึก, เขียนไม่ได้
2. ทีมวิจยจึงแนะนำให้สมาชิกร่วมวิจยจดข้อมูลเท่าที่จำได้จำได้และให้บุตรหลานช่วยจดและเพื่อหนุนเสริมกระบวนการจดบัญชีครัวเรือนทีมวิจยเพิ่มแผนการการเยี่ยมครัวเรือนสมาชิก

ร่วมวิจัย ทำการให้กำลังใจ แนะนำเทคนิคการจดบันทึก และการสื่อสารข้อมูลบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนให้สมาชิกในครัวเรือน

3. พี่เลี้ยงทำการทบทวนเป้าหมายการจดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายเป็นการศึกษาสาเหตุการเป็นหนี้สินและใช้เป็นข้อมูลให้สมาชิกในครัวเรือนได้ทบทวนรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนร่วมกันเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้เห็นความสำคัญของหนี้สิน

ครั้งที่ 3

1. ผลการทำความเข้าใจร่วมกัน สมาชิกร่วมวิจัย มีความเข้าใจวัตถุประสงค์,เป้าหมายการจดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวัน จดแล้วจะทำให้เรามีข้อมูลในการเงินในครัวเรือนและสามารถวางแผนการจัดการหนี้ครัวเรือนได้
2. ทีมวิจัยเสนอผลในการเยี่ยมสมาชิกร่วมวิจัยเพื่อติดตามการจดบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน

a. ปัญหาที่พบ

- i. สมาชิกว่าเป็นภาระที่ต้องจดย่อยที่ใช้และจดย่อยได้ที่เข้ามาในครัวเรือน ได้แก่ นางวาสนา โพธิ์ศรี,นางประคอง ศรีบัวบาน เป็นต้น
- ii. เห็นข้อมูลรายจ่ายมากขึ้นทำให้กลุ่มใจมีแต่รายจ่ายไม่มีรายรับ ได้แก่ นางลัดดา แก้วเขียว ,นางรุจี แก้วเขียว,นางพิม สุวรรณประทีป,นางบังอร อินทร์สงค์ เป็นต้น
- iii. ทำอยู่คนเดียวสามีไม่เข้าใจและเขาก็ไม่สนใจ ได้แก่
- iv. สรุปมีสมาชิกร่วมวิจัยจดบัญชีครัวเรือน 13 คน ได้แก่
 - 1.นางทองดี หอมไม้หาย
 2. นายโสภณ แก้วเขียว
 3. น.ส.สำเนียง อินสว่าง
 4. นางบุษบา อินสว่าง
 - 5.นายสุคนธ์ สมบูรณ์ศิลป์
 - 6.นางมาลัย กล้าหาญ
 - 7.นางประภา อินสว่าง
 - 8.นางพะเยาว์ เรือนคง
 - 9.นางดาวเรือง พลเรือน
 - 10.นางพิมพ์ สุวรรณประทีป
 11. นางสาวละเอียต วัฒนากุล
 - 12.นางประทีป อินสว่าง
 - 13.นางดาวเรือง พลเรือน

3. มีสมาชิกร่วมวิจัยไม่ได้จดบัญชีครัวเรือน 11คน ได้แก่

1. นางบังอร อินทร์สงค์

2. นางสมปอง วาสยศ
 3. นางปราณี แก้วเขียว
 4. นางรุจี แก้วเขียว
 5. นายพิเชษฐ์ แก้วเขียว
 6. นางลัดดา แก้วเขียว
 7. นางสมถวิล สรสิทธิ์
 8. นางปราณี บำรุงเวช
 9. นางประคอง ศรีบัวบาน
 10. นางวาสนา โพธิ์ศรี
 11. นางพรพรรณ สมจิตร
4. ผลที่เกิดขึ้นที่มิจัยจัดการปัญหา โดยการ ลงติดตามให้กำลังใจสมาชิกร่วมวิจัยที่คิดว่าเป็นภาระ ที่วิจัยเสนอให้จดทะเบียนที่จำได้ไม่ต้องมี รายละเอียดทุกอย่างหรือชนบท,หลานช่วยจดบันทึก
 5. ทีมวิจัยพบวิธีการจัดการบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน 3 ครัวเรือน โดยมีเป้าหมายที่จะให้บุตร,หลานเห็นข้อมูลรายรับ-รายจ่ายประจำวัน เพื่อลดรายจ่ายประจำวันภายในครัวเรือน ดังนี้
 - นางมาลัย กล้าหาญ เวลาช่วงเย็นให้หลานช่วยบันทึกข้อมูลรายรับ-รายจ่ายประจำวัน
 - นางพิมพ์ สุวรรณประทีป บอกข้อมูลการใช้จ่ายและรายได้ให้ลูกชายช่วยบันทึก
 - น.ส. สำเนียง อินสว่าง ชวนลูกทำจดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวัน ด้วยการจดบันทึกค่าขนมไปโรงเรียนในแต่ละวันใช้จ่ายอะไรบ้าง
 6. ผลการระดมสมองการทบทวนหาวิธีการจดบัญชีครัวเรือนที่เหมาะสม ทีมวิจัย,สมาชิกร่วมวิจัยเห็นร่วมกันว่าให้เริ่มจดก่อนทุกครั้งที่ย้ายที่รับโดยยังไม่ต้องแยกรายละเอียดเพื่อสร้างความเคยชินกับการจดบันทึกก่อน

ครั้งที่ 4

1. สมาชิกร่วมวิจัยมีความเข้าใจงานวิจัยท้องถิ่นหมายถึง การค้นหาคำตอบข้อสงสัยหรือปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีขั้นตอนแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีเป้าหมายให้ชุมชน ร่วมคิด,ร่วมทำ,ร่วมแก้,ร่วมรับ ด้วยตัวชุมชนเองโดยมีเครื่องมือกระบวนการวิจัยในการขับเคลื่อนในการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็ง
2. สมาชิกร่วมวิจัยมีความเข้าใจแนวคิดที่ทีมวิจัยในการทำโครงการศึกษาวิจัย ว่า
 - a. ทีมวิจัยเห็นความรุนแรงของสถานการณ์หนี้สินในชุมชนบ้านกล้วย มีการกู้เงินนอกระบบมาใช้จ่ายภายในครัวเรือนและภาวะเศรษฐกิจในประเทศที่ตกต่ำ มีรายจ่ายมากกว่ารายรับ,ราคาพืชผลทางการเกษตรที่ตกต่ำ,ราคาปัจจัยเพื่อการผลิตมีราคาสูงขึ้น ได้แก่ ราคาน้ำมันดีเซล, ปุ๋ยเคมี ,สารเคมีคุมวัชพืช,สารเคมีกำจัดแมลง ,ฮอร์โมนบำรุงพืช เป็นต้น

- b. ทีมวิจัยมีเป้าหมายที่จะศึกษาแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนชุมชนบ้านกล้วยที่เหมาะสม โดยที่ทีมวิจัยเริ่มศึกษาสถานการณ์,สาเหตุที่มาหนี้สิน ,ศึกษารายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน,ศึกษาวิธีการจัดการหนี้สินในครัวเรือน
3. ทีมวิจัยชี้แจงการจดบัญชีครัวเรือนเพื่ออะไร,ทำไมต้องจด,จดแล้วจะได้อะไร สมาชิกร่วมวิจันมีความเข้าใจว่าจดให้มีข้อมูลรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนและใช้วางแผนการเงินภายในครัวเรือนให้มีความมั่นคงลดการเพิ่มหนี้

ครั้งที่ 5

1. ผลการทบทวนการจดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนมีสมาชิกร่วมวิจัยจดครบทั้ง 20 คนบางรายจดได้ 1 เดือน,บางรายก็ 2 เดือนสมาชิกส่วนใหญ่จะใช้ดินสอจดบันทึกก่อนแต่ก็มีหลงลืมบางส่วนในการบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน
2. เกิดมีสมาชิกปรับพฤติกรรมในการใช้จ่ายประจำวันในครัวเรือน 2 ครอบครัว ได้แก่
 - นางพเยาว์ เรือนคง พบว่าครอบครัวตนเองอยู่กัน 2 คนรายจ่ายอาหารไม่ค่อยมีส่วนใหญ่จะใช้จ่ายซื้อเครื่องอำนวยความสะดวก ได้แก่ เครื่องเสียง VCD ติดตั้งจานดาวเทียมแต่ก็คิดว่าจะปรับลดลงไม่ซื้อเพิ่มอีก
 - นางทองดี หอมไม่หาย ครอบครัวมีสมาชิก 5 คน มีผู้สูงอายุ 1 คน เด็ก 1 คน วัยแรงงาน 3 คน เมื่อก่อนที่ยังไม่ได้จดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนซื้ออาหารกินทุกมื้อ (เช้า,กลางวัน, เย็น) พอมาจดบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนลดการซื้ออาหารลงเหลือวันละครั้งซื้อตอนเย็นเก็บไว้กินตอนเช้าด้วย ก็เพราะเราจดทุกวันพอเห็นข้อมูลทำให้เราเกิดความกลัวในอนาคตถ้าเราทำงานไม่ได้จะเอาเงินที่ไหนมาใช้จ่ายลูกก็ยังคงต้องพึ่งเรามาตลอด

ครั้งที่ 6

1. ทีมวิจัยและสมาชิกร่วมวิจัยพบว่า
 - 1.1 วิธีการจดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำครัวเรือนช่วงแรกของการจดบันทึกควรจะเป็นการบันทึกแบบง่ายๆไม่ต้องมีรายละเอียดมากนัก ตัวอย่าง วันที่ –จ่ายเท่าไร –รายรับเท่าไร เป็นต้น ระยะเวลาจึงปรับรายละเอียดเพิ่มขึ้นตามลำดับ ตัวอย่าง วันที่ – จ่ายค่าอาหารเท่าไร- จ่ายค่าขนมลูกเท่าไร- จ่ายลงทุนเท่าไร-รายรับจากการทำอะไรเท่าไร เป็นต้น จะทำให้การจดบันทึกไม่เกิดความเบื่อหน่ายโดยปกติแล้วชุมชนก็มีได้จดเป็นนิสัยประจำวัน จึงต้องเริ่มจากน้อยไปหามาก
 - 1.2 การจดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำครัวเรือนมีความสำคัญคือ มีข้อมูลใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนการเงินและสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพ,การสร้างฐานะในครัวเรือน ด้วยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัวมาร่วมศึกษาข้อมูลวางแผนการจัดการร่วมกันเพื่อสร้างความมั่นคงในครัวเรือน
 - 1.3 ทีมวิจัย,สมาชิกร่วมวิจัยมีการปรับพฤติกรรมการใช้จ่ายมี 7 ครัวเรือน ได้แก่

1. นางดาวเรือง พลเรือน ลดรายจ่ายได้เดิมไปตลาดนัดต้องจ่ายวันละ 100 กว่าบาท ไปเกือบทุกวันพอจดทะเบียนข้อมูลไปนัดอาทิตย์ละ 1 ครั้ง
2. นางทองดี หอมไม่หาย เคยซื้อวันละ 3 เวลาที่ซื้อวันละครั้งกินไม่หมดก็อุ่นเอาไว้กินในมือต่อไป
3. นางบุษบา อินสว่าง เคยจ่ายวันละหลายร้อยกว่าบาทพอทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวันครัวเรือน เห็นข้อมูลการใช้จ่ายตนเองประกอบรายได้ลดลงก็ลดการจ่ายเหลือวันละไม่เกินหนึ่งร้อยบาทและปลูกของกินเพิ่มได้ไม่ต้องซื้อ
4. นางมาลัย กล้าหาญ เลี้ยงหลานเคยจ่ายเข้าถึงมืดเป็นค่าขนมหลานพอมำทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำครัวเรือนพอหกโมงเย็นก็หยุดจ่ายในครอบครัว
5. นางเพียว เรือนคง ครอบครัวประหยัดอยู่แล้วพอได้เห็นข้อมูล สิ่งที่เราคิดว่า เป็นเรื่องอำนวยความสะดวกกับครัวเรือน พอมีข้อมูลร่วมค่าใช้จ่ายแล้วมีจำนวนมากทั้งที่ก็มีได้ใช้เครื่องใช้เหล่านั้นเท่าไรจึงลดการซื้อเงินก็มีเก็บเพิ่ม
6. น.ส. สำเนียง อินสว่าง รายจ่ายครอบครัวมีมากมีแม่คุณ,มีแม่และลูกกำลังเรียน 2 คน จะลดรายจ่ายก็ลำบากจึงให้ลูกทำบัญชีรายจ่าย-รายรับของตนเองปัจจุบันลูกมีเงินเก็บเขาจะต้องการซื้ออะไรก็ไม่ต้องขอเงินเหมือนเดิม
7. นายโสภณ แก้วเขียว ทำนามากทำคนเดียวไม่ไหวก็ต้องจ้างเขา แต่พอมำทำบัญชีครัวเรือนได้สรุปข้อมูลเห็นรายจ่ายค่าจ้างแรงงานมีมาก จึงปรับวิธีการใหม่ ทอยยออกไปที่ละช่วงเราจะได้ทำกันไม่ต้องจ้างแรงงานมาช่วยก็มีรายเหลือเพิ่มขึ้น

ครั้งที่ 7

1. ทีมวิจัย,สมาชิกร่วมวิจัย พบว่า ที่มาของรายได้มีดังนี้
 - a. รายได้ของสมาชิกร่วมวิจัยที่ประกอบอาชีพทำ การเกษตรทำนาข้าวจะมีรายได้ 4 เดือนครั้ง
 - b. รายได้ของสมาชิกร่วมวิจัยที่ประกอบอาชีพรับจ้างจะได้ทุกวัน
 - c. รายได้สมาชิกที่ประกอบอาชีพค้าขายจะได้ทุกวันเป็นเงินหมุนเวียน
2. ทีมวิจัย,สมาชิกร่วมวิจัย พบว่า ที่มาของรายจ่ายมีดังนี้
 - a. รายจ่ายในการประกอบอาชีพ ได้แก่ ลงทุนทำนา, ค่าขาย,ค่าพาหนะเดินทาง เป็นต้น
 - b. รายจ่ายประจำครัวเรือน ได้แก่ ค่าอาหาร,ค่าเครื่องอุปโภค,ค่าเล่าเรียนบุตร เป็นต้น
 - c. รายจ่ายสร้างฐานะ/สร้างอนาคต ได้แก่ ค่าฌาปนกิจ, ค่าประกันชีวิต,ออมทรัพย์,ชำระหนี้ธนาคารประจำเดือน,ค่าผ่อนรถ อื่นๆ เป็นต้น
3. ทีมวิจัย,สมาชิกร่วมวิจัยพบว่า มีสาเหตุในการกู้เงิน ดังนี้

- a. เพื่อลงทุนในการประกอบอาชีพ ได้แก่ ทำนาปลูกข้าว, ซื้ออุปกรณ์การเกษตร, ค่าขาย เป็นต้น
 - b. เพื่อสร้างความมั่นคงได้แก่ ปลูกบ้าน,ส่งบุตรหลานเล่าเรียน เป็นต้น
 - c. เพื่อความเท่าเทียมหน้าในสังคมไม่น้อยหน้าครัวเรือน อื่นๆ ได้แก่ การซื้อรถยนต์, มอเตอร์ไซด์, โทรศัพท์, อุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ เป็นต้น
4. ทีมวิจัย,สมาชิกร่วมวิจัย พบว่า กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัยมีวิธีการจัดการหนี้สิน ได้แก่
- a. การแบ่งรายได้บางส่วนไว้ใช้หนี้ ได้แก่ ขยายข้าว,กำไรค่าขาย,รายได้รับจ้าง มีลักษณะการจัดการหนี้สินดังนี้
 - 1. ชำระแบบรายเดือน 2. ชำระแบบรายงวด 3. ชำระแบบรายปี
 - b. กู้เงินทุนแหล่งดอกเบี้ยต่ำมาใช้หนี้ที่มีดอกเบี้ยสูงได้แก่
 - 1. กู้เงินกองทุนเงินล้านมาใช้หนี้หนี้ทุน
 - 2. กู้เงินธนาคารมาใช้หนี้แหล่งทุนหรือบริษัทเงินทุน

ครั้งที่ 8

- 1. ทีมวิจัย,สมาชิกร่วมวิจัย พบว่า จุดอ่อน
 - a. ระยะแรกวิธีการสื่อสารไม่สามารถที่จะทำให้สมาชิก ร่วมวิจัยเข้าใจเป้าหมายการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ครัวเรือน
 - b. สมุดบัญชีครัวเรือนไม่สนใจให้สมาชิกร่วมวิจัยจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน ต้องมีการแบ่งขั้นตอนการจดบันทึกเพื่อสร้างแรงจูงใจการจดบันทึก ดังนี้ ช่วงแรกไม่ต้องมีรายละเอียดมาก, ช่วงที่สองเพิ่มรายละเอียดขึ้น, ช่วงที่สามเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลและเพิ่มเติมรายละเอียดที่ต้องการ
 - c. กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัยไม่ได้เป็นกลุ่มที่ประสบปัญหาหนี้สินรุนแรง ส่งผลให้การดำเนินการศึกษาไม่ เห็นวิธีการจัดการหนี้สินของกลุ่มที่ประสบปัญหาหนี้สินรุนแรง
 - d. กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัยมีการพัฒนาศักยภาพทักษะตนเอง มีดังนี้
 - i. ทักษะในการจดบันทึกข้อมูลรายรับ-รายจ่ายใน ครัวเรือน
 - ii. การนำไปวางแผนจัดการรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน ได้แก่
 - 1. นางทองดี หอมไม่หาย วางเป้าหมาย ครัวเรือน ที่จะการลดต้นทุนทำนาปลูกข้าวด้วยการ ใช้สารชีวภาพลดการใช้สารเคมีลง
 - 2. นางบุษบา อินสว่าง วางเป้าหมายการใช้จ่ายในครัวเรือนด้วยการ “ไม่จ่ายเกินวันละ 100 บาทและปลูกผักกินเอง”
 - 3. นางดาวเรือง พลเรือน วางเป้าหมายลดค่าใช้จ่ายครัวเรือนด้วยการ ตั้งสัจจะว่า “ในหนึ่งอาทิตย์ไปตลาดนัดครั้งเดียว ”
 - 4. นางเพียวรี เรือนคง วางเป้าหมายการกินในครอบครัวด้วยการ “ กินสิ่งที่ปลูกไม่ต้องซื้อเพิ่มกินก่อนเหลือขาย ”

5. นางมาลัย กล้าหาญ วางเป้าหมายลดรายจ่ายในครัวเรือนด้วยการ “หยุดจ่ายเมื่อเวลา 18.00 นาฬิกา ”
 6. น.ส.สำเนียง อินสว่าง วางเป้าหมายขยายความรู้ให้ลูกมีระเบียบการใช้จ่ายเงินด้วยการทำบัญชีครัวเรือน
 7. นายโสภณ แก้วเขียว วางเป้าหมายที่จะรับจ้างหารายได้เพิ่มลดการจ้างทำเองให้มากเพาะปลูกข้าวเป็นระยะจะได้มีเวลาจัดการเอง
2. ทีมวิจัย,สมาชิกร่วมวิจัยมีแผนงานขยายผลการเรียนรู้
- a. ขยายสู่โรงเรียนให้นักเรียนมีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายตนเองเพื่อเสริมสร้างนิสัยการประหยัดอดออมและลดการเพิ่มหนี้ ของครัวเรือน
 - b. ชักชวนให้สมาชิกในหมู่บ้านร่วมจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทบทวนการจัดการการเงินของครัวเรือน
 - c. หาเครือข่ายร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กระบวนการศึกษาวิจัยนี้
 - d. นำเสนอผลงานการศึกษาวิจัยให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกว้างเพื่อขยายการเรียนรู้

ครั้งที่ 9

1. ชุมชนบ้านกล้วยมีวิธีการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่จะนำไปสู่การจัดการหนี้สิน ดังนี้
 1. ครอบครัวต้องมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาร่วมกัน ได้แก่
 - a. มีความเข้าใจเป้าหมายการจดบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนและเห็นความสำคัญไม่ปกปิดข้อมูลตนเอง
 2. การร่วมทบทวนรายรับ-รายจ่ายภายในครอบครัวด้วยการการนำข้อมูลรายรับ-รายจ่ายมาวิเคราะห์และวางแผนการจัดการใช้จ่ายเงินภายในครอบครัวร่วมกัน
 3. สมาชิกในครัวเรือนร่วมจัดการปัญหาตามแผนการจัดการเงินของครัวเรือน ได้แก่ มีการออม, การลดบริโภค, อาหารฟุ่มเฟือย, กินพอให้อิ่ม ,เป็นอาหารที่มีอยู่ในครัวเรือน,ไม่กินอาหารนอกบ้าน, ลดการเล่นหวย และอื่นๆ เป็นต้น
 4. ระยะเวลาการชำระคืนต้องไม่รีบเร่ง คือ มีกำหนดเวลาการ ชำระคืนตายตัว ได้แก่ การชำระแบบรายเดือน,ชำระแบบรายงวด,ชำระแบบรายปี
2. ปัจจัยที่มีผลให้ครัวเรือนสามารถจัดการหนี้ได้ ดังนี้
 1. การให้กำลังใจกัน มีการพูดคุยร่วมระบายความในใจและให้กำลังใจ มีเพื่อน ร่วมทางคิดที่จะจัดการหนี้สินเหมือนกัน
 2. การมีส่วนร่วมในครัวเรือน มีการจัดการร่วมกันไม่เป็นเรื่องของคนใดคนหนึ่งแต่เป็นปัญหาร่วมของครัวเรือน

ปัญหาอุปสรรค

1. สมาชิกร่วมวิจัยไม่แสดงความคิดเห็นว่าเข้าใจวัตถุประสงค์เป้าหมายโครงการศึกษาวิจัยหาแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนหรือไม่ มีบางสมาชิกร่วมวิจัยบางรายไม่มีความเข้าใจแนวคิดกระบวนการเพื่อการวิจัยท้องถิ่น
2. ที่ประชุมเป็นที่ประชุมเปิดระหว่างการประชุมมีรถโฆษณาส่งเสียงดังรบกวนการพูดคุยและสมาชิกให้ความสนใจเสียงโฆษณาดังต้องหยุดการพูดคุยชั่วคราว
3. สมาชิกร่วมวิจัยไม่กล้าแสดงออกการเปลี่ยนมีหลายครัวเรือนแต่ไม่พูดเพราะมีการคุยกับคนข้างเคียงบางรายว่าฉันก็ลัดไปหายอย่างเมื่อก่อนไปนัดบ่อยๆเดี๋ยวนี้ไปอาทิตย์ละครั้งเงินมีน้อยไม่ค่อยมีรายได้
4. ประเด็นหนี้สินสมาชิกร่วมวิจัยที่เป็นกลุ่มเป้าหมายคิดว่าปกติไม่เป็นสิ่งที่น่ากลัว
5. เวลาในการสรุปบทวนมีน้อยทำให้ประเด็นที่จะสรุปไม่ครบถ้วนตามโจทย์วิจัยและสมาชิกร่วมวิจัยรีบกลับมีภารกิจอื่น
6. พี่เลี้ยงต้องดำเนินการในเวทีเป็นหลักส่วนที่มิวิจัยมารวมรับฟัง

กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 32 คนประกอบด้วย

- ทีมวิจัย 6 คน
- พี่เลี้ยงทีมวิจัย 1 คน
- สมาชิกผู้ร่วมวิจัย 18 คน
- ทีมประสานงานกลาง 4 คน
- ภาคี 3 คน

กิจกรรมที่ 10 เวทีนำเสนอข้อมูลกับสมาชิก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอข้อมูลการศึกษาร่วมวิจัยแนวทางการจัดการหนี้สินฯ
2. เพื่อทบทวนและเพิ่มเติมข้อมูลแนวทางการจัดการหนี้สินครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
3. เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์หนี้สินของครอบครัวสมาชิก
4. เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สินและเงื่อนไขปัจจัยที่นำไปสู่การจัดการหนี้สิน
5. เพื่อวางแผนเตรียมการขยายสมาชิกเรียนรู้เพิ่มเติม

ระยะเวลา

- ครั้งที่ 1 วันที่ 5 มิถุนายน 2551 เพื่อเตรียมกระบวนการในการนำเสนอข้อมูล
- ครั้งที่ 2 วันที่ 24 มิถุนายน 2551 เวทีนำเสนอข้อมูล
- ครั้งที่ 3 วันที่ 20 กรกฎาคม 2551 สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยร่วมกันประชุมระดมสมองวางรูปแบบการนำเสนอข้อมูล

2. ทีมวิจัย, พี่เลี้ยงทำการแบ่งบทบาทการนำเสนอข้อมูล
3. ทีมวิจัยจัดประชุมเสนอข้อมูล
 - a. ข้อมูลรายครัวเรือน
 - b. ประเภทหนี้
 - c. แนวทางการจัดการหนี้
 - d. ทบทวนข้อมูลครัวเรือนและแนวทางการจัดการหนี้ครัวเรือน
 - e. สรุปผลการประชุม
4. ประชุมที่วิจัย
 - a. นำข้อมูลสมาชิกร่วมวิจัยมาร่วมสรุปกระบวนการจัดการหนี้สินของครัวเรือน
 - b. นำข้อมูลการศึกษาอดีตเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านกล้วย
 - c. สรุปวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สินและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านกล้วย

ผลที่เกิดขึ้น

1. ทีมวิจัยมีแผนการดำเนินการประชุมคืนข้อมูลสมาชิกร่วมวิจัย ดังนี้
 1. นำเสนอข้อมูล โดย ให้นำเสนอที่ประเด็น
 - ❖ ข้อมูลรายครัวเรือน ❖ ประเภทหนี้ ❖ แนวทางการจัดการหนี้สิน
 2. ชวนสมาชิกร่วมวิจัยทบทวนข้อมูล
 - ❖ ทบทวนข้อมูลครัวเรือน ❖ แนวทางการจัดการหนี้ครัวเรือน
 - ❖ สรุปผลการประชุม
 3. บทบาทในการนำเสนอข้อมูล
 - ❖ ทีมวิจัยรับผิดชอบ การนำเสนอข้อมูล
 - ❖ พี่เลี้ยงรับผิดชอบการชักชวนสมาชิกร่วมวิจัยทบทวนข้อมูล
2. มีการนำเสนอข้อมูลหนี้สินของสมาชิกร่วมวิจัย 21 ครัวเรือนมีหนี้สินรวมจำนวน 3,589,000 บาท ไม่มีหนี้สิน 1 ครัวเรือน จัดกลุ่มหนี้สินตามลักษณะอาชีพดังนี้

♦ กลุ่มอาชีพทำนาปลูกข้าวมีจำนวน 8 ครัวเรือนมีปริมาณหนี้สินจำนวน 2,533,000 บาท

จัดเป็นประเภทหนี้ ในระบบ แบบระยะยาว

 - ชำระคืนแบบรายเดือนจำนวน 2 ครัวเรือน
 - ชำระคืนแบบรายปีจำนวน 6 ครัวเรือน

มีสาเหตุของการเป็นหนี้ ดังนี้

1. กู้มาลงทุนทำนา จัดซื้อ/จัดจ้างปัจจัยเพื่อการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยเคมี, ยาฆ่าแมลง, ค่าไถนา, ค่าเมล็ดพันธุ์, ค่า น้ำมัน เป็นต้น
2. กู้มาส่งลูกเรียนเพื่อจ่ายค่าเทอม, ค่าอุปกรณ์การเรียน
3. กู้มาซื้ออุปกรณ์การเกษตร ได้แก่ รถไถนา , เครื่องพ่นยา, รถดีดดิน, เครื่อง สูบน้ำ เป็นต้น

4. กู้มาปลูกบ้าน
5. กู้ให้ญาติไปลงทุนทำธุรกิจส่วนตัว

มีแนวทางการจัดการหนี้สิน ดังนี้

1. แบ่งรายได้ในการขายข้าวจัดเป็นส่วนๆนำไปใช้หนี้
2. ประกอบอาชีพเสริม โดยการให้สมาชิกในครัวเรือน ไปทำงานรับจ้างเพื่อให้มีรายได้ไว้ใช้จ่ายในครัวเรือนจะได้ ไม่ต้องกินทุนเก่า (เงินที่เตรียมไว้ลงทุน)
3. ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นภายในครัวเรือน ซื้ออาหารแค่พอกินในครัวเรือนไม่กินทิ้งกินกว้าง อาหารเหลืออุ่นเก็บไว้กินในมื้อต่อไป
4. ปลูกผักสวนครัวเพื่อลดรายจ่ายครัวเรือน ได้แก่ การ ปลูกเครื่องครัว มีพริก,ตะไคร้ , มะกรูด,กระเพรา,โหระพา ,หอม, กระเทียม เป็นต้น

♦ **กลุ่มอาชีพรับจ้างมีจำนวน 9 ครัวเรือนมีปริมาณหนี้สิน จำนวน 891,000 บาท**

จัดเป็นประเภทหนี้ ในระบบ แบบระยะยาว

ชำระคืนแบบรายเดือนจำนวน 3 ครัวเรือน

ชำระคืนแบบรายปีจำนวน 6 ครัวเรือน

มีสาเหตุของการเป็นหนี้มีดังนี้

1. กู้มาปลูกบ้าน
2. กู้มาเป็นเงินสำรองใช้จ่ายในครัวเรือน
3. กู้มาลงทุนประกอบอาชีพเสริมในครัวเรือน
4. กู้มาซื้อรถยนต์

มีแนวทางการจัดการหนี้ดังนี้

1. แบ่งรายได้รับจ้างมาใช้หนี้ด้วยการฝากออมทรัพย์ ,ฝากธนาคาร
2. หักรายได้จากเงินบำนาญใช้หนี้ทุกเดือน
3. ลูกส่งเงินมาช่วยใช้หนี้ทุกเดือน
4. กำหนดรายจ่ายของครัวเรือนได้แก่ ค่าอาหารวันละไม่เกิน100 บาท
5. กินใช้อย่างประหยัดลดรายจ่ายด้วยการปลูกผักสวนครัวไว้กินเอง

♦ **กลุ่มอาชีพค้าขายมีจำนวน 3 ครัวเรือนมีปริมาณหนี้สินจำนวน 165,000 บาท**

จัดเป็นประเภทหนี้ ในระบบ แบบระยะยาว

ชำระคืนแบบรายเดือนจำนวน 1 ครัวเรือน

ชำระคืนแบบรายปีจำนวน 2 ครัวเรือน

มีสาเหตุของการเป็นหนี้มีดังนี้

1. ซื้อรถมอเตอร์ไซด์ให้ลูก
2. ลงทุนค้าขาย
3. นำมาใช้จ่ายในครัวเรือน

มีแนวทางการจัดการหนี้ดังนี้

1. แบ่งผลกำไรออมไว้ใช้หนี้
2. ขายผลผลิตในสวนไว้ใช้หนี้
3. หมุนเงินใช้หนี้

ทีมวิจัยพบว่า

1. กลุ่มเป้าหมายศึกษาวิจัยจำนวน 21 ครัวเรือน เป็นกลุ่มที่มีภาวะหนี้สินที่ไม่รุนแรง มีลักษณะเป็นหนี้ในระบบกู้ยืมจากธนาคาร, กลุ่มกองทุนในชุมชนมีกำหนดการชำระที่ตายตัวตามข้อตกลงระหว่างผู้กู้และผู้ให้กู้ มี 2 ลักษณะ
 1. แบบระยะสั้น โดยมีการชำระรายปีละ 1 ครั้งพร้อมดอกเบี้ย
 2. แบบระยะยาว โดยมีการชำระรายเดือน, รายปีพร้อมดอกเบี้ย

จำนวนหนี้สินทั้งหมดมีจำนวน 3,589,000 บาทไม่มีหนี้สิน 1 ครัวเรือนได้แก่ นางพเยาว์ เรือนคง

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัย มีสาเหตุการเกิดหนี้สินดังนี้

1. กู้มาลงทุนทำนา จัดซื้อ/จัดจ้างปัจจัยเพื่อการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยเคมี, ยาฆ่าแมลง, ค่าไถนา, ค่าเมล็ดพันธุ์, ค่าน้ำมัน เป็นต้น
2. กู้ส่งลูกเรียนเพื่อจ่ายค่าเทอม, ค่าอุปกรณ์การเรียน, ค่าอาหาร, ค่าที่พัก เป็นต้น
3. กู้มาซื้ออุปกรณ์การเกษตร ได้แก่ รถไถนา, เครื่องพ่นยา, รถตัดดิน, เครื่องสูบน้ำ เป็นต้น
4. กู้มาปลูกบ้าน
5. กู้ให้ญาติไปลงทุนทำธุรกิจส่วนตัว
6. กู้มาเป็นเงินสำรองใช้จ่ายในครัวเรือน
7. กู้มาลงทุนประกอบอาชีพเสริมในครัวเรือน
8. กู้มาซื้อรถยนต์, ซื้อรถมอเตอร์ไซด์ให้ลูก
9. กู้มาลงทุนค้าขาย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัย มีแนวทางจัดการหนี้สินดังนี้

1. แบ่งรายได้ในการขายข้าวจัดเป็นส่วนนำไปใช้หนี้
2. ประกอบอาชีพเสริมโดยการให้สมาชิกในครัวเรือนไปทำงานรับจ้างเพื่อให้รายได้ไว้ใช้จ่ายในครัวเรือนประจำวันจะได้ไม่ต้องกินทุนเก่า (เตรียมลงทุน)
3. แบ่งรายได้รับจ้างมาใช้หนี้ด้วยการฝากออมทรัพย์, ธนาคารไว้ชำระหนี้รายปี
4. หักรายได้จากเงินบำนาญใช้หนี้ทุกเดือน
5. ลูกส่งเงินมาช่วยใช้หนี้ทุกเดือน
6. กำหนดรายจ่ายของครัวเรือนร่วมกัน ค่าใช้จ่าย
7. แบ่งผลกำไรออมไว้ใช้หนี้
8. ขายผลผลิตในสวนไว้ใช้หนี้
9. หมุนเงินใช้หนี้

ผลการศึกษาอดีตชุมชนบ้านกล้วยพบว่า

1. ชุมชนบ้านกล้วยในอดีต เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่พึ่งตนเองผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นสังคมที่มีการพึ่งพาอาศัยกันโดยมีวัฒนธรรม, ประเพณีเป็นตัวเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ได้แก่ ประเพณี, พิธีกรรมตั้งแต่เกิด, แก่, เจ็บ, ตายมีการบวช, การแต่งงาน, การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่, การเกิด, การตาย และการช่วยเหลือเอาแรงในการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว เป็นต้น
2. ชุมชนบ้านกล้วยในปัจจุบัน เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่ผลิตเพื่อขายโดยการนำปัจจัยการผลิตจากภายนอกจำพวก ปุ๋ยเคมีสารเคมีต่างๆมาใช้ประกอบในการผลิตและมีเครื่องอำนวยความสะดวกในการประกอบอาชีพ ในการดำเนินชีวิตต่างๆ ได้แก่ รถไถนา, เครื่องสูบน้ำ, เครื่องพ่นสารเคมี, เครื่องชักผ้า, เครื่องเสียง, การพึ่งพากันลดลงเป็นการแข่งขันกันผลิตแข่งขันกันใช้ทรัพยากร มีลักษณะสังคมแบบตัวใครตัวมันระบบการจัดการในครอบครัวซับซ้อนขึ้นได้แก่ มีระบบการศึกษาที่ต้องให้บุตรหลานได้เล่าเรียนเพื่อให้มีความรู้เป็นที่ยอมรับของสังคม, มีการบริโภคที่เปลี่ยนไปต้องซื้อหาและเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มไม่มีการถ่ายทอดกันในครัวเรือนมีการซื้อใหม่เฉพาะบุคคล, มีการใช้เครื่องอำนวยความสะดวกที่เพิ่มขึ้น, ระบบการพึ่งพาเปลี่ยนมาใช้การเงินแทนการช่วยเหลือเอาแรงกันในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านกล้วยดังกล่าวส่งผลให้ครัวเรือนมีรายจ่ายในครัวเรือนสูงและมีภาระหนี้สินในครัวเรือน

ผลสรุปวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สินและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านกล้วยที่มิวิจัยพบว่า

1. การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เร่งการเจริญเติบโตทางระบบเศรษฐกิจที่หันมาเพาะปลูกข้าวเพื่อจำหน่ายจึงเกิดการแข่งขันทางสังคมมีการนำปัจจัยการผลิตต่างๆเข้ามาใช้เพื่อเร่งกระบวนการเจริญเติบโตและเพิ่มผลผลิตให้มีปริมาณมาก
2. ระบบทางธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงเคยหากินได้ง่ายต้องหากินไกลขึ้นในนาเคยมีปลา, กุ้ง, หอยและพืชผักสวนครัวก็หมดไปหันมาพึ่งร้านค้า, ตลาดนัดที่มีการจัดปรุงสำเร็จทุกอย่างต้องซื้อหาเพื่อมาบริโภคในครัวเรือน
3. ค่านิยมในครัวเรือนเปลี่ยนเคยอยู่แบบเรียบง่ายในการกินการใช้เครื่องนุ่งห่มหันมาใช้สอยที่ฟุ่มเฟือยตามแบบอย่างสมัยนิยม ได้แก่ มีเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆครบ, มีการแทนค่าการช่วยเหลือพึ่งพาเป็นการตอบแทนด้วยเงิน
4. ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเคยช่วยเหลือกันเปลี่ยนเป็นการแข่งขันกันกลัwn้อยหน้ากัน แย่งกันกิน, แย่งกันใช้, แย่งกันผลิต, เพื่อสร้างฐานะความมั่นคงในครัวเรือน
5. มีครัวเรือนขยายเพิ่มขึ้น การจัดสรรทรัพยากรให้ครัวเรือนขยายจึงไม่เพียงพอกับความต้องการจึงมีการกู้เงินจากแหล่งทุนมาใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อสร้างความมั่นคงภายในครัวเรือนในด้านต่างๆ ได้แก่
 1. การปลูกบ้านที่มีความมั่นคงสำหรับครัวเรือน
 2. การส่งเสียให้บุตรหลานได้เล่าเรียนจะได้ใช้เป็นฐานในการประกอบอาชีพ

3. การมีทรัพย์สินเพื่อเอาไว้ใช้จ่ายในอนาคต และให้บุตรหลานเป็นทุนในการประกอบอาชีพเพื่อสร้างฐานะของครัวเรือน

กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้น 11 คน ประกอบด้วย

- ทีมวิจัย 6 คน
- พี่เลี้ยงทีมวิจัย 1 คน
- ทีมประสานงานกลาง 4 คน

กิจกรรมที่ 11 การถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทบทวนกระบวนการศึกษาวิจัยการจัดการเงิน
2. เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้การจัดการหนี้สินครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
3. เพื่อสรุปผลการศึกษาวิจัยการจัดการหนี้สินครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

ระยะเวลา

ครั้งที่ 1 วันที่ 1 กรกฎาคม 2551 เตรียมกระบวนการในการจัดเวทีถอดบทเรียน

ครั้งที่ 2 วันที่ 6 กรกฎาคม 2551 เวทีถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการวิจัย

วิธีการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัย, พี่เลี้ยงร่วมกันกำหนดกรอบการถอดบทเรียน
2. ทีมวิจัย, พี่เลี้ยงร่วมกันกำหนดตัววิทยากร
3. วิทยากรชวนสรุปผลการดำเนินงาน โดยใช้ประเด็นคำถาม ดังนี้
 1. ที่ผ่านมามีปัญหาหนี้ครัวเรือนเป็นอย่างไรบ้าง
 2. รูปแบบปัญหาหนี้ครัวเรือน ปัญหา / อุปสรรคที่พบมาจากสาเหตุ
 3. มีแนวทางแก้ไขอย่างไร
 4. วิธีจัดการหารายได้มาให้พอกับรายจ่ายทำอย่างไร
 5. กระบวนการศึกษาข้อมูลด้วยการทบทวนอดีต ได้อะไรบ้าง
 6. อะไรทำให้ในปัจจุบันเกิดมีหนี้สินภายในครัวเรือน
 7. มีแนวทางการจัดการหนี้สินอย่างไร
 8. สิ่งที่ได้จากกระบวนการของโครงการศึกษาวิจัยแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือน
 9. สิ่ง que คิดว่าโครงการจะต้องปรับปรุงมีอะไรบ้าง

ผลที่เกิดขึ้น

1. กรอบการถอดบทเรียนโครงการศึกษาวิจัยฯ
 - 1.1 ถอดกระบวนการดำเนินงานโครงการฯ
 - 1.2 ถอดกระบวนการจัดปัญหาหนี้ครัวเรือนที่นำไปสู่การจัดการ หนี้สินครัวเรือน
 - 1.3 ถอดผลการดำเนินงานโครงการฯ
 - 1.4 ถอดความรู้ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานโครงการฯ

2. การประสานงาน

2.1. ประสานติดต่อ นางวิภาสดี ช่างทอง เป็นวิทยากร ถอดบทเรียน

2.2 พี่เลี้ยงทำความเข้าใจวัตถุประสงค์การถอดบทเรียนกับวิทยากร

2.3 ทีมวิจัยประสานงานสมาชิกร่วมวิจัยและเตรียมสถานที่พร้อมอุปกรณ์การประชุม

กระบวนการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่เหมาะสม

1. รูปแบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนจะต้องเริ่มด้วยการจดข้อมูลง่ายๆ เพื่อสร้างนิสัยการจด
2. กระบวนการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนสมาชิกภายในครัวเรือนต้องมีส่วนร่วมในการบันทึก
3. กระบวนการจดบัญชีครัวเรือนต้องมีการให้กำลังใจร่วมกัน
4. การจดบันทึกบัญชีครัวเรือนต้องจดทุกครั้งเมื่อมีการจ่ายเงินหรือจดทุกวันช่วงเวลาที่เหมาะสม
5. สมาชิกในครอบครัวต้องมีร่วมพูดคุยวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันเพื่อวางแผนการเงินในครัวเรือน

กระบวนการศึกษาอดีต พบว่า

1. ชุมชนในอดีตมีวิธีการทำมาหากินแบบพึ่งตนเองมุ่งเน้นผลิตเพื่อกินสมาชิกในครัวเรือนมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันและมีการช่วยเหลือกันในชุมชน
2. ชุมชนในอดีตลักษณะครัวเรือนเป็นครอบครัวใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกัน
3. ชุมชนในอดีตมีสิ่งแวดล้อมที่ดีมีอาหารหากินง่ายในหนองบึงตามธรรมชาติ
4. ชุมชนในอดีตมีการใช้จ่ายเงินมีไม่มาก จะจ่ายเมื่อขายผลผลิตเพื่อซื้อเครื่องนุ่งห่ม, เครื่องครัว เป็นต้น
5. ชุมชนในอดีตมีความสามัคคีมีการช่วยเหลือกันเอาแรงกันไม่ค่อยมีค่าใช้จ่ายการผลิต

สาเหตุที่ทำให้เกิดหนี้

1. การเรียนรู้เราทำเฉพาะหน้าไม่มีการศึกษาทบทวนลองทำเพื่อให้ตัวเองได้เหมาะสม(รู้แต่เปลือกไม่รู้แก่น)
2. ความต้องการเทียมหน้าเทียมตาการแข่งขันแย่งกันกินกันใช้มีความสะดวก
3. การปลูกฝังให้เปลี่ยนจากเดิมไม่ใช่ชาวนาให้เป็นเจ้าคนนายคนทำให้เกิดแรงผลักดันให้บุตรหลานไม่สนใจการ ช่วยเหลือกิจกรรมครอบครัวจึงหันมาจ้างแรงงาน
4. การให้ความสำคัญกับระบบภายนอกและลืมความรู้เดิมของชุมชนเดิมมุ่งเน้น ระบบ/สถาบัน ไม่มั่นใจตนเอง

แนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนที่เหมาะสม

1. เปลี่ยนมาใช้สารชีวภาพแทนสารเคมี เพื่อ ลดต้นทุนการผลิต
2. ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นมีการวางแผนการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าและปิดไฟทุกครั้งหลังเลิกใช้
3. มีการวางแผนร่วมกันในครอบครัวในเรื่องของการใช้จ่าย เช่น จะเดินทางไปธุระต้องเรียงลำดับเพื่อประหยัด ค่าใช้จ่ายสอบถามผู้เดินทางบ้านใกล้เคียง
4. งดการจัดประเพณีที่ฟุ่มเฟือย เช่น จัดพอเหมาะกับฐานะของตนเอง (รู้จักประมาณตน)
5. มีการออมร่วมกันในครอบครัว

สิ่งที่ได้จากกระบวนการของโครงการศึกษาวิจัยแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือน

1. ได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีมร่วมกัน
2. ได้พัฒนาตนเองฝึกพูด, ฝึกเขียน, ฝึกการเก็บข้อมูล
3. ได้เพื่อนมีเวทีได้แลกเปลี่ยนพูดคุย
4. ได้เห็นข้อมูลตนเองมีแนวทางการลดรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น
5. ได้เรียนรู้ประสบการณ์นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการระบบการเงินในครัวเรือน

สิ่งที่คิดว่าโครงการจะต้องปรับปรุง

1. ระยะเวลาการดำเนินโครงการให้ยาวขึ้น
2. กิจกรรมไม่ควรที่จะมีรายละเอียดมาให้มีลักษณะที่ละเอียดลงไปเรื่อยๆ
3. ควรมีกิจกรรมการศึกษาดูงานรูปแบบการจัดการหนี้สินนอกสถานที่
4. รายละเอียดการจัดการงบประมาณควรปรับเพื่อให้สามารถปรับใช้ตามความเหมาะสม

กลุ่มเป้าหมาย รวม 29 คน ประกอบด้วย

- ทีมวิจัย 6 คน
- พี่เลี้ยงทีมวิจัย 1 คน
- สมาชิกผู้ร่วมวิจัย 18 คน
- ทีมประสานงานกลาง 4 คน

กิจกรรมที่ 12 การประสานพลังทีมวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น
2. เพื่อเสริมพลังในการทำงานเป็นทีมร่วมกัน

ระยะเวลา

วันที่ 12 กรกฎาคม 2551

วิธีการดำเนินงาน

1. ไหว้พระพุทธรูปชินราชจังหวัดพิษณุโลก
2. จัดแลกเปลี่ยนช่วงเดินทาง ประเด็น สิ่งที่ได้จากพระพุทธรูปชินราช
3. ประสานความเข้าใจ

ผลที่เกิดขึ้น

ทีมวิจัย, สมาชิกร่วมวิจัย ได้ทบทวนตนเองและทำความเข้าใจร่วมกัน

1. รู้สึกปลื้มใจที่ได้มาไหว้พระ
2. พระสวยองค์ใหญ่และมีคนมาก
3. บางสิ่งบางอย่างเรากำหนดเองไม่ได้ขนาดพระมาดูได้กันยังเห็นพระไม่เหมือนกัน
4. การเข้าร่วมกระบวนการศึกษาวิจัยต้องการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนร่วมกัน

ผลการประสานใจ

1. ทีมวิจัยและสมาชิกร่วมวิจัยทำความเข้าใจร่วมกันการเมืองต้องมีฝ่ายแพ้มียฝ่ายชนะแต่ทุกคนก็ยังอยู่ในชุมชนบ้านกล้วยร่วมกันความขัดแย้งของกลุ่มที่สนับสนุนฝ่ายต่าง ๆ ลดลง
2. ทีมวิจัยเสนอความตั้งใจของทีม คิดที่จะพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้เครื่องมือการวิจัยประเด็นแนวทางการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านกล้วย

กลุ่มเป้าหมาย รวม 7 คน ประกอบด้วย

- ทีมวิจัย 6 คน
- พี่เลี้ยงทีมวิจัย 1 คน

กิจกรรมที่ 13 เวทีการขยายผลการเรียนรู้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสนอผลการศึกษาวิจัย
2. เพื่อขยายการเรียนรู้เพื่อชักชวนสมาชิกในชุมชน 50 ครอบครัวเข้าร่วมเรียนรู้กระบวนการจัดการเงิน

ระยะเวลา

วันที่ 20 สิงหาคม 2551

วิธีการดำเนินงาน

1. จัดเวทีประชุม
 - a. ชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการศึกษาวิจัยฯ
 - b. นำเสนอผลกระบวนการวิจัย
 - c. เล่าประสบการณ์เสนอครอบครัวตัวอย่างในการจัดทำบัญชีครัวเรือน ได้แก่ นางบุษบา อินสว่าง, นางดาวเรือง พลเรือน สรุปผลกระบวนการวิจัย

ผลที่เกิดขึ้น

1. มีสมาชิกเข้าร่วมประชุมร่วมศึกษาผลการวิจัยและร่วมเรียนรู้ประสบการณ์ครอบครัวตัวอย่างในการจัดการเงินด้วยการทำบัญชีครัวเรือนเกิดความสนใจที่จะนำไปใช้ในครัวเรือนตนเองบ้าง โดยเสนอให้เริ่มที่เด็กก่อนเพราะผู้ใหญ่การจดบันทึกยากมีหน้าที่รับผิดชอบหลายด้าน การเริ่มที่เด็กเป็นการปลูกฝังนิสัยการจดบันทึกถ้าเขามีความเคยชินเป็นนิสัยการขยายผลก็จะง่ายและสามารถช่วยเหลือครอบครัวในการจดบันทึกได้

ปัญหาอุปสรรค

- สมาชิกร่วมประชุมไม่มาตามเป้าหมายมาไม่ครบตามเป้าหมายโครงการฯ

กลุ่มเป้าหมาย รวม 45 คน ประกอบด้วย

- ทีมวิจัย 6 คน
- พี่เลี้ยงทีมวิจัย 1 คน
- สมาชิกร่วมวิจัย 18 คน
- ผู้สนใจในชุมชน 20 คน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์หนี้สินของครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

สถานการณ์หนี้ที่ได้จากการศึกษาวิจัย พบว่าหนี้สินของครอบครัวสมาชิกร่วมวิจัยจำนวน 21 ครอบครัว ไม่มีหนี้สิน 1 ครอบครัว มีหนี้สินรวมกันทั้งสิ้นจำนวน 3,589,000 บาท ค่าเฉลี่ยจำนวน 20 ครอบครัวๆละ 179,450 บาท มีบริบททางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

1) บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของครอบครัวสมาชิกร่วมวิจัยชุมชนบ้านกล้วย

1.1 บริบททางเศรษฐกิจ สมาชิกร่วมวิจัยชุมชนบ้านกล้วยประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 42.84 % ประกอบอาชีพรับจ้างร้อยละ 42.84% ประกอบอาชีพค้าขายร้อยละ 14.32% ของจำนวนสมาชิกร่วมวิจัยชุมชนบ้านกล้วย

ด้านการเกษตร มีต้นทุนในการผลิตสูง มีการจ้างแรงงานเกือบทุกอย่าง ซื้อเมล็ดพันธุ์ทุกฤดูกาลผลิต พึ่งพาปัจจัยการผลิตที่มาจากภายนอกโดยใช้สารเคมีในการเพาะปลูก มีสภาพดินเสื่อมโทรมต้องใช้สารเคมีเพิ่มทุกฤดูกาลเพาะปลูก ในรอบ 1 ปีทำการเพาะปลูก 2-3 ครั้งเพื่อขายข้าวเปลือกและขายพันธุ์หลักจากเก็บเกี่ยว รายได้ในการเพาะปลูกขึ้นอยู่กับราคาผลผลิตในช่วงการเก็บเกี่ยวนั้นๆ และปริมาณผลผลิตก็ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพดิน น้ำ อากาศในแต่ละช่วงของการเพาะปลูกและส่วนใหญ่พื้นที่ใช้ในการเพาะปลูกเป็นนาเช่า

ด้านรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน สมาชิกประกอบอาชีพการเกษตรเพาะปลูกข้าวจะมีรายได้เป็นฤดูกาลเพาะปลูกประมาณ 4 เดือน/ครั้งหักค่าใช้จ่ายในการลงทุนเพาะปลูกแล้วที่เหลือจะนำมาใช้จ่ายในครอบครัว และสมาชิกประกอบอาชีพรับจ้างรายวันจะมีรายได้ทุกวันเมื่อไปรับจ้างทำงาน ส่วนสมาชิกประกอบอาชีพค้าขายมีได้ทุกวัน

ด้านรายจ่ายภายในครอบครัวทั้ง 3 อาชีพ มีค่าใช้จ่ายคล้ายกันจะแตกต่างที่จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีมากหรือน้อยที่กำหนดรายจ่ายของครอบครัวโดยมีลักษณะรูปแบบรายจ่าย 3 ประเภท ดังนี้

1. มีรายจ่ายประจำทุกวัน ได้แก่ ค่าอาหาร ค่าน้ำมันรถ ค่าขนมลูก ค่าเล่าเรียนบุตร ค่าบุหรี ค่าเหล้า ค่าเครื่องดื่มชูกำลัง เป็นต้น

2. มีรายจ่ายประจำเดือน ได้แก่ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ ค่าผงซักฟอก ค่าสบู่ ค่ายาสีฟัน ค่ายาสระผม ค่าน้ำยารีดผ้า ค่าข้าวสารอาหารแห้งต่างๆ ค่าผ่อนเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ค่าออมทรัพย์ ค่าผ่อนบ้าน เป็นต้น

3. มีรายจ่ายแบบครั้งคราว ได้แก่ ค่าฌาปนกิจ ค่างานสังคม ค่างานประเพณีในช่วงเทศกาลต่างๆ เป็นต้น

1.2 บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ครอบครัวสมาชิกร่วมวิจัยชุมชนบ้านกล้วยเดิมเป็นครอบครัวเกษตรกรรมเพาะปลูกข้าวปีละ 1 ครั้ง ช่วงปี พ.ศ. 2500 – พ.ศ. 2520 เกิดมีแผนพัฒนาประเทศมีนโยบายให้เร่งผลิตเพื่อส่งออกแทนการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนสภาพของสังคมเปลี่ยนไปเกิดการแข่งขันในการผลิตและเร่งเพาะปลูกข้าวให้มีผลผลิตปริมาณมาก นำสารเคมีมาใช้ในการเพาะปลูกข้าวและมีการจ้างแรงงานในการเพาะปลูก “ใช้ค่าตอบแทนแทนการช่วยเหลือกันเอาแรงกัน” ด้านครัวเรือนมีการขยายเพิ่มขึ้นจากเดิมที่อาศัยอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่เป็นครอบครัวขยาย ดังนั้นการจัดสรรทรัพยากรที่ทำกิน, ที่อยู่อาศัย, ทุนประกอบอาชีพไม่เพียงพอกับความต้องการ และการเจริญเติบโตทางด้านสังคม, เทคโนโลยี มีการพึ่งพาเครื่องอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้นเป็นปัจจัยที่ 5 ในการดำรงชีวิตของครอบครัว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การไปมาหาสู่ลดลง, การช่วยเหลือพึ่งพากันลดลง, การบริโภคที่ซับซ้อน, มีรายจ่ายสูงขึ้น, ครอบครัวมีหนี้สิน, มีอาชีพหลากหลาย สังคมการอยู่ร่วมแบบตัวใครตัวมัน ด้านความสัมพันธ์ลดลงจะมาพบปะเฉพาะมีงานทางสังคม ได้แก่ งานบวช, งานแต่ง, งานตาย, งานประเพณี เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อให้เห็นความแตกต่างของสถานการณ์หนี้สินครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วยที่มวิจัยมีการจัดกลุ่มหนี้สินตามลักษณะการประกอบอาชีพของครอบครัวสมาชิกร่วมวิจัยมี 3 ประเภท ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม, อาชีพรับจ้าง, อาชีพค้าขาย และแยกประเภทหนี้สินตามลักษณะของแหล่งทุนที่กู้ยืมเป็น 2 ประเภท ได้แก่ หนี้สินในระบบ, หนี้สินนอกระบบ มี “นิยามศัพท์” ดังนี้

หนี้สินในระบบ หมายถึง หนี้สินที่กู้มาจากแหล่งทุนหรือสถาบันการเงินที่สามารถตรวจสอบได้และจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย เช่น ธนาคาร, สหกรณ์, กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน, กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เป็นต้น

หนี้สินนอกระบบ หมายถึง หนี้สินที่กู้ยืมมาจากแหล่งเงินทุนที่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายหรือแหล่งทุนที่มีการเก็บอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าระบบของสถาบันการเงินในประเทศ เช่น เงินกู้ฉุกเฉิน, เงินกู้ทันใจ, เงินกู้อย่างวัน, เงินกู้ชาวบ้าน เป็นต้น

1. สมาชิกร่วมวิจัยประกอบอาชีพทำการเกษตรเพาะปลูกข้าว มีจำนวน 9 ครอบครัว ไม่มีหนี้สิน 1 ครอบครัว ได้แก่ นางเพียร เรือนคง สมาชิกร่วมวิจัย 8 ครอบครัวมีหนี้สินรวมจำนวน 2,533,000 บาท เฉลี่ยครอบครัวละ 316,625 บาทและแยกประเภทหนี้สินตามลักษณะของแหล่งทุนที่กู้ยืมมา ดังนี้

1.1 ประเภทหนี้สินในระบบทำสัญญากู้ระยะยาวมีจำนวน 2 ครอบครัวกู้ยืมมาจากธนาคารอาคารสงเคราะห์และธนาคารออมสิน มีหนี้สินจำนวน 2,015,000 บาทโดยมีข้อตกลงผ่อนชำระคืนแบบรายเดือนๆละ 2,000-10,000 บาท ได้แก่ ครอบครัวของ นางสมปอง วาสยศ , นายโสภณ แก้วเขียว

1.2 ประเภทหนี้สินในระบบทำสัญญากู้ระยะสั้น มีจำนวน 6 ครอบครัว กู้ยืมมาจากหลายแหล่งทุน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตร (ธกส.), สหกรณ์, กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน, กลุ่มสัจจะออมทรัพย์และในแต่ละครอบครัวจะกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนอย่างน้อย 2 แหล่งทุนจะมีหนี้กองทุนหมู่บ้านเงินล้านทุกครอบครัว มีหนี้สินจำนวน 518,000 บาท ทำสัญญาข้อตกลงชำระคืนแบบรายปีๆละ 1 ครั้งพร้อมดอกเบี้ย ได้แก่ ครอบครัวของ นางบังอร อินทร์สงค์, นางพิม สุวรรณประทีป, นางทองดี หอมไม่หาย, นางประภา อินสว่าง, นางปราณี แก้วเขียว, นางรุจิ แก้วเขียว โดยมีช่วงระยะเวลาการชำระคืนในแต่ละแหล่งทุนที่ไม่ตรงกันและมีระยะห่างกัน

1.3 สาเหตุที่มาของหนี้สินสมาชิกร่วมวิจัยประกอบอาชีพทำการเกษตรเพาะปลูกข้าว มีดังนี้

1. กู้มาซื้ออุปกรณ์ทางการเกษตร
2. กู้มาลงทุนทำนาเพาะปลูกข้าว
3. กู้มาซื้อที่ดินทำการเพาะปลูก
4. กู้มาส่งลูกเรียน
5. กู้มาปลูกบ้าน
6. กู้ให้ญาติทำธุรกิจ

2. สมาชิกร่วมวิจัยประกอบอาชีพรับจ้าง มีจำนวน 9 ครอบครัว มีหนี้สินรวมจำนวน 891,000 บาทเฉลี่ยครอบครัวละ 99,000 บาท และแยกประเภทหนี้สินตามลักษณะของแหล่งทุนที่กู้ยืมมา ดังนี้

2.1 ประเภทหนี้สินในระบบทำสัญญากู้ระยะยาวมีจำนวน 3 ครอบครัวกู้ยืมมาจากสหกรณ์ครูและธนาคารออมสิน แต่ในครอบครัวก็มีหนี้สินในระบบทำสัญญาระยะสั้นกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านเงินล้านทุกครอบครัว มีหนี้สินจำนวน 740,000 บาทเฉลี่ยครอบครัวละ 246,667 บาท ทำสัญญากู้ระยะยาวมีข้อตกลงผ่อนชำระคืนแบบรายเดือนๆละ 2,200-8,000 บาท และสัญญากู้ระยะสั้นข้อตกลงชำระคืนแบบรายปีๆละ 1 ครั้งพร้อมดอกเบี้ย ได้แก่ ครอบครัวของ นางลัดดา แก้วเขียว, นางบุษบา แก้วเขียว, นายสุคนธ์ สมบูรณ์ โดยมีช่วงระยะเวลาการชำระคืนในแต่ละแหล่งทุนที่ไม่ตรงกัน

2.2 ประเภทหนี้สินในระบบทำสัญญากู้ระยะสั้น มีจำนวน 6 ครอบครัว กู้ยืมมาจากหลายแหล่งทุน เช่น ธนาคารออมสิน, กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน, กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และในแต่ละครอบครัวจะกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนอย่างน้อย 2 แหล่งทุนจะมีหนี้กองทุนหมู่บ้านเงินล้านทุกครอบครัว มีหนี้สินจำนวน 151,000 บาทเฉลี่ยครอบครัวละ 25,167 บาท ทำสัญญาข้อตกลงชำระคืนแบบรายปีๆละ 1 ครั้งพร้อมดอกเบี้ย ได้แก่ ครอบครัวของ นายพิเชษฐ์ แก้วเขียว, นางประทีป อินสว่าง, นางดาวเรือง พลเรือน, นางสมถวิล สรสิทธิ์, นางสาวสำเนียง อินสว่าง,

นางปราณี บำรุงเวช โดยมีช่วงระยะเวลาการชำระคืนในแต่ละแหล่งทุนที่ไม่ตรงกันและมีระยะห่างกัน

2.3 สาเหตุที่มาของหนี้สินสมาชิกร่วมวิจยประอาชีพรับจ้าง มีดังนี้

1. กู้มาปลูกบ้าน
2. กู้มาใช้จ่ายในครอบครัว
3. กู้มาเป็นเงินสำรองในครอบครัว
4. กู้มาลงทุนทำดอกไม้ประดิษฐ์
5. กู้มาซื้อรถยนต์

3. สมาชิกร่วมวิจยประกอบอาชีพค้าขาย มีจำนวน 3 ครอบครัวมีหนี้สินรวมจำนวน 165,000 บาท เฉลี่ยครอบครัวละ 55,000 บาท และแยกประเภทหนี้สินตามลักษณะของแหล่งทุน ดังนี้

3.1 ประเภทหนี้สินในระบบทำสัญญาระยะยาวมีจำนวน 1 ครอบครัว กู้ยืมมาจากร้านจำหน่ายมอเตอร์ไซด์จำนวน 96,000 บาท ทำสัญญากู้ระยะยาวมีข้อตกลงผ่อนชำระคืนแบบรายเดือนละ 4,200 บาท (ผ่อนมอเตอร์ไซด์ 2 คัน) ได้แก่ ครอบครัว นางประครองศรี บัวบาน โดยมีช่วงระยะเวลาการผ่อนชำระในแต่ละสัญญาที่ไม่ตรงกัน

3.2 ประเภทหนี้สินในระบบทำสัญญาระยะสั้นมีจำนวน 2 ครอบครัว กู้ยืมมาจากการออมสิน, กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน, กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และในแต่ละครอบครัวจะกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนอย่างน้อย 2 แหล่งทุนจะมีหนี้กองทุนหมู่บ้านเงินล้านทุกครอบครัว มีหนี้สินจำนวน 69,000 บาท เฉลี่ยครอบครัวละ 34,500 บาท ทำสัญญาข้อตกลงชำระคืนแบบรายปีๆละ 1 ครั้ง พร้อมดอกเบี้ย ได้แก่ ครอบครัวของ นางมาลัย กล้าหาญ, นางวาสนา โพธิ์ศรี โดยมีช่วงระยะเวลาการชำระคืนในแต่ละแหล่งทุนที่ไม่ตรงกันและมีระยะห่างกัน

3.3 สาเหตุที่มาของหนี้สินสมาชิกร่วมวิจยประอาชีพค้าขาย มีดังนี้

1. กู้มาใช้จ่ายในครอบครัว
2. กู้มาเป็นทุนค้าขายของตลาดนัด
3. กู้มาซื้อรถมอเตอร์ไซด์ให้ลูก

2. การจัดการรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

สมาชิกร่วมวิจยชุมชนบ้านกล้วย 21 ครอบครัวมีการกระบวนเรียนรู้ข้อมูลการใช้จ่ายครัวเรือนร่วมกันโดยการทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายครัวเรือน เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกร่วมวิจย มีขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนี้

1. ประชุมที่มวิจย เพื่อเตรียมการจัดการศึกษาข้อมูลรายรับ - รายจ่ายครัวเรือน, สรุปผลการศึกษาข้อมูล, วางแผนกระบวนการจัดการเรียนรู้

2. ประชุมสมาชิกร่วมวิจัย เพื่อทบทวนการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนและติดตามผลกระบวนการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายครัวเรือน
3. ประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายครัวเรือน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และพัฒนาการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายครอบครัว
4. สรุปผลการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายเป็นระยะ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้การจัดบัญชีรายรับ - รายจ่ายครัวเรือน

2.1 มีวิธีการจัดบัญชีรายรับ - รายจ่ายครัวเรือน มีดังนี้

1. ต้องทำความเข้าใจให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการจัดบัญชีรายรับ - รายจ่าย
2. ต้องเริ่มจดไปเรื่อยๆ ก่อนเพื่อสร้างนิสัยการจดบันทึกก่อน
3. ต้องมีการให้กำลังใจร่วมกันเป็นประจำช่วยเสริมความเชื่อมั่นการจดบันทึก
4. ต้องมีการยกระดับการบันทึกข้อมูลเพิ่มขึ้นเพื่อให้เห็นรายละเอียดข้อมูลรายรับ - รายจ่ายครอบครัว
5. ต้องมีเวทีภายในครอบครัวได้เรียนรู้ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน
6. ต้องมีการวางแผนจัดการเงินครอบครัวร่วมกัน

2.2 เทคนิคการจดบันทึกรายรับ - รายจ่ายครัวเรือน มีดังนี้

1. มีการให้บุตร, หลานช่วยจดบันทึก ได้แก่ นางมาลัย กล้าหาญ, นางประครองศรี บัวบาน, นางทองดี หอมไม่หาย เป็นต้น
2. จดบันทึกในช่วงเย็นร่วมกับสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ นางสาวสำเนียง อินสว่าง, นายสุคนธ์ สมบูรณ์ศิลป์, นางบุษบา อินสว่าง, นางเพียวรี เรือนคง, นางประภา อินสว่าง เป็นต้น
3. จดทุกครั้งเมื่อมีการรับเงิน - การจ่ายเงิน ได้แก่ นางพรพรรณ สมจิตร, นางรุจี แก้วเขียว, นายโสภณ แก้วเขียว, นางดาวเรือง พลเรือน เป็นต้น

กรณีศึกษาครอบครัวตัวอย่างในการจัดการเงิน

กรณีศึกษาที่ 1 นางบุษบา อินสว่าง อายุ 42 ปี มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 5 คน เป็นผู้หญิง 3 คน (ผู้สูงอายุ 1 คน แม่บ้าน 1 คน และวัยแรงงาน 1 คน) เป็นผู้ชาย 2 คน (วัยรุ่น 1 คน วัยทำงาน 1 คน) สามีประกอบอาชีพซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้ามีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 5,000 บาท บุตรสาวประอาชีพรับจ้าง (เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิร) มีรายได้เดือนละ 7,850 บาท รวมรายรับครอบครัวเดือนละ 12,850 บาท

ครอบครัวมีภาระหนี้สินที่กู้ธนาคารออมสินมาปลูกบ้านจำนวน 250,000 บาทจะต้องชำระคืนเดือนละ 2,300 บาทเป็นเวลา 20 ปีและมีรายจ่ายค่าอาหารเดือนละ 3,800 บาท, ค่าไฟฟ้าเดือนละ 200 บาท, ค่าน้ำเดือนละ 100 บาท, ค่าน้ำมันรถเดือนละ 900 บาท, ค่ารักษาพยาบาลผู้สูงอายุเดือนละ 200 บาท, ค่าเครื่องใช้ไม้สอยในครัวเรือนเดือนละ 700 บาท, ค่าฌาปนกิจ (จำนวน 3 กลุ่มฌาปนกิจมีสหกรณ์, กลุ่มสตรีแม่บ้าน, หมู่บ้าน) เดือนละ 300 บาท, ค่าออมทรัพย์เดือนละ 50

บาท, ค่าข้าวสารเดือนละ 800 บาท, ค่าเครื่องใช้ส่วนตัวบุตรสาวเดือนละ 1,000 บาท, ค่าขนมบุตรชายเดือนละ 1,000 บาท, ค่างานสังคมเฉลี่ยเดือนละ 1,000 บาท (จะมีเป็นช่วงๆ) รวมรายจ่ายครอบครัวเดือนละ 12,350 บาท มีสุทธิรายเหลือของครอบครัวเดือนละ 500 บาท

นางบุษบา อินสว่าง ได้ร่วมเรียนรู้กระบวนการจัดบัญชีครัวเรือนร่วมกับกลุ่มในช่วงที่มีกิจกรรมศึกษาสถานการณ์หนี้สินของเกษตรกรภาคกลางได้มีการวางแผนการจัดการเงินครอบครัวเป็นระยะเริ่มที่จะปลูกพืชผักสวนครัวไว้กิน, การใช้พื้นหุงต้มอาหาร, ในการลดรายจ่ายครอบครัวและมีการบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง

ระยะต่อมาได้เข้าร่วมโครงการศึกษาวิจัยแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนที่เหมาะสมกับพัฒนากระบวนการจัดบัญชีครัวเรือนโดยมีการนำข้อมูลรายรับ - รายจ่ายครัวเรือนมาร่วมวิเคราะห์ร่วมกันได้วางแผนทางการเงินครอบครัวเพื่อจัดการหนี้สิน “ ในหนึ่งวันจะจ่ายค่าอาหารไม่เกิน 100 บาท ” และเพิ่มการปลูกผักสวนครัวแทนการปลูกไม้ประดับตามรั้วบ้านเพื่อลดรายจ่ายเท่าที่ทำได้โดยปกติครอบครัวจะใช้จ่ายอย่างประหยัดแต่บางครั้งก็เกิน “ จ่ายมือหนักมือไปหน่อย ”

ปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวนางบุษบา อินสว่าง มีแผนการจัดการเงินภายในครอบครัวเพราะคิดว่ารายได้น้อยหนี้มีมาก ถ้าเราไม่เพิ่มรายเหลือโอกาสที่จะหมดหนี้คงยากและสมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจสถานการณ์การเงินของครอบครัวโดยการพูดคุยกันช่วงกินข้าวเรียบร้อยและบางครั้งก็นำข้อมูลมาดูค่าใช้จ่ายร่วมกันเพราะตนทำหน้าที่จดบันทึกรายรับ - รายจ่ายในครอบครัว

กรณีศึกษาที่ 2 นางทองดี หอมไม่หาย อายุ 51 ปี มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 6 คน เป็นผู้หญิง 3 คน (ผู้สูงอายุ 1 คน วัยแรงงาน 2 คน) เป็นผู้ชาย 3 คน (เด็ก 1 คนวัยทำงาน 2 คน) ครอบครัวประกอบอาชีพเกษตรกรเพาะปลูกข้าวเช่าพื้นที่เพาะปลูกจำนวน 19 ไร่มีรายได้ปีละ 201,212 บาทเฉลี่ยเดือนละ 16,767 บาท รายได้รับจ้างปลูกบ้านของสามีเฉลี่ยเดือนละ 4,000 บาท รายได้ที่บุตรสาวให้เดือนละ 3,000 บาท รวมรายรับครอบครัวเดือนละ 23,767 บาท

ครอบครัวมีภาระหนี้สินที่กู้สหกรณ์การเกษตรจำนวน 40,000 บาทกองทุนหมู่บ้าน 10,000 บาทมีการทำสัญญาชำระค่าน้ำประปาพร้อมดอกเบี้ยรวมจำนวนทั้งสิ้น 50,000 บาท และมีรายจ่ายค่าอาหารเดือนละ 4,000 บาท, ค่าไฟฟ้าเดือนละ 200 บาท, ค่าน้ำเดือนละ 100 บาท, ค่าน้ำมันรถเดือนละ 1,200 บาท, ค่ารักษาพยาบาลผู้สูงอายุเดือนละ 200 บาท, ค่าเครื่องใช้ไม้สอยในครัวเรือนเดือนละ 300 บาท, ค่าฌาปนกิจเดือนละ 500 บาท, ค่าออมทรัพย์เดือนละ 150 บาท, ค่าประกันชีวิตเดือนละ 300 บาท, ค่าข้าวสารเดือนละ 1,000 บาท, ค่าเครื่องนุ่งห่มหลานเดือนละ 400 บาท, ค่าขนมหลานเดือนละ 800 บาท, ค่างานสังคมเฉลี่ยเดือนละ 1,200 บาท (จะมีเป็นช่วงๆ), ค่าลงทุนเพาะปลูกเดือนละ 14,145 บาท รวมรายจ่ายครอบครัวเดือนละ 22,995 บาท มีสุทธิรายเหลือของครอบครัวเดือนละ 772 บาท

การที่เข้ามาร่วมเป็นทีมวิจัยทำให้ได้เรียนรู้หลายด้าน ได้แก่ การเขียน, การทบทวนข้อมูล รายรับ-รายจ่าย,การทำงานเป็นทีมและอื่นๆ เป็นต้น

นางทองดี หอมไม่หาย ได้หันกลับมาทบทวนบัญชีครัวเรือนโดยการข้อมูลรายรับ-รายจ่าย มาทบทวนเห็นรายเหลือของครอบครัวเดือนละมีถึง 800 บาท พอดูรายจ่ายพบว่าค่าใช้จ่ายเรื่อง อาหารการกินซื้ออาหารถุงวันละ 120 บาททุกวัน และทบทวนรายรับ-รายจ่ายในประเพณีปลูกที่เป็นรายได้หลักครอบครัว มีค่าจ้างแรงงานในการเพาะปลูกข้าวมีบ่อยครั้ง ได้แก่ การเตรียมแปลง, การฉีดยาใส่ปุ๋ย, การเก็บเกี่ยว เป็นต้น พบว่ามีรายจ่ายด้านปัจจัยการผลิตสูง ได้แก่ สารเคมีคุม วัชพืช, สารเคมีกำจัดแมลง, สารเคมีบำรุงข้าวจำพวกฮอร์โมน, ปุ๋ยเคมี เป็นต้นและในแต่ละปี ต้องเสียค่าใช้จ่ายซื้อปัจจัยการผลิตจำนวน 70,000 บาท/ปี ดังนั้นจึงวางแผนเป้าหมายการจัดการเงินของครอบครัว ดังนี้

1. เพื่อจัดการค่าอาหารในครอบครัวซื้ออาหารถุงครั้งเดียวต่อวันอุ่นไว้กินต่อ
2. เพื่อจัดการลดต้นทุนการเพาะปลูกนำสารชีวภาพมาใช้ในการเพาะปลูก

3. การจัดการรายรับ-รายจ่ายที่นำไปสู่การจัดการหนี้สินของครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

กระบวนการศึกษาร่วมกับสมาชิกร่วมวิจัยด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันโดย การจัดทำบัญชีครัวเรือน,การศึกษาอดีต,ประสบการณ์จัดการหนี้, นำข้อมูลมาวิเคราะห์ มีการวางแผนเป้าหมายการจัดการหนี้สินของสมาชิกร่วมวิจัยจำนวน 21 ครอบครัวนำไปสู่การจัดการหนี้สิน ดังนี้

1. นางทองดี หอมไม่หาย วางเป้าหมาย ที่จะลดต้นทุนทำนาปลูกข้าวด้วยการใช้ สารชีวภาพลดการใช้สารเคมีลง
2. นางบุษบา อินสว่าง วางเป้าหมาย การใช้จ่ายในครัวเรือนด้วยการ “ไม่จ่ายเกิน วันละ 100 บาทและปลูกผักกินเอง”
3. นางดาวเรือง พลเรือน วางเป้าหมาย ลดค่าใช้จ่ายครัวเรือนด้วยการตั้งสัจจะว่า “ ในหนึ่งอาทิตย์ไปตลาดนัดครั้งเดียว ”
4. นางเพยาร์ เรือนคง วางเป้าหมาย การกินในครอบครัวด้วยการ “ กินสิ่งที่ปลูก ไม่ต้องซื้อเพิ่มกินก่อนเหลือขาย ”
5. นางมัลย์ กล้าหาญ วางเป้าหมาย ลดรายจ่ายในครัวเรือนด้วยการ “ หยุดจ่ายเมื่อเวลา 18.00 นาฬิกา ”
6. น.ส.สำเนียง อินสว่าง วางเป้าหมาย ขยายความรู้ให้ลูกมีระเบียบการใช้จ่ายเงิน ด้วยการทำบัญชีครัวเรือน
7. นายโสภณ แก้วเขียว วางเป้าหมาย รับจ้างหารายได้เพิ่มลดการจ้าง ทำเองให้ มากเพาะปลูกข้าวเป็นระยะจะได้มีเวลาจัดการเอง

8. นายสุคนธ์ สมบูรณ์ศิลป์ วางเป้าหมาย ลดรายจ่ายปลูกผักกินเองในครอบครัว
9. นางพิมพ์ สุวรรณประทีป วางเป้าหมาย ใช้จ่ายอย่างประหยัด
10. นางประภา อินสว่าง วางเป้าหมาย ทำเองลดการจ้างแรงงานในการเพาะปลูกและทำอาชีพเสริมรายได้ครอบครัว
11. นางปราณี แก้วเขียว วางเป้าหมาย ใช้จ่ายอย่างประหยัด
12. นางสมปอง วาสยศ วางเป้าหมาย ลดการจ้างแรงงานในการเพาะปลูกทำเองและกินใช้อย่างประหยัด
13. นางบังอร อินทร์สงค์ วางเป้าหมาย ลดรายจ่ายปลูกผักสวนครัวเพิ่มในครอบครัว
14. นางรุจี แก้วเขียว วางเป้าหมาย ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นรับจ้างเพิ่มรายได้
15. นายพิเชษฐ์ แก้วเขียว วางเป้าหมาย ลดกินเหล้า
16. นางลัดดา แก้วเขียว วางเป้าหมาย กินใช้อย่างประหยัด
17. นางประทีป อินสว่าง วางเป้าหมาย ลดรายจ่ายด้วยการลดการกินเหล้า.
18. นางสมถวิล สรสิทธิ์ วางเป้าหมาย ลดการเล่นหวย
19. นางปราณี บำรุงเวช วางเป้าหมาย ประหยัดซื้อแต่พอกิน
20. นางประคองศรี บัวบาน วางเป้าหมาย ลดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยลง
21. นางวาสนา โพธิ์ศรี วางเป้าหมาย กินอาหารง่าย ๆ ลดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย

4. แนวทางการจัดการหนี้สินในครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

ทีมวิจัย, สมาชิกร่วมวิจัยมีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการนำประสบการณ์การจัดการหนี้สินในอดีตมาทบทวนเปรียบเทียบวิธีการจัดการในปัจจุบันและนำข้อมูลบัญชีครัวเรือนมาร่วมวิเคราะห์หาแนวทางการจัดหนี้สินในครอบครัวสมาชิกที่เหมาะสม ดังนี้

1. ชุมชนบ้านกล้วยในอดีต เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่พึ่งตนเองผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นสังคมที่มีการพึ่งพาอาศัยกันโดยมีวัฒนธรรม, ประเพณีเป็นตัวเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ได้แก่ ประเพณี, พิธีกรรมตั้งแต่เกิด, แก่, เจ็บ, ตาย มีการบวช, การแต่งงาน, การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่, การเกิด, การตาย และการช่วยเหลือเอื้อแรงในการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว เป็นต้น

2. ชุมชนบ้านกล้วยในปัจจุบัน เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่ผลิตเพื่อขายโดยการนำปัจจัยการผลิตจากภายนอกจำพวกปุ๋ยเคมี, สารเคมีต่างๆ มาใช้ประกอบในการเพาะปลูก และมีเครื่องอำนวยความสะดวกในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตต่างๆ ได้แก่ รถไถนา, เครื่องสูบน้ำ, เครื่องพ่นสารเคมี, เครื่องซักผ้า, เครื่องเสียง, โทรทัศน์, โทรศัพท์, รถมอเตอร์ไซด์, รถยนต์ เป็นต้น

การจัดทำบัญชีครัวเรือน 21 ครอบครัวมีข้อมูลที่มีความถี่ใน 1 เดือนจำนวน 30 ครั้ง หมวดค่าอาหารการกิน, หมวดค่าการศึกษาบุตร, หลานมี ความถี่ 1 เดือนจำนวน 20 ครั้ง หมวดค่าการ

ลงทุนเพาะปลูก 1 ฤดูกาลผลิตเฉลี่ยเดือนละ 4 ครั้งด้วยการจ้างส่วนใหญ่, หมวดค่าใช้จ่ายเครื่องอุปโภคบริโภคในครอบครัวมีความถี่ 1 เดือนจำนวน 1-2 ครั้ง

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการพึ่งพากันลดลงเป็นการแข่งขันกันผลิตแข่งขันกันใช้ทรัพยากร มีลักษณะสังคมแบบตัวใครตัวมันระบบการจัดการในครอบครัวซับซ้อนขึ้นได้แก่ มีระบบการศึกษาที่ต้องให้บุตรหลานได้เล่าเรียนเพื่อให้มีความรู้เป็นที่ยอมรับของสังคม, มีการบริโภคที่เปลี่ยนไปต้องซื้อหาและเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มไม่มีการถ่ายทอดกันในครัวเรือนมีการซื้อใหม่เฉพาะบุคคล, มีการใช้เครื่องอำนวยความสะดวกที่เพิ่มขึ้น, ระบบการพึ่งพาเปลี่ยนมาใช้การเงินแทนการช่วยเหลือเอาร่างกันในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านกล้วยดังกล่าวส่งผลให้ครัวเรือนมีรายจ่ายในครัวเรือนสูงและมีภาระหนี้สินในครัวเรือน

ผลการทบทวนข้อมูลรายรับ-รายจ่าย ความเปลี่ยนแปลงของชุมชน ประสิทธิภาพการจัดการหนี้ของทวิวิจัย, สมาชิกร่วมวิจัยมีแนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนที่เหมาะสม ดังนี้

4.1 การจัดการหนี้สินระยะสั้น

- 4.1.1 มีการวางแผนร่วมกันในครอบครัวในเรื่องของการใช้จ่าย ตัวอย่าง เช่น จะเดินทางไปธุระต้องเรียงลำดับเพื่อประหยัด ค่าใช้จ่ายสอบถามผู้เดินทางบ้านใกล้เคียง
- 4.1.2 ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นมีการวางแผนการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าและปิดไฟทุกครั้งหลังเลิกใช้
- 4.1.3 มีการออมร่วมกันในครอบครัว
- 4.1.4 มีการลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ลดค่าอาหารด้วยการปลูกผักกินเองกินง่าย ๆ, ลดสิ่งฟุ่มเฟือยลงการเล่นหวย, กินเหล้า

4.2 การจัดการหนี้สินระยะยาว

- 4.2.1 ปรับเปลี่ยนมาใช้สารชีวภาพแทนสารเคมี เพื่อ ลดต้นทุนการผลิต
- 4.2.2 จัดการจัดประเพณีที่ฟุ่มเฟือยในครอบครัว ตัวอย่าง เช่น จัดงานบวช, แต่งให้
- 4.2.3 พอเหมาะกับฐานะของตนเอง (รู้จักประมาณตน)
- 4.2.4 การเปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากเดิมจ้างหันกลับมาทำเองเพิ่มรายเหลือในการ
- 4.2.5 เพาะปลูกของครอบครัว

บทที่ 5

สรุปและวิเคราะห์ผลการวิจัย

5.1 แนวคิดในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยของโครงการศึกษาแนวทางการจัดการหนี้สินของครัวเรือนชุมชนบ้านกล้วย ครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เน้นการศึกษาข้อมูล นำข้อมูลที่มาวิเคราะห์ นำแนวทางที่ได้มาประยุกต์ใช้ในระดับครอบครัว เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เข้าวิจัยได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์หนี้สิน สาเหตุที่มาของหนี้สิน แหล่งหนี้สิน จำนวนหนี้สิน ประสบการณ์การจัดการหนี้สินที่ผ่านมาและร่วมค้นหาแนวทางการจัดการหนี้สินในระดับครัวเรือนที่เหมาะสม ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการวิจัยประกอบด้วยพี่เลี้ยงทีมวิจัย 1 คน ทีมวิจัย 7 คนและสมาชิกร่วมวิจัยทั้งหมด 14 คน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์และสาเหตุที่มาของการมีหนี้สินของครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
2. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการรายรับรายจ่ายในครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
3. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการรายรับ – รายจ่าย ที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย
4. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการหนี้สินของครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

5.2 กระบวนการวิจัย

กระบวนการดำเนินการวิจัย ทีมวิจัยใช้เวลาที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และเก็บข้อมูลนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปเป็นบทเรียนสถานการณ์หนี้สินในอดีตและปัจจุบัน ประสบการณ์การจัดการหนี้สิน แนวทางการจัดการหนี้สินในระดับครัวเรือนที่เหมาะสมพร้อมด้วยการหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับทีมวิจัย สมาชิกร่วมวิจัย พี่เลี้ยงวิจัย โดยมีเครื่องมือในการวิจัยที่สำคัญคือ เวทีการเรียนรู้ระดับกลุ่มสมาชิกร่วมวิจัย เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเครือข่ายพื้นที่วิจัยหนี้สินแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์และบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน ซึ่งมีกระบวนการวิจัยดังนี้

1. ประชุมทำความเข้าใจแนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและโครงการวิจัย เพื่อทำความเข้าใจโครงการร่วมกันของทีมวิจัยรวมถึงการกำหนดแผนการดำเนินงานร่วมกัน
2. ประชุมทีมวิจัยเพื่อออกแบบเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์หนี้สิน

3. จัดเวที “เล่าความหลังฟังอดีตดูปัจจุบัน” ของชุมชนบ้านกล้วย เพื่อทบทวนการเปลี่ยนแปลงในอดีตถึงปัจจุบันของสังคมวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ชุมชนบ้านกล้วย

4. พัฒนาศักยภาพทีมวิจัยเรื่องการจดบันทึกและการสัมภาษณ์ เพื่อพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยเพื่อนำไปใช้ในกระบวนการเก็บข้อมูล

5. ประชุมทีมวิจัยและสมาชิกร่วมวิจัยเพื่อออกแบบเครื่องมือและทำความเข้าใจการเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์หนี้สิน บริบททางเศรษฐกิจสังคมและวิธีการจัดการหนี้สินของสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

6. การเก็บข้อมูลสถานการณ์หนี้สิน บริบททางเศรษฐกิจสังคมและวิธีการจัดการหนี้สิน ครอบครัว สมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

7. ประชุมทีมวิจัย เตรียมการจัดเวทีการเรียนรู้การจดบัญชีครัวเรือน 9 ครั้ง เพื่อวางแผนเตรียมการกระบวนการในการทำกิจกรรม และสรุปการศึกษาเงื่อนไขปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สิน และศึกษาเงื่อนไขที่นำไปสู่การจัดการหนี้สิน

8. เวทีเรียนรู้การจดบัญชีครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย 9 ครั้ง เพื่อศึกษาการจัดการรายรับ – รายจ่ายในครอบครัวสมาชิกผู้ร่วมวิจัย และศึกษาการจัดการรายรับรายจ่ายที่นำไปสู่การจัดการหนี้สินของครอบครัว

9. เวทีนำเสนอข้อมูลกับสมาชิกเพื่อให้สมาชิกทบทวนและเพิ่มเติมข้อมูลแนวทางการจัดการหนี้สินครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

10. ทีมวิจัยสรุปวิเคราะห์ข้อมูลและวิธีการจัดการหนี้สิน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดหนี้สินและเงื่อนไขปัจจัยที่นำไปสู่การจัดการหนี้สิน

11. เวทีถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศึกษาวิจัย เพื่อทบทวนกระบวนการในการทำวิจัยและแลกเปลี่ยนความรู้ในการจัดการหนี้สินครอบครัว และสรุปผลการวิจัยการจัดการหนี้สินครอบครัวสมาชิกชุมชนบ้านกล้วย

12. กิจกรรมการประสานพลัง เพื่อเสริมสร้างพลังในการทำงานเป็นทีมเพื่อการทำงานในระยะต่อไป

13. เวทีขยายผลการเรียนรู้ เพื่อนำเสนอผลการวิจัยและขยายผลการเรียนรู้และชักชวนคนในชุมชนร่วมเรียนรู้กระบวนการจัดการหนี้สินในระยะต่อไป

5.3 วิเคราะห์ผลเพื่อตอบโจทย์วิจัย

การศึกษาสถานการณ์หนี้สิน

สมาชิกร่วมวิจัยชุมชนบ้านกล้วยจำนวน 21 ครอบครัว ไม่มีหนี้สิน 1 ครอบครัว มีหนี้สิน รวมทั้งสิ้นจำนวน 3,589,000 บาท ค่าเฉลี่ยจำนวน 20 ครอบครัว uly 179,450 บาท ที่มวิจัยมีการจัดกลุ่มหนี้สินตามลักษณะการประกอบอาชีพของครอบครัวสมาชิกร่วมวิจัยมี 3 ประเภท ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม, อาชีพรับจ้าง, อาชีพค้าขาย และแยกประเภทหนี้สินตามลักษณะของแหล่งทุนที่กู้ยืมเป็น 2 ประเภท ได้แก่ หนี้สินในระบบ, หนี้สินนอกระบบ

ผลการศึกษาร่วมวิจัยพบว่าปัญหาหนี้สินของสมาชิกร่วมวิจัยไม่มีความรุนแรงอยู่ในวิสัยที่จัดการได้เป็นหนี้สินในระบบและจำนวนหนี้สินในแต่ละครอบครัวมีกำหนดระยะเวลาการชำระคืนที่ตายตัว

โดยหนี้สินระยะยาวมีการทำสัญญาชำระคืนแบบรายเดือนมียอดชำระคืนจำนวนไม่มากพอที่จะจัดการได้และหนี้สินระยะสั้นมีการทำสัญญาชำระคืนแบบรายปีพร้อมดอกเบี้ยในแต่มีช่วงเวลาชำระคืนที่ไม่ตรงกันมีระยะห่างกัน ปัจจัยต่อมาในช่วงที่ผ่านมาสมาชิกร่วมวิจัยที่ประกอบอาชีพการเกษตรเพาะปลูกข้าวขายผลผลิตได้ราคาสูงถึงละ 130 – 140 บาท มีเงินเหลือมาดัดหนี้สินครอบครัวบางส่วนส่งผลให้ปริมาณหนี้สินลดลงและภาวะหนี้สินครอบครัวไม่รุนแรง

สมาชิกที่ประกอบอาชีพรับจ้าง จากภาวะที่ผลผลิตทางการเกษตรมีราคาสูงส่งผลให้มีการจ้างงานในภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นครอบครัวมีรายได้เพิ่ม

สมาชิกที่ประกอบอาชีพค้าขาย กิจการค้าขายดีขึ้นมีแรงซื้อเพิ่มขึ้นผลจากสมาชิกในชุมชนมีรายเหลือเพิ่มในภาคการเกษตรและภาครับจ้าง

สาเหตุที่ก่อให้เกิดหนี้สินของสมาชิกร่วมวิจัย

1. การเรียนรู้เราทำเฉพาะหน้าไม่มีการศึกษาทบทวนลองทำเพื่อให้ตัวเองได้เหมาะสม (รู้แต่เปลือกไม่รู้แก่น) ไม่มีการทบทวนข้อมูลประสบการณ์ความรู้, ภูมิปัญญา, วิธีการในการเพาะปลูก, การจัดการเงินครอบครัว, การสร้างเสริมความมั่นคงครอบครัวเพื่อลดความเสี่ยงการเกิดหนี้สินครัวเรือน
2. ความต้องการเทียมหน้าเทียมตาการแข่งขันแย่งกันกินกันใช้มีความสะดวก
3. ลูกถูกปลูกฝังให้เปลี่ยนจากเดิมไม่ใช่ชาวนาให้เป็นเจ้าคนนายคนทำให้เกิดแรงผลักดันให้บุตรหลานไม่สนใจการช่วยเหลือกิจกรรมครอบครัวจึงหันมาจ้างแรงงานทำให้ต้นทุนสูง
4. การให้ความสำคัญกับระบบภายนอกและลืมความรู้เดิมของชุมชนเดิมมุ่งเน้น ระบบ/สถาบัน ไม่มั่นใจตนเอง

การจัดการรายรับ – รายจ่าย

การจัดการรายรับ – รายจ่ายครัวเรือนต้องมีขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในระดับสมาชิก, ระดับครอบครัวเพื่อพัฒนาการจบบัญชีรายรับ – รายจ่ายโดยมีวิธีการที่เหมาะสมในแต่ละ

ครอบครัวขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของสมาชิกร่วมเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น ถ้าเป็นสมาชิกที่ไม่เคยมีประสบการณ์จัดบ้านที่ก็ต้องเริ่มให้จัดรูปแบบง่าย ๆ แล้วค่อย ๆ เพิ่มรายละเอียดและต้องมีการนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนร่วมกันในระดับกลุ่มสมาชิกและระดับครอบครัวเพื่อนำไปสู่การจัดการรายรับ – รายจ่ายครัวเรือนและวางแผนการจัดการเงินของครอบครัวร่วมกัน เป็นต้น

การทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายครัวเรือนสมาชิกร่วมวิจัยมีเป้าหมายในการจัดการเงินภายในครอบครัวมีรูปแบบที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับกรอบอาชีพและข้อมูลที่ครอบครัวให้ความสำคัญบางครอบครัวก็จะไปมุ่งที่การจัดการเรื่องการลงทุนประกอบอาชีพ ได้แก่ นายโสภณ แก้วเขียว, นางประภา อินสว่าง เป็นต้น ครอบครัวที่ให้ความสำคัญเรื่องรายจ่ายอาหารการกินประจำวัน ได้แก่ นางเพียร เรือนคง, นางดาวเรือง พลเรือน เป็นต้น ครอบครัวที่ให้ความสำคัญเรื่องการเงิน ได้แก่ นางมาลัย กล้าหาญ, นางสาวสำเนียง อินสว่าง เป็นต้น

แนวทางการจัดการหนี้สินครัวเรือนที่เหมาะสม

การจัดการหนี้สินมีใช้เรื่องของคนใดคนหนึ่งแต่เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในครัวเรือนอย่างมีขั้นตอน โดยการวางแผนเป้าหมายครัวเรือนและนำข้อมูลครัวเรือนมาพูดคุยและวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันในครอบครัว มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อเรียนรู้วิธีการจัดการมาพัฒนาการจัดการในครอบครัวและต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ถ้าจดอย่างเดียวจะทำให้ลงข้อมูลก็จะไม่เห็นแนวทางการจัดการหนี้สิน

รูปแบบการจัดการหนี้สินที่เหมาะสมของครอบครัวชุมชนบ้านกล้วยทั้ง 2 ประเภท มีการจัดการหนี้ระยะสั้นและการจัดการหนี้ระยะยาว ขึ้นอยู่กับบริบทครอบครัวถ้าเป็นครอบครัวที่ประกอบอาชีพการเกษตร ก็จะมุ่งไปที่ลดต้นทุนการเพาะปลูกส่วนใหญ่เพื่อจัดการระยะหนี้สินยาวและจัดการหนี้ระยะสั้นด้วยการลดรายจ่ายครอบครัว ส่วนผู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้าง, อาชีพค้าขายเพื่อจัดการหนี้ระยะสั้น ก็จะมุ่งไปที่การลดรายจ่ายเรื่องอาหารการกินและจัดการหนี้ระยะยาวด้วยการเพิ่มการออม, ลดสิ่งฟุ่มเฟือย ได้แก่ งานบวช, งานแต่ง, งานตาย เป็นต้น

ข้อค้นพบที่เกิดขึ้นในการศึกษาวิจัย

1. ศักยภาพทีมวิจัย

กระบวนการศึกษาวิจัยเกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยในการคิดวิเคราะห์, การพูด, การเขียน, การวางแผน, การทำงานเป็นทีมร่วมกันตามศักยภาพการรับรู้และการพัฒนาตนเองที่มีความแตกต่างกันในแต่ละคนในทีมวิจัย

1.) การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการรวบรวม, จัดหมวดหมู่ข้อมูลและสื่อสารอย่างมีขั้นตอนและกระบวนการศึกษาวิจัยมีการเรียนรู้ร่วมกันใน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับทีมวิจัย, ระดับสมาชิกร่วมวิจัย, ระดับเครือข่ายการวิจัย เกิดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ให้กับทีมวิจัยชุมชนบ้านกล้วย ดังนี้

1. นายสุคนธ์ สมบูรณ์ศิลป์ พอได้เรียนรู้ก็ปรับเปลี่ยนวิธีคิด เดิมมีทัศนคติ “หนี้สินเป็นเรื่องปกติในครอบครัว” เพราะในกลุ่มคนมีเงินเดือนประจำส่วนใหญ่ ในการสร้างฐานะความมั่นคงให้แก่ครอบครัวจะกู้เงินจากสหกรณ์หรือแหล่งทุนต่างๆ เพื่อสร้างฐานะความมั่นคงให้แก่ครอบครัว ไม่มีการที่จะสะสมไว้ก่อนเมื่อมีเงินเก็บเพียงพอถึงนำไปซื้อหา แต่ปัจจุบันมีทัศนคติ “ถ้าหนี้สินเป็นเรื่องปกติในครอบครัวลูกหลานก็ต้องเป็นหนี้ต่อไปหลายชั่วคน” มีการปรับการจัดการเงินครอบครัวไม่ใช้จ่ายเงินในอนาคตก คือ ไม่ซื้อของเงินผ่อนหรือสร้างฐานะโดยการกู้เงินมาทำก่อนและสื่อสารให้สมาชิกร่วมวิจัยเข้าใจหลักการคิดสร้างหนี้เพื่ออนาคต

2. นางสาวสำเนียง อินสว่าง มีภาระครอบครัวหลายอย่างต้องดูแลคนแก่ ลูก 2 คน ก่อนไม่เคยคิดมากได้เงินมาก็ใช้จ่าย พอได้ร่วมกระบวนการศึกษาวิจัยมีการเรียนรู้ร่วมกันเกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดรายจ่ายต้องวางแผนก่อนใช้จ่ายถ้าไม่ต้องการมีหนี้ต้องช่วยกันประหยัดไม่จ่ายฟุ่มเฟือย “ หนี้มีได้เป็นของใครคนใดคนหนึ่งแต่เป็นของทุกคนในครอบครัว ”

3. นายโสภณ แก้วเขียว ครอบครัวมีหนี้สินจำนวนมากพอได้มาร่วมกระบวนการศึกษาวิจัยมีการเรียนรู้ร่วมกันเกิดปรับเปลี่ยนวิธีคิดในการจัดการหนี้ครอบครัวใหม่ หาแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำมาใช้แหล่งทุนที่มีดอกเบี้ยสูงและสร้างรายได้ในการเพาะปลูกข้าวของครอบครัว โดยการลดการจ้างแรงงานทำเองและจัดลำดับเวลาการเพาะปลูกข้าวในแต่ละแปลงให้มีเวลาจัดการเองได้ไม่ให้พร้อมกัน

4. นางทองดี หอมไม่หาย มาเข้าร่วมกระบวนการศึกษาวิจัยได้เรียนรู้นำมาทบทวนดูรายจ่ายค่าอาหารของครอบครัว เดิมเคยซื้อวันละหลายๆครั้งเหลือก็ทิ้งปรับมาจ่ายค่าอาหารวันละ 1 ครั้งอาหารที่เหลืออุ่นเอาไว้กินในมื้อต่อไป

5. นางประภา อินสว่าง มีอาชีพทำนาเพาะปลูกข้าวและสามีทำงานโรงงานมีรายได้สองทางพอได้เข้ามาเรียนรู้ร่วมกระบวนการศึกษาวิจัยพอคิดทบทวนเห็นโอกาสเพิ่มรายได้หันมาทำนาเองช่วงวันอาทิตย์ที่บ้านมีจักรไปรับผ้าโหลมาเย็บเป็นรายได้เสริมจะได้จัดการหนี้ของครอบครัวให้หมดไป

6. นางพรพรรณ สมจิตร พอเข้าร่วมกระบวนการวิจัยทำให้ตนลดการใช้จ่ายลงได้คิดที่ผ่านมามีเงินเข้ามาในกระเป๋าจำนวนมากไม่เหลือพอจะต้องการใช้เงินก้อนใหญ่ก็ต้องไปหาจากแหล่งทุน กระบวนการวิจัยเป็นต้นทางที่เริ่มจุดการคิดเพราะได้เพื่อนร่วมแลกเปลี่ยนและเห็นประสบการณ์เพื่อนนำมาใช้ในครอบครัว

2.) การพูด หมายถึง ความสามารถในการพูดสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้ของทีมีวิจัยในเวทีของชุมชนและเวทีเครือข่ายวิจัย ทีมีวิจัยมีการพัฒนาทักษะการพูดของตนเองมีความสามารถสื่อสารให้ผู้อื่นและกล่าวพูดในเวทีประชุมนำเสนอข้อมูลแสดงความคิดเห็นและชวนคิดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดในการจัดการเงิน,จัดการหนี้สินภายในครอบครัวตนเอง มีดังนี้

1. นายสุคนธ์ สมบูรณ์ศิลป์ กระบวนการศึกษาวิจัยได้เรียนรู้พัฒนาการพูดให้สามารถที่จะชักชวนทำความเข้าใจกระบวนการศึกษาวิจัยนี้สินและดำเนินการประชุมโดยมีการวางขั้นตอนการพูดสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจประเด็นที่จะพูดสื่อสาร

2. นางสาวสำเนียง อินสว่าง กระบวนการศึกษาวิจัยได้เรียนรู้พัฒนาการพูดมีขั้นตอนเข้าใจง่ายขึ้น

3. นายโสภณ แก้วเขียว กระบวนการศึกษาวิจัยได้เรียนรู้การพูดและ การเป็นทีมวิจัยทำให้ต้องปรับตัวพูดอะไรต้องเข้าใจง่าย

4. นางทองดี หอมไม่หาย กระบวนการศึกษาวิจัยมีการเรียนรู้ทั้งในกลุ่มวิจัยในชุมชนและเครือข่ายวิจัยได้แสดงออกในเวทีแลกเปลี่ยนทำให้การพูดดีขึ้นเข้าใจง่าย

5. นางประภา อินสว่าง การแลกเปลี่ยนทำให้ได้ฝึกการพูดใหม่ๆ ไม่กล้าพูดพอลงมาได้กำลังใจและการรับผิดชอบในหน้าที่ทำให้ตนเองสามารถที่จะพูดสื่อสารให้คนอื่น ๆ เข้าใจได้ เพราะกระบวนการศึกษาวิจัยได้ช่วยการพัฒนาการพูด

6. นางพรพรรณ สมจิตร ปกติพูดได้แต่การพูดสื่อสารในเวทีและพูดสื่อสารเป็นขั้นตอนยังไม่มีความสามารถ การเข้าร่วมกระบวนการศึกษาวิจัยช่วยให้พัฒนาการพูดสื่อสารให้เข้าใจง่ายขึ้น

3.) การเขียน หมายถึง ความสามารถในการจดบันทึกที่ทีมวิจัยมีการพัฒนาทักษะในการเขียนเพิ่มขึ้นสมารถที่จะเขียนให้ผู้อื่นอ่านเข้าใจความต้องการที่จะสื่อสารของตนเองได้ ซึ่งทีมวิจัยมีความสามารถที่มีความแตกต่างกัน ดังนี้

1. นายสุคนธ์ สมบูรณ์ศิลป์ เป็นอดีตข้าราชการบำนาญมีทุนเดิมในการเขียนบันทึกข้อมูลเพื่อการสื่อสารอยู่แล้วไม่ได้พัฒนาวิธีการเขียนเพิ่มเติมจะช่วยทีมวิจัยแนะนำการเขียนให้คนอื่นเข้าใจ

2. นางสาวสำเนียง อินสว่าง ได้พัฒนาการเขียนของตนเองเขียนขยายความให้ผู้อื่นเข้าใจ ซึ่งเดิมจะเขียนบันทึกเพียงหัวข้อไม่มีการขยายความพอเรียนรู้ร่วมกระบวนการศึกษาวิจัยมีการเขียนขยายความอ่านเข้าใจง่ายขึ้น

3. นายโสภณ แก้วเขียว การเขียนแล้วอ่านได้กระบวนการศึกษาวิจัยช่วยให้พัฒนาการเขียนมีขั้นตอนอ่านแล้วเข้าใจง่ายขึ้น

4. นางทองดี หอมไม่หาย การเขียนไม่ถูกต้องถ้าไม่เคยอ่านก็จะไม่เข้าใจกระบวนการวิจัยช่วยให้พัฒนาการเขียนๆ แล้วคนอื่นพออ่านออกเพราะได้มีการฝึกการเขียนบ่อยขึ้น

5. นางประภา อินสว่าง เขียนแล้วคนอื่น ๆ อ่านเข้าใจกระบวนการศึกษาวิจัยช่วยให้ได้ฝึกการเขียนเพิ่มขึ้นเพราะมีการเขียนบ่อยขึ้น

6. นางพรพรรณ สมจิตร เขียนให้คนอื่นเข้าใจอ่านง่ายกระบวนการศึกษาวิจัย ทำให้ได้บททวนการเขียนตนเองจากไม่ค่อยได้เขียนประจำ

4.) การวางแผน หมายถึง การเตรียมงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการหรือบรรลุตามแผนงานที่มิวิจัยได้ใช้เวทีการเรียนรู้ของกระบวนการศึกษาวิจัยในการพัฒนาที่มิวิจัยในการวางแผน ดังนี้

1. นายสุคนธ์ สมบูรณ์ศิลป์ การทำงานมีการวางแผนงานก่อนดำเนินงานได้จากกระบวนการศึกษาวิจัย

2. นางสาวสำเนียง อินสว่าง กระบวนการศึกษาวิจัยทำให้ได้ฝึกการวางแผนงานเพิ่มขึ้นส่วนใหญ่วิจัยที่เคยร่วมงานพัฒนาจะทำตามขั้นตอนที่มีการกำหนดมาแล้วการศึกษาวิจัยต้องคิดเองอย่างมีขั้นตอนและรับผลเองด้วย

3. นายโสภณ แก้วเขียว กระบวนการศึกษาวิจัยทำให้ได้เรียนรู้หลายด้านการวางแผนใหม่ ๆ ไม่เข้าใจทำไมต้องวางแผนมาเข้าใจเมื่อโครงการดำเนินมาไ้ระยะหนึ่ง ว่าการเตรียมวางแผนเพื่อให้กระบวนการเรียนรู้มีข้อผิดพลาดน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้และช่วยให้เราไม่หลงทางดำเนินงานตามเป้าหมายที่วางเอาไว้ได้

4. นางทองดี หอมไม่หาย มาเข้าร่วมงานวิจัยทำให้ได้นำความรู้มาปรับการจัดการเงินในครอบครัวเดิมก็ไม่เคยคิดที่จะวางแผนการเงินเพราะคิดว่าชายช้าวก็แบ่งเงินเอาไว้ใช้จ่ายกระบวนการศึกษาวิจัยช่วยให้ปรับวิธีคิดถ้าต้องการไม่ให้นี้เพิ่มก็ต้องวางแผนการใช้เงินอะไรทำได้ต้องจำเองลดการเสี่ยงต่อการเป็นหนี้

5. นางประภา อินสว่าง กระบวนการศึกษาวิจัยช่วยให้เกิดการวางแผนในครอบครัวหนี้สินถ้าเราประมาณก็เป็นหนี้ชั่วคราวนาน เพราะการเตรียมการก่อนประชุมมีการทบทวนผลการประชุมเดิมนำข้ออ่อนมาปรับให้กระบวนการดีขึ้นเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ได้และนำมาใช้ในครอบครัว

6. นางพรพรรณ สมจิตร กระบวนการศึกษาวิจัยทำให้รู้จักวางแผนการเงิน, การใช้ประโยชน์การเงิน โดยนำเงินมาออกดอกให้กลุ่มลูกค้าเพิ่มปริมาณเงินในกระเป๋าเป็นผลที่ได้เรียนรู้มาจากกระบวนการศึกษาวิจัย

5.) การทำงานเป็นทีม หมายถึง การทำงานร่วมกันแบบมีส่วนร่วม มีการแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบงานร่วมกันที่มิวิจัยมีการเรียนรู้จากกระบวนการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ทีมวิจัยมีการแบ่งกลุ่มรับผิดชอบสมาชิกร่วมวิจัยในการศึกษาข้อมูลการจัดการเงินครอบครัวคนละ 3 ครอบครัว

2. ทีมวิจัยมีการแบ่งบทบาทในการติดตามสมาชิกร่วมวิจัย ให้กำลังใจและช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการร่วมกระบวนการศึกษาวิจัย

3. ทีมวิจัยมีการแบ่งบทบาทในการจัดเวทีต่างในการศึกษาวิจัย
4. ทีมวิจัยร่วมศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลนี้สิ้นทุกขั้นตอนการศึกษาวิจัย

2 ด้านความรู้ทีมวิจัย

ทีมวิจัยได้เรียนรู้ร่วมกันโดยมีกระบวนการศึกษาวิจัยเป็นเครื่องมือจัดการเรียนรู้ระดับทีมวิจัย, ระดับสมาชิกร่วมวิจัย, ระดับเครือข่ายวิจัย การเรียนรู้เกิดมีความรู้ในด้านการดำเนินงานโครงการฯ, การจัดกระบวนการเรียนรู้, การใช้เครื่องมือการศึกษาวิจัย, การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.) ความรู้ในการดำเนินงานโครงการฯ ทีมวิจัยมีนำเอากิจกรรมในโครงการมาวิเคราะห์ร่วมกันวางแผนดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมและมีการปรับกิจกรรมเพื่อให้เกิดเห็นข้อมูลต่างที่เกิดขึ้นร่วมวิเคราะห์สถานการณ์หาแนวทางการจัดการหนี้ในกระบวนการศึกษาวิจัย ได้แก่ การศึกษาอดีต กิจกรรมตามโครงการฯมีจำนวน 1 ครั้ง ทีมวิจัยจัดเพิ่มเป็น 2 ครั้ง เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนในอดีตดูเส้นทางการเกิดหนี้สินชุมชนที่ผ่านมาและประสบการณ์จัดการหนี้ของชุมชนในอดีตร่วม ใช้เป็นข้อมูลร่วมในการวิเคราะห์หาสาเหตุการเป็นหนี้, หาแนวทางการจัดการหนี้เป็นต้น

ดังนั้นการดำเนินงานโครงการฯไม่จำเป็นที่จะตั้งดำเนินงานตามแผนกิจกรรมแต่ต้องวิเคราะห์สถานการณ์ทุนเดิมของกลุ่มเป้าหมายก่อน จึงกำหนดกิจกรรมในการขับเคลื่อน (แต่ก็ไม่ควรที่จะจัดกิจกรรมนอกกรอบเป้าหมายของโครงการฯ) ตัวอย่างเช่น การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวันของครอบครัวอยู่ในกิจกรรมที่ 8 ทีมวิจัยวิเคราะห์ว่า “ สมาชิกร่วมวิจัยบางรายยังไม่เคยจดบันทึกรายรับ-รายจ่าย ” เพื่อสร้างนิสัยการจดบันทึกให้เกิดความเคยชินต้องเริ่มให้มีการบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวันตั้งแต่เริ่มดำเนินงานโครงการฯ

2.) ความรู้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ทีมวิจัยได้เรียนรู้จากกระบวนการศึกษาวิจัย พบว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องมีความต่อเนื่องและกระบวนการเรียนรู้จะต้องเป็นสอดคล้องกับวิถีชีวิตและไม่ควรจะมีขั้นตอนซับซ้อนจะทำให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ดังนี้

1. การจดบันทึกบัญชีครัวเรือนรูปแบบการจดจะต้องไม่มีรายละเอียดมาก ให้มีเพียงรายรับ-รายจ่ายเพื่อให้เกิดความเคยชินในการบันทึก จดไประยะหนึ่งก็นำผลที่เกิดขึ้นมาพูดคุยเพื่อชักชวนให้มีการจดยละเอียดรายรับ-รายจ่ายเพิ่ม ระยะต่อมาก็นำผลมาพูดคุยเพื่อชวนให้สมาชิกในครอบครัวดูข้อมูลรายรับ-รายจ่ายร่วมกันนำไปสู่การวางแผนการเงินของครอบครัว

2. การจัดเวทีการประชุมแบบมีส่วนร่วมต้องมีการวางแผนการประชุมวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมประชุมและวางบทบาทการดำเนินการประชุมให้ชัดเจนมีกิจกรรมที่ให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงออก โดยผู้ดำเนินการประชุมจะต้องไม่กล่าวทักท้วงหรือกล่าวตำหนิว่าผิด, ไม่ใช่, ต้องอย่างนั้น, ต้องอย่างนั้น เวทีการประชุมเพื่อการเรียนรู้จะมีส่วนร่วมมากขึ้น

3. การจัดเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ผู้เก็บข้อมูลต้องศึกษาบริบทของเป้าหมายเพื่อจะได้เข้าใจถึงข้อมูลที่ได้ พอเจอเป้าหมายไม่ควรที่จะสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเลย จะต้องชวนเป้าหมายที่จะเก็บข้อมูลพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคยก่อนและชี้แจงวัตถุประสงค์การมาเก็บข้อมูลต้องการอะไรให้ชัดเจน จึงสอบถามข้อมูลเป้าหมายและควรจะมี 2 - 3 ครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ข้อมูลมีความสมบูรณ์

3.) ความรู้ในการใช้เครื่องมือการศึกษาวิจัย กระบวนการศึกษาวิจัยที่มิวิจัยได้เรียนรู้การจัดทำเครื่องมือในการศึกษาวิจัย พบว่า เครื่องมือการศึกษาวิจัยที่เหมาะสมของชุมชนบ้านกล้วยจะต้องเป็นเครื่องมือที่มีรูปแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน แต่มีการเพิ่มรายละเอียดขึ้นไปเรื่อย ๆ ทุกระยะและต้องสอดคล้องกับกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ในขณะนั้น ดังนี้

1. การจดบัญชีครัวเรือนก็ต้องทำควบคู่กับการทำแบบสอบถามระยะที่ 1 เพื่อให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์เชิงรายละเอียดง่ายต่อการตอบแบบสอบถาม

2. การศึกษาอดีต (ประวัติศาสตร์ชุมชน) ต้องควบคู่กับการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้การวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นมีคุณภาพ เพราะกลุ่มเป้าหมายยังไม่ลืมเรื่องราวที่พูดคุยกันในเวที

3. การสร้างเครื่องมือการศึกษาวิจัยต้องเกิดจากกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัย มีส่วนร่วมในการออกแบบ เพื่อสร้างความรู้สึกรับรู้เป็นเจ้าของเครื่องมือและง่ายต่อการใช้เครื่องมือ

4.) ความรู้ในการวิเคราะห์ข้อมูล กระบวนการศึกษาวิจัยที่มิวิจัยได้เรียนรู้การวิเคราะห์ข้อมูลหลายด้าน ได้แก่ การทำบัญชีครัวเรือน, การศึกษาอดีต, การทำข้อมูล, การจัดการประชุม ฯลฯ ที่มิวิจัยมีการนำข้อมูลต่างมาแยกเป็นหมวดและนำข้อมูลตามหมวดต่าง ๆ มาวิเคราะห์ที่ละหมวดข้อมูลในการนำเสนอสมาชิกร่วมวิจัยเพื่อเติมข้อมูลและทบทวนข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ ดังนี้

1. การทำบัญชีครัวเรือน มีการติดตามสมาชิกร่วมวิจัยนำปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดบันทึกมาวิเคราะห์โดยการแยกที่ละประเด็นปัญหาหาวิธีการจัดการและนำวิธีการไปใช้กับสมาชิกเป้าหมาย

2. การศึกษาอดีต เป็นการฝึกการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตของชุมชนบ้านกล้วยวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนและบทเรียนของคนในชุมชนบ้านกล้วยในอดีตเพื่อหาแนวทางการจัดการหนี้สินครอบครัว

3. การจัดทำข้อมูลเป็นการฝึกใช้กระบวนการวิเคราะห์พัฒนาทักษะการวิเคราะห์ให้ที่มิวิจัยและสมาชิกร่วมวิจัยมีการแยกกลุ่มข้อมูลเพื่อจัดกลุ่มที่มีลักษณะการประกอบอาชีพเดียวกันและใช้กลุ่มประกอบอาชีพหาแนวทางการจัดการหนี้สินครอบครัว

4. การจัดประชุม มีการนำข้อมูลการติดตามสมาชิกร่วมวิจัยนำผลที่เกิดขึ้นและปัญหามาแยกแยะ วางแผนจัดการขยายผลที่ดีและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกระบวนการจัดการก่อให้เกิดวิสัยมีการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์มีความสามารถในการจัดการ

2.ระดับสมาชิกร่วมวิจัย

2.1 ด้านศักยภาพสมาชิกร่วมวิจัย

กระบวนการศึกษาวิจัยสมาชิกร่วมวิจัยได้ร่วมเรียนรู้โดยมีกิจกรรมเป็นเครื่องมือในการเรียนส่งผลให้สมาชิกร่วมวิจัยได้พัฒนาทักษะของตนเอง ได้แก่ ทักษะการจดบันทึก, การทบทวนวิเคราะห์ข้อมูลรายรับ-รายจ่ายครอบครัวเกิดการวางแผนการเงินในครอบครัวที่นำไปสู่การจัดการหนี้สินครอบครัวด้วยการวางแผนเป้าหมายครอบครัว ดังนี้

1. นางบุษบา อินสว่าง มีเป้าหมาย ใช้จ่ายในครัวเรือนด้วยการ “ไม่จ่ายเกินวันละ 100 บาทและปลูกผักกินเอง”
2. นางดาวเรือง พลเรือน มีเป้าหมาย ลดค่าใช้จ่ายครัวเรือนด้วยการตั้งสัจจะ ว่า “ ในหนึ่งอาทิตย์ ไปตลาดนัดครั้งเดียว ”
3. นางเพียว เรือนคง มีเป้าหมาย การกินในครอบครัวด้วยการ “ กินสิ่งที่ปลูกไม่ต้องซื้อเพิ่มกินก่อนเหลือขาย ”
4. นางมาลัย กล้าหาญ มีเป้าหมาย ลดรายจ่ายในครัวเรือนด้วยการ “ หยุดจ่ายเมื่อเวลา 18.00 นาฬิกา ”
5. นางพิม สุวรรณประทีป มีเป้าหมาย ใช้จ่ายอย่างประหยัด
6. นางปราณี แก้วเขียว มีเป้าหมาย ใช้จ่ายอย่างประหยัด
7. นางสมปอง วาสยศ มีเป้าหมาย ลดการจ้างแรงงานในการเพาะปลูกทำเองและกินใช้อย่างประหยัด
8. นางบังอร อินทร์สงค์ มีเป้าหมาย ลดรายจ่ายปลูกผักสวนครัวเพิ่มในครอบครัว
9. นางรุจี แก้วเขียว มีเป้าหมาย ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นรับจ้างเพิ่มรายได้
10. นายพิเชษฐ์ แก้วเขียว มีเป้าหมาย ลดกินเหล้า
11. นางลัดดา แก้วเขียว มีเป้าหมาย กินใช้อย่างประหยัด
12. นางประทีป อินสว่าง มีเป้าหมาย ลดรายจ่ายด้วยการลดการกินเหล้า
13. นางสมถวิล สรสิทธิ์ มีเป้าหมาย ลดการเล่นหวย
14. นางปราณี บำรุงเวช มีเป้าหมาย ประหยัดซื้อแต่พอกิน
15. นางประคองศรี บัวบาน มีเป้าหมาย ลดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยลง
16. นางวาสนา โพธิ์ศรี มีเป้าหมาย กินอาหารง่ายๆลดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย

2.2 ด้านความรู้สมาชิกวิจัย

กระบวนการศึกษาวิจัยได้จัดกระบวนการเรียนรู้ในการศึกษาวิจัยสมาชิกร่วมวิจัยเกิดมีความรู้ที่มาจากการฝึกปฏิบัติ ได้แก่ การจัดทำบัญชีครัวเรือนที่สามารถนำไปวางแผนการจัดการเงินในครอบครัวเพื่อนำไปสู่การจัดหนี้สินครัวเรือนและถ่ายทอดให้คนอื่น ๆ รับรู้ได้ มีดังนี้

1. นางบุษบา อินสว่าง
2. นางเพยาร์ เรือนคง
3. นางดาวเรือง พลเรือน
4. นางพิม สุวรรณประทีป
5. นางมาลัย กล้าหาญ

3. ระดับพี่เลี้ยง

การศึกษาวิจัยแนวทางการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านกล้วยพี่เลี้ยงได้เรียนรู้ร่วมกับทีมวิจัย, สมาชิกร่วมวิจัย, ทีมพี่เลี้ยงโครงการวิจัยระดับเครือข่ายวิจัยหนี้สิน โดยมีกระบวนการเรียนรู้พัฒนาทักษะความรู้หนุนเสริมกระบวนการศึกษาวิจัยของชุมชนบ้านกล้วย ได้แก่ การออกแบบสอบถามเก็บข้อมูล, การติดตามกระบวนการศึกษาวิจัย, การพูด, การเขียน, การสัมภาษณ์, การสรุปบทเรียนกระบวนการศึกษาวิจัย เป็นต้น กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้หนุนเสริมทีมวิจัยในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. การออกแบบสอบถาม พี่เลี้ยงต้องกระตุ้นให้ทีมวิจัยนำโจทย์การศึกษาวิจัยมาแตกรายละเอียดในการจัดทำแบบสอบถามเก็บข้อมูลสมาชิกร่วมวิจัย
2. การติดตามกระบวนการศึกษาวิจัย พี่เลี้ยงต้องกระตุ้นทีมวิจัยให้มีการสรุปผลกระบวนการศึกษาวิจัยร่วมกับทีมวิจัยอย่างต่อเนื่อง
3. การพูด, การเขียน, การสัมภาษณ์ พี่เลี้ยงต้องกระตุ้นให้ทีมวิจัยมีการทบทวนการติดตามสมาชิกวิจัยการพูดคุยสัมภาษณ์สมาชิกร่วมวิจัยเข้าใจคำถามหรือไม่และการเขียนรายงานเป็นอย่างไรบ้างและวางแผนพัฒนาทักษะทีมวิจัย
4. การสรุปบทเรียนกระบวนการวิจัย พี่เลี้ยงต้องนำผลการดำเนินการศึกษาวิจัยชวนทีมวิจัยทบทวนและสรุปผลการดำเนินการเป็นระยะ

4. องค์ความรู้ที่เกิดขึ้น

กระบวนการศึกษาวิจัยที่มีการเรียนรู้ร่วมกันในระดับกลุ่มสมาชิกร่วมวิจัย, ทีมวิจัย, เครือข่ายโครงการวิจัย โดยมีกิจกรรมเป็นเครื่องการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความรู้ในการกระบวนการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. การคัดเลือกทีมวิจัย ๆ ต้องมีศักยภาพในการเขียนมีสามารถในการจดบันทึกและต้องใฝ่รู้ในการศึกษาเพิ่มเติม

2. โจทย์การศึกษาวิจัยต้องเป็นประเด็นที่ทีมวิจัยให้ความสนใจที่จะศึกษาและเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของทีมวิจัยหรือพื้นที่เป้าหมายการวิจัย
3. ประเด็นโจทย์การศึกษาวิจัยควรแบ่งประเด็นศึกษาเป็นช่วง ๆ เพื่อลดขั้นตอนที่ซับซ้อนในการศึกษาวิจัย
4. การศึกษาวิจัยต้องมีการทบทวนโจทย์วิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อตรอย้าเป้าหมายการวิจัยไม่ให้หลงประเด็นการวิจัย
5. การศึกษาวิจัยต้องมีการเรียนรู้กับเครือข่ายการวิจัย เพื่อให้ทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การศึกษาวิจัยและพัฒนาการดำเนินการวิจัย
6. กระบวนการศึกษาวิจัยต้องมีการสรุปทบทวนจัดทำรายงานผลการดำเนินการวิจัยทุก 3 เดือน เพื่อใช้เป็นข้อมูลการจัดทำรายงานผลการดำเนินการศึกษาวิจัย
7. งบประมาณกิจกรรมศึกษาวิจัยไม่ควรระบุรายละเอียดการใช้งบประมาณในแต่ละกิจกรรม เพื่อให้สามารถที่จะปรับเสริมกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยในการศึกษาวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ขั้นตอนการพิจารณาโครงการศึกษาวิจัยไม่ควรนานเกินไป
2. กระบวนการศึกษาวิจัยควรมีการศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์
3. ช่วงแรกของการดำเนินงานโครงการศึกษาวิจัยควรมีเวทีทำความเข้าใจขั้นตอนการรายงานการวิจัยและรายละเอียดการนำเสนอรายงาน
4. รูปแบบรายงานวิจัยไม่ควรจะเป็นรูปแบบรายงานเชิงวิชาการ
5. ศูนย์ประสานงานควรจะช่วยหนุนเสริมกระบวนการจัดทำข้อมูลผลการวิจัยเป็นระยะ

ภาคผนวก

ผลสรุปสถานการณ์หนี้ของชุมชนบ้านกล้วย

1. การจำแนกหนี้สินกลุ่มเป้าหมายครัวเรือนชุมชนบ้านกล้วย

1.1 กลุ่มอาชีพ ทำนา

① ประเภทหนี้สินในระบบ ระยะสั้นรายปี แหล่งหนี้สิน ธนาคารเพื่อการเกษตร , สหกรณ์ , กองทุนหมู่บ้าน,กลุ่มสัจจะ

② ประเภทหนี้สินในระบบ ระยะยาว แหล่งหนี้สิน ธนาคารออม, สหกรณ์ออมทรัพย์ครู, ธนาคารอาคารสงเคราะห์

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	ปริมาณ หนี้	สาเหตุ ที่มาของ หนี้	วิธีการจัดการหนี้
1	นางบังอร อินทร์สงค์ ①	60,000	กู้ส่งลูก เรียน	ทำนาแบ่งรายได้ที่เหลือไปใช้หนี้ปีละครึ่ง
2	นางพิมพ์ สุวรรณ ประทีป ①	158,000	กู้มา ลงทุน	แบ่งรายได้การทำนาและการขายของไป ใช้หนี้ปีละครึ่ง
3	นางทองดี หอมไม้ หาย ①	50,000	กู้มา ลงทุนทำ นา	ทำนาขายข้าวเอาไปใช้หนี้ปีละครึ่ง สามารับจ้างไว้ใช้จ่ายในครัวเรือน
4	นางประภา อินสว่าง ①	70,000	กู้มาซื้อ ที่ดิน	แบ่งรายได้ทำนาไปใช้หนี้ สามารทำงานโรงงานไปใช้หนี้ปีละครึ่ง ทำอาชีพเสริม
5	นางปราณี แก้วเขียว ①	80,000	กู้มาซื้อ อุปกรณ์ ทำนา	แบ่งรายได้ทำนาไปใช้หนี้ รับจ้างไปใช้หนี้ปีละครึ่ง
6	นางสมปอง วาสยศ ②	1,115,000	กู้มาปลูก บ้าน	ทำนาใช้หนี้
7	นายโสภณ แก้วเขียว ②	900,000	กู้ให้ญาติ	ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในครัวเรือน หารายได้เสริม ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เพื่อตรวจสอบ สถานะการเงินครัวเรือน ใช้หนี้แหล่งที่มีดอกเบี่ยสูง ครัวเรือนมีการชำระหนี้แบบรายเดือนและ แบบรายปี

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	ปริมาณ หนี้	สาเหตุ ที่มาของ หนี้	วิธีการจัดการหนี้
8	นางรุจิ แก้วเขียว ①	100,000	กู้มาส่งลูก เรียนและ ลงทุนซื้อ อุปกรณ์ ทำนา	ซื้อของที่จำเป็นแต่พอกินไม่ทิ้งกว้าง ฟุ่มเฟือย ปลูกพริก,ปลูกผักไว้กินเอง เพื่อประหยัด รายจ่ายในครัวเรือน ชำระหนี้แบบรายปี
9	นางพเยาว์ เรือนคง	*****	*****	<u>มีวิธีการบริหารเงินครัวเรือน</u> มีการออกไปรับจ้างเป็นอาชีพเสริม ปลูกผักไว้กินเหลือส่งขายเป็นอาชีพเสริม รายได้รับจ้าง,ขายผักเป็นค่าใช้จ่ายใน ครัวเรือน มีการแบ่งออมเงินประจำครัวเรือนทุก เดือน กินเพื่อย่อย กินพอประมาณให้มีกำลังใน การทำงานไม่กินฟุ่มเฟือย (เน้นวัตถุดิบ ที่ใช้ประกอบอาหารไม่ต้องซื้อหา) การประกอบอาชีพจะใช้แรงงานใน ครัวเรือนเป็นหลัก (ทำเอง) ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ครัวเรือน
สรุป กลุ่มอาชีพ ทำนา จำนวน 9 คน ประเภทหนี้ในระบบระยะสั้น รายปีจำนวน 6 คน ประเภทหนี้ในระบบระยะยาว จำนวน 2 คน ไม่มีหนี้สิน จำนวน 1 คน		สรุป ปริมาณหนี้สิน 8 ครัวเรือน จำนวน 2,533,000 บาท ค่าเฉลี่ยครัวเรือน ละ316,625บาท	สรุปวิธีการจัดการหนี้ แบ่งรายได้การทำนาและการขายของไป ใช้หนี้ปีละครั้ง สามีรับจ้างไว้ใช้จ่ายในครัวเรือน ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในครัวเรือน หารายได้เสริม ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เพื่อตรวจสอบ สถานะการเงินครัวเรือน ซื้อของที่จำเป็นแต่พอกินไม่ทิ้งกว้าง ฟุ่มเฟือย ปลูกพริก,ปลูกผักไว้กินเอง เพื่อประหยัด รายจ่ายในครัวเรือน มีการออมเงินประจำครัวเรือน	

1.2 กลุ่มอาชีพ รับจ้าง

① ประเภทหนี้สินในระบบ ระยะสั้นรายปี แหล่งหนี้สิน ธนาคารเพื่อการเกษตร , สหกรณ์ , กองทุนหมู่บ้าน

② ประเภทหนี้สินในระบบ ระยะยาว แหล่งหนี้สิน ธนาคาร , สหกรณ์

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	ปริมาณ หนี้	สาเหตุ ที่มาของ หนี้	วิธีการจัดการหนี้
1	นายพิเชษฐ แก้ว เขียว ①	70,000		ลูกส่งมาให้ใช้หนี้
2	นางลัดดา แก้ว เขียว ②	305,000	กู้มาปลูก บ้าน	แบ่งเก็บรายได้รับจ้างรายวันไว้ใช้หนี้ ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ชำระส่งรายเดือน(ธนาคาร) รายปี (กองทุน)
3	นางประทีป อิน สว่าง ①	10,000	กู้มาใช้ จ่าย	เก็บรายได้รับจ้าง,ค่าเช่ามาใช้หนี้แบบราย ปี (กองทุน)
4	นางดาวเรือง พล เรือน ①	14,000	กู้มาเป็น เงิน สำรองใน ครัวเรือน	แบ่งรายได้ออมฝากธนาคาร,กลุ่มสัจจะ ลดการไปตลาดนัดไปอาทิตย์ละครั้ง ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ทำการจดบัญชีรายรับ-รายจ่าย
5	นางบุษบา อิน สว่าง ②	250,000	กู้มาปลูก บ้าน	กินใช้อย่างประหยัด ปลูกผักสวนครัวเอาไว้กิน กำหนดการใช้จ่ายในแต่ละวันไม่เกินวัน ละ 100 บาท แบ่งรายได้ไว้ใช้หนี้ ชำระแบบรายเดือน (ธนาคาร)
6	นางสมถวิล สรสิทธิ์ ①	13,000	กู้มาใช้ จ่าย	ทยอยใช้รายเดือน (สัจจะออมทรัพย์) เก็บออมไว้ใช้รายปี (กองทุน)
7	น.ส.สำเนียง อินสว่าง ①	28,000	กู้มา ลงทุนและ ใช้จ่ายใน ครัวเรือน	เก็บออมแล้วใช้หนี้ รับจ้างขายของ,รับจ้างทำเอกสารและ รายงาน ขายผลิตภัณฑ์แบ่งไว้ใช้หนี้,ชำระแบบ รายปี

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	ปริมาณ หนี้	สาเหตุ ที่มาของ หนี้	วิธีการจัดการหนี้
8	นายสุคนธ์ สมบูรณ์ ศิลป์ ②	185,000	กู้มาซื้อ รถ	แบ่งรายได้ส่งรายเดือน (สหกรณ์ครู) สมสะชำระแบบรายปี (กองทุน)
9	นางปราณี บำรุงเวช ①	16,000	กู้มาใช้ จ่าย	แบ่งรายได้ส่งรายปี
สรุป กลุ่มอาชีพ รับจ้าง จำนวน 9 คน ประเภทหนี้ในระบบระยะสั้น รายปีจำนวน 6 คน ประเภทหนี้ในระบบระยะยาว จำนวน 3 คน		สรุป ปริมาณหนี้สิน 9 ครั้วเรือน จำนวน 891,000 บาท ค่าเฉลี่ยครั้วเรือน ละ 99,000 บาท	สรุปวิธีการจัดการหนี้ ลูกส่งมาให้ใช้หนี้ แบ่งเก็บรายได้รับจ้างรายวันไว้ใช้หนี้ เก็บออมแล้วใช้หนี้ หักเงินเดือนรายเดือน กินใช้อย่างประหยัดลดรายจ่ายที่ไม่ จำเป็น ปลูกผักสวนครัวเอาไว้กิน ทำบัญชีรับ-จ่ายครั้วเรือนกำหนดรายจ่าย ครั้วเรือนวันละไม่เกิน 100 บาท	

1.3 กลุ่มอาชีพ ค้าขาย

① ประเภทหนี้สินในระบบ ระยะสั้นรายปี แหล่งหนี้สิน ธนาคารเพื่อการเกษตร , สหกรณ์ , กองทุนหมู่บ้าน

② ประเภทหนี้สินในระบบ ระยะยาว แหล่งหนี้สิน ธนาคาร , สหกรณ์

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	ปริมาณ หนี้	สาเหตุ ที่มาของ หนี้	วิธีการจัดการหนี้
1	นางประคองศรี บัว บาน	96,000	ซื้อรถ มอเตอร์ ไซค์	แบ่งรายได้ใช้หนี้ ออมไว้ใช้หนี้ ส่งรายเดือน
2	นางมาลัย กล้า หาญ	32,000	นำมาใช้ จ่ายใน ครัวเรือน	เก็บออม ขายผลผลิตในสวนใช้หนี้ รายปี
3	นางวาสนา โพธิ์ ศรี	37,000	นำมาเป็น ทุน ค้าขาย	หมุนเงินใช้หนี้รายปี
สรุป กลุ่มอาชีพ ค้าขาย จำนวน 3 คน ประเภทหนี้ในระบบระยะสั้น รายปีจำนวน 6 คน		สรุป ปริมาณหนี้สิน 3 ครัวเรือน จำนวน 165,000 บาท ค่าเฉลี่ยครัวเรือน ละ 55,000 บาท		สรุปวิธีการจัดการหนี้ แบ่งเก็บออมไปใช้หนี้ ขายผลผลิตแบ่งไปใช้หนี้ หมุนเงินใช้หนี้